

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA
FAKULTA PROVOZNĚ EKONOMICKÁ
OBOR VEŘEJNÁ SPRÁVA A REGIONÁLNÍ ROZVOJ
KATEDRA PRÁVA

Diplomová práce

OCHRANA PRÁV K DUŠEVNÍMU VLASTNICTVÍ
V KOMPETENCI CELNÍ SPRÁVY ČR

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Ing. Pavel Pikola, Ph.D.

Vypracoval: David Vondráček

© 2012

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Katedra práva

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Vondráček David

Veřejná správa a regionální rozvoj nav.- Šumperk

Název práce

Ochrana práv k duševnímu vlastnictví v kompetencích Celní správy ČR

Anglický název

Protecting intellectual property rights in competence Customs Administration ČR

Cíle práce

- zmapování právní úpravy a rámcový přehled činností Celní správy ČR v dané oblasti
- popis a rozbor vietnamské komunity a současných trendů ve vztahu k porušování práv k duševnímu vlastnictví
- zhodnocení dosavadních postupů celní správy a návrhy řešení

Metodika

Metodika práce:

- shromáždění a sumarizace dat, konzultace s vedoucím DP a kolegy z celní správy
- zpracování teoretických částí práce a její prezentace
- sběr a studium materiálů týkajících se konkrétních případů
- statistické vyhodnocení získaných a prostudovaných materiálů
- prezentace výstupů analýzy

Harmonogram zpracování

1. Sběr dat, vyhotovení zadání práce do 30.6.2011
2. Vypracování teoretické části do 31.1.2012
3. Vypracování praktické části do 15.3.2012
4. Odevzdání práce do 30.3.2012

Rozsah textové části

60 - 80 stran

Klíčová slova

Ochrana spotřebitele, duševní vlastnictví, padělek, nedovolená napodobenina, Celní správa ČR, vietnamská komunita

Doporučené zdroje informací

ZDRAŽIL M., O ochraně spotřebitele, Praktická příručka se vzory a judikaturou, Linde Praha, 2000, ISBN 80-7201-240-1
TÝČ V., Průmyslová a autorská práva v mezinárodním obchodě, Linde Praha, 1997, ISBN 80-7201-102-2
HULVA T., Ochrana spotřebitele, ASPI, 2005, ISBN 80-7357-064-5
Doc. JUDr. BOHÁČEK M., CSc., doc. Ing. JAKL L., CSc., Právo duševního vlastnictví, VŠE Praha, 2002, ISBN 80-245-0463-4
Ing. HOROVÁ O., Ph.D., Ochrana spotřebitele po vstupu do Evropské unie, Nakladatelství VŠE, 2006, ISBN 80-245-1106-1.
KOPECKÁ S., Evropská unie a ochrana práv průmyslového vlastnictví, Úřad průmyslového vlastnictví, Praha 2002, ISBN 80-7282-025-7.
JUDr. Dobřichovský Tomáš, Moderní trendy práv k duševnímu vlastnictví v kontextu evropského práva, dohody TRIPS a činnosti WIPO, Linde Praha, 2004, ISBN 80-7201-467-6.
Šilhat M., Celní správa a ochrana duševního vlastnictví, časopis Clo douane, roč. 42, č.12/2008 a roč. 43, č.1 – 11/2009.
Pechová, E. (2007): Migrace z Vietnamu do české republiky v kontextu problematiky obchodu s lidmi a vykořisťování., La Strada ČR, Praha.
Šiškový, T. (ed.) (2001): Menšiny a migranti v České republice: My a oni v multikulturní společnosti 21. Století.
Kocourek, J. (2003): Vietnamci v současné ČR. In Kocourek, J.; Pechová, E. S vietnamskými dětmi na českých školách. H+H, Praha.
Kocourek, J. (2005): Vietnamci v ČR. In: Socioweb 5/2005, Praha.
Brouček, S. (2003): Aktuální problémy adaptace vietnamského etnika v ČR. In Uherek, Z. Integrace cizinců na území České republiky. Etnologický ústav AV, Praha.
Aktuální články z časopisu Clo douane, roč. 44 a 45.
Po konzultaci s vedoucím práce další případná literatura a články k tématu DP.

Vedoucí práce

Píkola Pavel, JUDr. Ing., Ph.D.

Termín odevzdání

březen 2012

JUDr. Jana Borská
Vedoucí katedry

prof. Ing. Jan Hron, DrSc., dr.h.c.
Děkan fakulty

V Praze dne 10.11.2011

Prohlášení

Prohlašuji, že diplomovou práci na téma „Ochrana práv k duševnímu vlastnictví v kompetenci Celní správy ČR“ jsem vypracoval samostatně. Veškeré poklady a použitou literaturu uvádím v seznamu použité literatury.

V Praze dne.....

.....

Poděkování

Tímto bych rád poděkoval svému vedoucímu práce, že mi uvedené téma umožnil zpracovat a dále za jeho odbornou pomoc při jejím zpracování.

Také chci poděkovat MUDr. Stanislavu Hájkovi, Mgr. Miroslavu Fišmistrovi, kolegům z GŘC a CÚ Šumperk, kteří mi poskytli některé z podkladů pro praktickou část mé Diplomové práce.

V neposlední řadě chci také poděkovat mým blízkým, kteří se mnou po celou dobu studií měli bezmeznou trpělivost.

**OCHRANA PRÁV K DUŠEVNÍMU VLASTNICTVÍ
V KOMPETENCI CELNÍ SPRÁVY ČR**

**PROTECTING INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS
IN COMPETENCE CUSTOMS ADMINISTRATION
CZECH REPUBLIC**

SOUHRN

Ve své diplomové práci se zabývám problematikou ochrany práv k duševnímu vlastnictví v České republice z pohledu Celní správy ČR, která se v současné době díky svému přístupu stala zjevně nejvýraznějším dozorovým orgánem pro ochranu předmětných práv. V úvodu své práce jsem se zaměřil na legislativní postupy při ochraně práv k duševnímu vlastnictví prováděné celní správou, v souladu s platnými právními úpravami. Ve své práci jsem se snažil nastínit základní problematiku duševního vlastnictví z pozice autorsko-právní ochrany a kontrolních činností včetně jejich postupů.

Dále jsem se pokusil přiblížit problematiku ochrany předmětných práv v úzké návaznosti k vietnamské komunitě, která na poli porušování práv k duševnímu vlastnictví v České republice vytváří skutečný fenomén. Snažil jsem se zejména o celkové zmapování vývoje a vnitřního fungování vietnamské komunity v ČR se zaměřením na zmapování pozice a chování vietnamských trhovců v rámci své komunity, jejich hierarchii na tržnicích a důvody jejich hojné zainteresovanosti v tomto druhu trestné činnosti.

V závěru jsem nastínil taktiku a postupy při služebních úkonech a zákrocích prováděných na velkých příhraničních tržnicích Celní správou ČR, přičemž jsem přirozeně neopomenul zmínit některé postupy a poznatky z praxe, které jsou pro zvládnutí celé problematiky velmi přínosné.

KLÍČOVÁ SLOVA

Spotřebitel, ochrana spotřebitele, duševní vlastnictví, padělek, autorské právo, právo průmyslového vlastnictví, ochranná známka, průmyslový vzor, nedovolená napodobenina, Celní správa, Česká obchodní inspekce, Ministerstvo průmyslu a obchodu, EU, Úřad průmyslového vlastnictví, vietnamská komunita (minorita), příhraniční tržnice.

SUMMARY

My thesis is focused on the protection of intellectual property rights in the Czech Republic from the point of view of the Customs Administration, which currently becomes the most significant supervising authority for the protection of these rights, thanks to its approach. At the beginning of my thesis I focused on the legislative procedures for the protection of intellectual property rights carried out by the Customs Administration in accordance with applicable laws. I tried to outline the basic issues of intellectual property from a position of legal copyright protection, control activities, including their procedures.

Next I tried to describe the issues of these rights protection is closely linked to the Vietnamese community which creates a real phenomenon in violations of intellectual property in the Czech Republic. I mainly strived for mapping general development and internal functioning of the Vietnamese community in the CR, with a focus on mapping the position and the behavior of Vietnamese stallholders in their communities, their hierarchy at the market and reasons for their abundant involvement in this type of crime.

In conclusion I outlined the tactics and procedures for official acts and interventions carried out by Customs Administration on large border marketplaces, where I naturally did not forget to mention some of the procedures and knowledge of practices that are very beneficial to handle the whole issues.

KEY WORDS

Consumers, consumer protection, intellectual property, forgery, copyright, industrial property right, trademark, industrial design, pirated goods, the Customs Administration, the Czech Trade Inspection, Ministry of Industry and Trade, the EU, the Industrial Property Office, the Vietnamese community (minority), border markets.

POUŽITÉ ZKRATKY

EU	Evropská unie
EHS	Evropské hospodářské společenství
ES	Evropské společenství
ČR	Česká republika
USA	Spojené státy americké
MPO	Ministerstvo průmyslu a obchodu
MZV	Ministerstvo zahraničních věcí
ÚPV	Úřad průmyslového vlastnictví
GATS	General Agreement on Trade in Services
OECD	Organization for Economic Cooperation and Development (Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj)
TRIPS	Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights
WIPO	World Intellectual Property Organization
MF-GŘC	Ministerstvo financí – Generální ředitelství cel
USTR	Úřad obchodního zmocněnce USA
OBSE	Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě
ZOS	Zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele
ČSR	Československá republika
VDR	Vietnamská demokratická republika
ČSSR	Československá socialistická republika
VSR	Vietnamská socialistická republika
ÚOOZ	Útvar pro odhalování organizovaného zločinu
ČSU	Český statistický úřad
ČOI	Česká obchodní inspekce

Obsah

1. Úvod

2. Cíl práce a metodika

- 2.1. Cíl práce
- 2.2. Metodika práce

3. Vymezení základních pojmů

- 3.1. Spotřebitel
- 3.2. Vlastnictví, Duševní vlastnictví
- 3.3. Autorská práva, Práva průmyslového vlastnictví
- 3.4. Majitel práva
- 3.5. Výrobky porušující některá práva k duševnímu vlastnictví
- 3.6. Vietnamská komunita
- 3.7. Stánek a tržiště (tržnice)
- 3.8. Pojem „příhraniční vietnamská tržnice“
- 3.9. Dozorové orgány

4. Současná právní úprava

- 4.1. Ochrana soukromých subjektivních práv
- 4.2. Ochrana práv spotřebitele v kompetenci celní správy ČR

5. Zákonné nástroje v rukou celní správy k ochraně práv k duševnímu vlastnictví

- 5.1. Opatření celních orgánů při provádění celního dohledu
- 5.2. Podání a projednání žádosti o přijetí opatření celními orgány
- 5.3. Institut tzv. zjednodušeného postupu zničení zboží
- 5.4. Ochrana spotřebitele na vnitřním trhu
- 5.5. Bezúplatný převod padělků k humanitárním účelům
- 5.6. Správněprávní a trestněprávní odpovědnost a postih
- 5.7. Aktuální změny v „protipirátském“ zákoně

6. Specifika života vietnamské komunity v ČR

- 6.1. Průběh migrace Vietnamců do ČR před rokem 1989
- 6.2. Podmínky pro život Vietnamců v ČR před rokem 1989
- 6.3. Hlavní migrační proudy po roce 1989
- 6.4. Důvody tzv. „Ekonomické migrace“ po roce 1989
- 6.5. Základní sociální a kulturní odlišnosti vietnamské minority
- 6.6. Napojení na organizovaný zločin
- 6.7. Problematika obchodu s padělkou v dikci vietnamských zločineckých gangů

7. Problematika ochrany práv k duševnímu vlastnictví v ČR v souvislosti s vietnamskou komunitou

- 7.1. Devadesátá léta a „boom“ v obchodu s padělaným textilem
- 7.2. Trendy spojené se současnými tržnicemi a jejich nájemci
- 7.3. Současné globální trendy v porušování práv k duševnímu vlastnictví

8. Zjištěné poznatky z praxe a návrhy řešení

- 8.1. Analýza chování vietnamských trhovců v průběhu kontrolních akcí
- 8.2. Statistika – služební zákroky ve spojitosti s napadením celníků
- 8.3. Taktika provádění kontrolních akcí na tržnicích celní správou a její nedostatky
- 8.4. Návrhy řešení

9. Závěr

10. Použitá literatura

11. Přílohy

1. ÚVOD

Když jsem se začal poohlížet po vhodném tématu pro svou diplomovou práci, zúčastnil jsem se shodou okolností v téže době jako instruktor služební přípravy Celní správy ČR cvičení, jehož úkolem byla simulace provedení služebního úkonu¹ na jedné z příhraničních velkostržnic. Jednalo se o nácvik kontroly, provedené skupinou celníků v předem vytypovaném stánku patřícím vietnamskému trhovci, kde byla provedeným monitoringem zjištěna nabídka zboží, které porušovalo některá práva k duševnímu vlastnictví, a dále zde bylo podezření na uvádění pašovaných neznačených cigaret do oběhu. To, jak bylo celé cvičení připraveno jako reakce na nové trendy vietnamských trhovců v „boji“ proti stále stupňujícím se kontrolám ze strany celních orgánů, mě přivedlo na myšlenku, prozkoumat uvedené téma ochrany práv k duševnímu vlastnictví i z hlediska jeho specifik právě v souvislosti s vietnamskou komunitou.

Stávající trend nabídky a prodeje výrobků dlouhodobě nahrává vzniku konzumní společnosti, kde je prvotní snahou postavit co nejvíce lidí, do role spotřebitele². Zároveň s rostoucí spotřebou výrobků však dochází k růstu všeobecné „spotřebitelské vzdělanosti“ lidí v roli zákazníků. Vyústěním tohoto stavu je, že v případě nutnosti jsou tito lidé připraveni svá spotřebitelská práva bránit všemi dostupnými soukromoprávními prostředky. Totéž přirozeně platí i pro stát, který se stejně jako jeho občané v roli spotřebitele pravidelně ocitá. Dnešní moderní demokratické státy se proto snaží na svém území chránit zájmy jednotlivých spotřebitelů a veřejné právo jako takové, převážně za účelem zachování fungující hospodářské soutěže, která je pro udržení dnes vyznávaných hodnot tržního hospodářského systému nezbytná. Pokud by společnost, zastoupená státem, neposkytla spotřebiteli účinnou ochranu před nepoctivými a jinak jej

¹ služebním úkonem je v tomto případě myšleno provedení kontroly v rámci dozoru v souladu s § 1 odst. 1 a § 32 a § 33 zákona číslo 191/1999 Sb., o opatřeních týkajících se dovozu, vývozu a zpětného vývozu zboží porušující některá práva duševního vlastnictví a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, prováděná příslušným celním úřadem jako dozorovým orgánem v souladu s § 23 odst. 6 zákona číslo 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů a v souladu se zákonem č. 500/2004 Sb. správní řád, ve znění pozdějších předpisů. V případě cigaret by se jednalo o provedení místního šetření dle § 115 odst. 2 a 3, zákona č. 353/2003 Sb., o spotřebních daních, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o SD“) a dle § 80 a následující, zákona č. 280/2009 Sb., daňový řád (dále jen „DŘ“)

² spotřebitelům je masmédií podsouváno velké množství reklamy, za účelem „zpracování vědomí“ spotřebitele, v tom smyslu, že právě bez tohoto konkrétního výrobku se nemůže ve svém dalším životě obejít

poškozujícími praktikami soutěžitelů³, došlo by nejen k negativnímu pokřivení funkce trhu, ale také k porušení základních hodnot demokratické společnosti, které jsou právě pro svou významnost zakotveny v základních předpisech ústavního pořádku: Ústavě a Listině základních práv a svobod. Zvláště v posledních letech stoupá význam veřejnoprávní ochrany převážně v souvislosti s ochranou zdraví, života a bezpečnosti spotřebitelů, jakožto i ochrany životního prostředí, což jsou bezesporu hodnoty velmi cenné a jejich poškození je většinou nevratné. Za důležité doplnění považuji i skutečnost, že se při porušování práv duševního vlastnictví veskrze jedná o protiprávní činnost, která jakožto kriminální jev bývá často napojena na organizovaný zločin.⁴

Česká republika čelila výrazné kritice ze strany USTR v souvislosti se svým liknavým postojem k ochraně amerických práv k duševnímu vlastnictví, který ve svém důsledku umožnil doslova zaplavení některých vnitrozemských a většiny příhraničních vietnamských tržnic při západní hranici ČR padělkami a nedovolenými napodobeninami zboží rozličných chráněných světových značek. Výsledkem této kritiky, bylo zapsání ČR v letech 2008 až 2009 na tzv. Watch List.⁵ Jako opatření pověřila vláda kontrolní orgány Celní správy ČR k zjednání nápravy a „vyčištění“ předmětných vietnamských tržnic od nabízených padělků. Celní správa provedla opakovaně několik razantních akcí za použití výrazného počtu zasahujících celníků, vozidel a monitorovací techniky. V průběhu let 2009 a 2010 bylo během masivních akcí celní správy a ČOI na příhraničních a vnitrozemských tržištích a tržnicích zajištěno celkem 8.157.240 kusů výrobků a zboží, o celkové hodnotě 6.753.258.869,- Kč.⁶

V souvislosti s prováděnými masivními akcemi vyvstala řada doposud přehlížených problémů plynoucích z obecné neznalosti principů a fungování vietnamské komunity, jejího sociálního chování a z celkového podcenění psychologického profilu vietnamských trhovců. Vznikla potřeba výrazně dopracovat strategii plánování a provádění kontrol, jako reakce na stále častější konfliktní situace mezi kontrolovanými vietnamskými trhovci a kontrolními orgány celní správy.

Navzdory nepřehlédnutelným úspěchům celní správy, kdy se téměř podařilo vymýt

³ Soutěžitelem se rozumí subjekt účastnící se hospodářské soutěže, tedy zejména podnikatel

⁴ ZDRAŽIL M.: *O ochraně spotřebitele, Praktická příručka se vzory a judikaturou*, s. 11

⁵ Seznam zemí, které na základě vyhodnocení USTR připouštějí porušování amerických práv k duševnímu vlastnictví, nezaručují jejich adekvátní ochranu a nedosahují v této věci řádného pokroku.

⁶ Uvedená hodnota vyčísľuje škodu, která by vznikla majitelům ochranných známek jejich prodejem.

otevřený prodej padělků na západočeských příhraničních tržnicích, zůstává stále otevřeným problémem otevřený obchod s padělky a nelegálními napodobeninami na velkých vnitrozemských tržnicích v Praze a Brně. I přes veškeré úsilí celníků, kteří i zde provedli opakovaně mnoho kontrolních akcí, jsou tyto tržnice znovu a znovu zásobeny padělaným zbožím, což může dle neoficiálních zdrojů vést až k opětovnému zapsání ČR na Watch List.

2. CÍL PRÁCE A METODIKA

2.1. Cíl práce

Za cíl své diplomové práce jsem si stanovil vytvoření rámcového přehledu o skladbě činností a kompetencí orgánů Celní správy ČR v oblasti ochrany práv k duševnímu vlastnictví, potažmo ochrany spotřebitele a základních metodách, jakými jsou vykonávány. Ve své práci se dále hodlám zabývat definováním nejnovějších metod a postupů vietnamských zločineckých gangů ve vztahu k porušování práv k duševnímu vlastnictví, přičemž součástí práce je i nastínění organizační a sociální struktury vietnamské komunity a historie migrace Vietnamců do ČR.

2.2. Metodika práce

Při sestavování jednotlivých kapitol vycházím ze studia velkého množství materiálu, který se mi k dané problematice ochrany práv k duševnímu vlastnictví a vietnamské minority podařilo v průběhu roku 2009 až 2011 nashromáždit. Samotné informace jsem čerpal z odborných publikací, z odborných článků časopisu *Clo Douane*, interních zdrojů GŘC a internetových zdrojů, které se danou problematikou zabývají a které mají spojitost s Celní správou a vietnamskou komunitou v ČR.

V teoretické části práce nastíním historický vývoj migrace a dosavadní integraci Vietnamců v ČR, dále problematiku páchaní trestné činnosti vietnamskou komunitou ve spojitosti s porušováním práv k duševnímu vlastnictví a strategii celní správy v boji s tímto druhem kriminality. Zároveň se budu zabývat i současným stavem jednotlivých právních úprav ochrany práv k duševnímu vlastnictví a jejich vlastní aplikací celními orgány.

V praktické části své práce se zaměřím na seznámení s postupy celní správy při prosazování práv k duševnímu vlastnictví a jejich úskalími v terénu, zvláště pak při kontrolních akcích na příhraničních tržnicích, kde jsou kontrolní orgány celní správy vystavovány neustálé možné hrozbě ze strany vietnamských trhovců, ať už v podobě pasivního či stále častějšího odporu aktivního.

V samotném závěru poukážu na některé nedostatky a případné možné prvky nápravy taktických postupů celní správy při provádění kontrolních činností na tržnicích.

3. VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ

3.1. Spotřebitel

Zatím co z ekonomického hlediska je definice pojmu „spotřebitel“ poměrně uceleně vymezena a označuje za spotřebitele na trhu zboží a služeb všechny ekonomické subjekty, které se nějakou měrou podílejí na spotřebě, např.: z mikroekonomického hlediska je spotřebitel nejčastěji prezentován jako jednotlivec, přitom však v praxi se v roli spotřebitelů objevují jak domácnosti, skupiny spotřebitelů, tak i jednotlivé instituce včetně státu, nevyskytuje se v našem právním systému žádná ani obecná definice upravující pojem „spotřebitel“. A to i přes fakt, že pojmy jako např. „konečný spotřebitel“ jsou právními předpisy velmi často citovány, bez jakéhokoliv obecného právního vymezení tohoto pojmu. Vždy je pojem „spotřebitel“ vymezen pouze pro účely konkrétního právního předpisu. Např. zákon číslo 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZOS“) vymezuje výše uvedený pojem, kde z formulace vyplývá, že spotřebitelem je fyzická nebo právnická osoba, která nakupuje výrobky nebo užívá služby za jiným účelem než pro podnikání⁷ s těmito výrobky nebo službami, ale ještě před zmíněnou citací výslovně dodává, že se jedná o vymezení pojmu pouze pro účely samotného předpisu. V našem právním řádu tedy není pojem spotřebitel vymezen druhem subjektu, pouze účelem, za jakým jsou výrobky nebo služby opatřovány. Nemusí se tedy jednat pouze o fyzické osoby, ale také o všechny právnické osoby a to i ty, které vznikly za účelem podnikání, v neposlední řadě i fyzická osoba – podnikatel. Pro všechny výše uvedené ovšem platí podmínka, že výrobky nebo služby neopatřují pro své podnikání, ale pro vlastní spotřebu. Není rozhodující, zda spotřebitel věc opatřenou pro svou potřebu již jako nepotřebnou odprodá dalšímu spotřebiteli. Rozhodující je, že výrobek (služba) v době pořízení byl určen výhradně k vlastní spotřebě.⁸

3.2. Vlastnictví, Duševní vlastnictví

Vlastnictví z pohledu právní vědy zpravidla vyjadřuje určitý vztah osoby, respektive jiného subjektu práva k věci, právu nebo jiné hodnotě. Vlastnictvím ovšem také

⁷ § 2 odst. 1 písm. a) zákona č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele

⁸ ZDRAŽIL M.: *O ochraně spotřebitele, Praktická příručka se vzory a judikaturou*, s. 16

můžeme chápat samotný objekt tohoto právního vztahu (objekt ve smyslu „majetek“). Zde tedy existuje přímá vazba, neboť pojem majetek je použit i ve spojení s pojmem duševní vlastnictví. Z hlediska dělení práva je „vlastnictví“ právem subjektivním - majetkovým - věcným s absolutní povahou tzn., že působí proti neurčitému počtu subjektů povinností, respektive vůči všem. Jeví se jako právní vztah k věci, i když jde o právní vztah mezi lidmi. Často se označuje jako „právní panství nad věcí“. Povinností odpovídající absolutnímu právu je zdržet se rušení práva.

K jednomu z charakteristických a zároveň nejvýznamnějších předmětů vlastnictví patří, právo k jeho užívání. Užívat a disponovat předmětem vlastnictví může výhradně vlastník, který jako jediný může dát souhlas, aby jeho vlastnictví užívala nebo jeho vlastnictvím disponovala osoba jiná než je on sám. Na závěr je nutno dodat, že v některých odůvodněných případech může být výkon vlastnického práva omezen, a to přímo prostřednictvím omezujícího zákona nebo na základě zákonného ustanovení, o které se opírá rozhodnutí některého ze státních orgánů.

V obecné rovině rozlišujeme, podle předmětu, tři druhy vlastnictví: vlastnictví k věcem movitým, vlastnictví k věcem nemovitým a duševní vlastnictví. Předmětem duševního vlastnictví nejsou věci, nýbrž nehmotné statky.⁹

Pojem duševní vlastnictví v tom nejobecnějším slova smyslu lze chápat jako majetek nehmotné povahy, který je výsledkem tvůrčího lidského myšlení. Lze mezi něj zařadit souhrny více či méně originálních myšlenek, námětů, návodů a řešení, jak měnit či pozměňovat okolní či vnitřní svět člověka. Za duševní vlastnictví však lze považovat jen to, co je jedinečné, neopakovatelné a dostatečně originální.

Hodnota duševního vlastnictví závisí zejména na míře jeho následné využitelnosti a přínosu pro jedince i společnost a schopnost vyvolání tvorby dalších produktů materiálního i nemateriálního charakteru.

Duševní vlastnictví v jeho právně určené podobě lze směřovat, užívat, ale i ochraňovat. Právní úpravu týkající se duševního vlastnictví lze dělit na dva celky, a to jednak autorské právo, které je reprezentováno autorským zákonem a právo průmyslového vlastnictví, jež je zakotveno ve více dílčích právních předpisech, např.: zákon č. 14/1993 Sb., o opatřeních na ochranu průmyslového vlastnictví, zákon č.

⁹ JEŽEK J. a kol.: *Prosazování práv z duševního vlastnictví*, s. 18.

527/1990 Sb., o vynálezech a zlepšovacích návrzích, zákon č. 207/2000 Sb., o ochraně průmyslových vzorů.¹⁰

Obsahem duševního vlastnictví, dle úmluvy o zřízení Světové organizace duševního vlastnictví, jsou práva především k:

- *literárním, uměleckým a vědeckým dílům,*
- *výkonům výkonných umělců, zvukových záznamů, vysílání,*
- *vynálezům,*
- *vědeckým objevům,*
- *průmyslovým vzorům,*
- *ochranným známkám, obchodním jménům a názvům.*¹¹

3.3. Autorská práva, Práva průmyslového vlastnictví

Pojem autorského práva můžeme vykládat ve smyslu objektivním a subjektivním. Ve smyslu objektivním rozumíme právem autorský soubor všech právních norem, které se zabývají vztahy vznikajícími při vzniku, vytváření a následném uplatnění autorských děl. Naopak právem autorským v subjektivním slova smyslu rozumíme následná konkrétní práva, ale i případné povinnosti tvůrce příslušného díla, které je výsledkem jeho tvůrčí duševní činnosti.¹²

Zjednodušeně lze říci, že autorská práva jakož i tzv. práva příbuzná nechrání samotnou myšlenku tvůrčí činnosti, ale jen její projev, který je ovšem rovněž výsledkem tvůrčí činnosti. Tzv. „bez formalit“ jsou autorská díla chráněna ve většině zemí tím, že příslušný výtvar je automaticky považován za dílo a je tak chráněn od okamžiku svého vzniku. Existují však země, zvláště na americkém kontinentu, kde je zapotřebí takové dílo určitým způsobem označit.¹³ Díky tomu můžeme dělit systém ochrany autorských práv do dvou skupin:

- 1) evropský kontinentální systém autorského práva, kde právo vzniká vytvořením díla bez dalšího, výlučnost autorského práva, uznávání morálních práv

¹⁰ http://cs.wikipedia.org/wiki/Duševní_vlastnictví, ze dne 23.12.2011

¹¹ JEŽEK J. a kol.: *Prosazování práv z duševního vlastnictví*, s. 200

¹² JEŽEK J. a kol.: *Prosazování práv z duševního vlastnictví*, s. 26

¹³ např.: v USA - požadavek zápisu díla do ústředního rejstříku

- 2) angloamerický systém copyright, jehož ochrana se řídí převážně ekonomickým zájmem, klade důraz na ekonomické využití díla, neuznává morální práva a naopak přiznává autorská práva i právnickým osobám.

Průmyslové vlastnictví je druh duševního vlastnictví a tudíž se jeho právní ochrana vztahuje k výtvorům tvůrčího lidského intelektu. Týká se přímo podstaty vlastního technického řešení nějakého problému a nezáleží na formě, ve které je ono řešení vnímatelné. Obsahuje samotné výtvořiny, jako je např.: vynález nebo průmyslový vzor. Mimo vlastního výtvořiny je předmětem průmyslového vlastnictví také jeho označení, které je přímo určeno spotřebiteli k snadnějšímu rozpoznání jeho původu. V současné době jsou předmětem průmyslového vlastnictví podle práva ČR vynálezy, užité vzory, průmyslové vzory, topografie polovodičových výrobků, zlepšovací návrhy, nové způsoby prevence, diagnostiky a léčení lidí zvířat a rostlin, nové odrůdy rostlin a plemena zvířat. Dále sem patří ochranná označení, jako jsou ochranné známky, označení původu výrobků, údaje o původu zboží a obchodní jména obchodních firem.

Ochrana všech výše uvedených elementů průmyslového práva je prováděna formou přiznání práva k výlučnému využívání majiteli tohoto práva. Jedná se ve své podstatě o veřejnoprávní akt, neboť např. patenty na vynálezy uděluje ve správním řízení ÚPV z pozice státního orgánu. Je důležité zmínit, že takto udělené patenty nebo zápisy průmyslových vzorů mají účinnost pouze v tom státě, jehož orgán patent udělil nebo provedl zápis průmyslového vzoru. Zde se naplno projevuje tzv. „teritoriální povaha“ průmyslových práv. Cítí-li majitel patentu nebo průmyslového vzoru potřebu ochránit svá práva i v jiných státech musí o tuto ochranu žádat v každém státě zvlášť.

Z hlediska dalšího dělení práva průmyslového vlastnictví rozlišujeme právo na označení a tzv. tvůrčí právo průmyslového vlastnictví:

3.3.1. Tvůrčí práva zahrnující patenty a vynálezy

Vynález – je výsledek technické tvůrčí činnosti lidí. Dá se také označit za myšlenku, která umožňuje v praxi řešení specifického problému v oblasti techniky v nejširším slova smyslu. Zahrnuje jak výrobek, tak výrobní postup. Výjimkou z těchto práv jsou

některé výsledky technické tvůrčí činnosti např.: vědecké teorie, matematické metody, počítačové programy.¹⁴

Patent – jedná se o formu ochrany vynálezu, která je však časově omezená¹⁵ a umožňuje využití patentovaného vynálezu jinou osobou pouze se souhlasem majitele patentu. Zřízení této formy ochrany zajišťuje státní nebo mezinárodní patentový úřad vydáním veřejné listiny, která mimo jiné obsahuje vyčerpávající popis předmětného vynálezu a specifikuje výlučné právo majitele k jeho využití, kam spadá např.: výroba, použití, prodej nebo dovoz.

3.3.2. Tvůrčí práva zahrnující užité vzory

Užitný vzor nebo **model** – jedná se o technické řešení, které nedosahuje dimenze vynálezu, avšak přesahuje rámec pouhé odborné dovednosti. V systematické průmyslových práv jsou někdy obsažena v kategorii průmyslových vzorů, nicméně svou podstatou mají blíže k patentům, čemuž také odpovídá skutečnost, že v některých zemích jsou užité vzory považovány za „malé patenty“.¹⁶

3.3.3. Tvůrčí práva zahrnující průmyslové vzory

Průmyslový vzor – je chráněný vzhled výrobku určený potenciálním spotřebitelům, který je výsledkem tvůrčí činnosti. Chráněna je vnější estetická vizualizace výrobku, která nemusí být funkční, její podstatou je originalita. V podstatě se jedná o estetický až ozdobný (ornamentální) prvek výrobku, který může spočívat ve tvaru, v obrysu, ve vzoru (kresbě), v barvě výrobku nebo v kombinaci těchto jednotlivých znaků. Znak musí být vnímatelné zrakem, aby spotřebitel takto označený výrobek mohl při výběru odlišit od jiného výrobku téhož druhu a obdobných parametrů (nejedná se tedy o technické nebo konstrukční řešení výrobku). Pro svou povahu se označuje jako „vkusový vzor“. Na druhou stranu ale může dojít k situaci, kdy průmyslový vzor může do jisté míry ovlivnit užité vlastnosti výrobku.¹⁷ Takový vzor označujeme jako „užitný vzor“, který má blíže ke kategorii vynálezů.

¹⁴ viz § 3 odst. 2 zákona č. 527/1990 Sb., o vynálezech a zlepšovacích návrzích

¹⁵ většinou nejvýše 20 let od podání přihlášky

¹⁶ Ve zdroji: TÝČ V.: *Průmyslová a autorská práva v mezinárodním obchodě*

¹⁷ např.: vzorek pneumatiky, tvar boty, nebo může být jednodušším technickým řešením

3.3.4. Tvůrčí práva zahrnující nové odrůdy rostlin

Tento relativně nový typ ochrany vznikl na základě potřeby chránit výsledky šlechtění nové odrůdy rostlin nebo nového živočišného plemene, neboť ve většině zemí se tento výsledek tvůrčí práce, nepovažuje za vynález, s odůvodněním, že daná oblast nejde zařadit jako řešení technického problému a to i přes to, že mnohdy představuje vynaložení velkého úsilí a značných finančních prostředků. Jednou z mála výjimek jsou USA, mající svou právní úpravu tzv. „plant patents“, která na výsledek této tvůrčí činnosti pamatuje.¹⁸

3.3.5. Tvůrčí práva zahrnující integrované obvody

Integrovaný obvod – jedná se o polovodičový výrobek, který je tvořen spojením (integrací) mnoha jednoduchých elektrických součástek, které společně tvoří elektrický obvod vykonávající nějakou složitější funkci, známý také pod anglickou zkratkou „chip“.¹⁹

V posledních padesáti letech došlo k mohutnému rozmachu počítačových technologií přinášejících zcela nové výsledky tvůrčí práce lidí a s tím i zcela nové problémy spojené s jejich ochranou. Typickým příkladem je vytvoření integrovaného obvodu. Dnes stojí integrované obvody na vrcholu pomyslné pyramidy vývoje elektroniky a díky tomu jsou používány ve všech elektronických zařízeních používajících při své práci procesor. Díky novým technologickým postupům výroby se dnes cena běžného integrovaného obvodu pohybuje v řádech několika dolarů. Nesrovnatelně nákladnější je však výzkum a vývoj těchto obvodů, jehož náklady se mohou pohybovat i v milionech dolarů. Od počátku proto výrobci integrovaných obvodů ruku v ruce s výzkumem a vývojem pocítovali zcela opodstatněnou potřebu spolehlivé právní ochrany svých tvůrčích výsledků. V USA je konstruováno nejvíce integrovaných obvodů na světě a není proto divu, že první kroky k této ochraně byly učiněny právě zde. Hned na počátku však vyvstala otázka jakým způsobem jednotlivé typy obvodů chránit. Patent, chránící jednotlivé vynálezy, které spolu dohromady tvoří integrovaný obvod, se ukázal jako zcela nevhodný, neboť zde se nejedná pouze o ochranu obvodu a jednotlivých vynálezů,

¹⁸ Ve zdroji: TÝČ V.: *Průmyslová a autorská práva v mezinárodním obchodě*.

¹⁹ http://cs.wikipedia.org/wiki/Integrovan%C3%BD_obvod, ze dne 29.12.2011

ze kterých se skládá, ale především jak se postupně ukázalo o ochranu specifického uspořádání určitého typu obvodu. Toto uspořádání je vyjádřeno tzv. topografií

3.3.6. Právo na označení zahrnující ochranné známky

Ochranná známka - jedná se o značku, jejímž hlavním účelem je snaha výrobce o odlišení svého výrobku od výrobků jiných výrobců. S příchodem kapitalismu se začaly objevovat první snahy o prosazení použití značek za účelem snadnější identifikace a rozlišení jednotlivých výrobců nebo obchodníků. Následně se v 19. století připojuje funkce ochranná.

V současnosti se známka používá především způsobem přímého umístění na výrobek nebo jeho obal a tam kde je potřeba komercializovat označený výrobek je k tomuto účelu využívána všeobecně reklama. Rozlišujeme čtyři hlavní funkce známky:

1. identifikační – pomáhá spotřebiteli vybrat si výrobek nebo službu vykazující požadované vlastnosti, zejména kvalitu, jakož i výrobek nebo službu určitého původu
2. rozlišovací – umožňuje snadno odlišit výrobky různých výrobců nebo služby různých poskytovatelů
3. ochranná – znamená, že danou značkou bude označen právě jen ten výrobek, který byl vyroben příslušným výrobcem a nikoli výrobek jiný, totéž platí o poskytovatelích služeb
4. reklamní²⁰

Známky dále dělíme také dle způsobu prezentace, a to zejména slovní, obrazová, číselná, kombinovaná, slovní grafická, barevná, zvuková prostorová (trojrozměrná), obrazová pohyblivá, případně i se zvukem. Jednotlivé druhy mohou být libovolně kombinovány a stejný výrobek může být chráněn několika známkami najednou. V neposlední řadě se ochranné známky dělí:

1. kolektivní - náležející skupině nebo sdružení podniků, kteří mají oprávnění tuto známku používat pro odlišení charakteristik svých výrobků nebo služeb

²⁰ Ve zdroji: TÝČ V.: *Průmyslová a autorská práva v mezinárodním obchodě*.

2. blokádní (obránné) - nepoužívané ochranné známky, které jsou záměrnými napodobeninami původní ochranné známky, zajišťující tím její zvýšenou ochranu proti nedovolenému napodobování
3. proslulé (všeobecně známé) – jde o známky, které jsou tak „vžité“, že mají pro totožné nebo podobné zboží (služby) rozlišovací schopnost i když nejsou zapsány
4. „telle – quelle“ - známky, které podle čl. 6 Pařížské unijní úmluvy byly na základě zapsání v zemi původu přihlášeny k ochraně v jiné unijní zemi. Musí být zapsány v takové formě „telle“, v jaké „quelle“ byly zapsány v zemi původu. Tato zásada se vztahuje pouze na provedení známky.
5. certifikační – mají podobný účel jako kolektivní známky, ve skutečnosti ale ochrannými známkami nejsou. Jedná se např. o symboly označující, že výrobky nebo služby mají určité vlastnosti a slouží pouze k potvrzení těchto vlastností a informuje spotřebitele.²¹

Při registraci známky je potřeba splnit několik podmínek pro její zápis. Znamka musí mít dostatečnou rozlišovací schopnost, nesmí mít klamavý charakter a v neposlední řadě musí být v souladu s veřejným pořádkem a morálkou. Dnem zápisu do známkového rejstříku vedeným ÚPV, vzniká právo ke známce. O zápisu rozhoduje ÚPV na základě přihlášky majitele známky. Důležitou skutečností je, že jednotlivé známky se zapisují vždy jen na určité druhy výrobků nebo služeb, podle toho co je předmětem označení. Tím je také zároveň určen rozsah ochrany. Např. známka „Škoda“ zapsaná pro osobní automobily je chráněná pouze pro výrobky této třídy. Zápis známky má omezenou platnost, dá se však neomezeně prodlužovat.

3.3.7. Právo na označení zahrnující označení původu (zeměpisná označení)

Označení původu - v mezinárodním obchodě má označování původu zboží jednu z nejvýznamnějších úloh. Informace o původu zboží zajímá jak obchodníka, tak i spotřebitele. Na příklad podezřele nízká cena nabízeného výrobku může signalizovat špatnou kvalitu a zpracování, která se projeví až po jeho koupi. Údaj o původu nabízeného zboží může ulehčit rozhodování a potvrdit podezření, že se jedná o výrobek z oblasti, která je známa produkcí nekvalitních výrobků. Na druhou stranu může pomoci

²¹ např.: „čistá střížní vlna“

při hledání zboží pocházející z určité konkrétní oblasti. Označením původu se obecně rozumí zeměpisné označení oblasti, odkud výrobek pochází. Nejedná se však o snahu identifikovat konkrétního výrobce jak je tomu u ochranných známek, ale o odlišení výrobků různých výrobců téže zeměpisné oblasti od výrobků pocházejících odjinud.

3.3.8. Právo na označení zahrnující obchodní jméno

Obchodní jméno – zahrnuje označení, pod kterým podnikatel²² vykonává svou živnostenskou činnost.²³ Je součástí zápisu do podnikového rejstříku, jeho účelem je identifikace celých podniků a mnohdy symbolizuje i jejich pověst. Principem ochrany je, že nikdo nesmí používat stejné nebo zaměnitelné jméno jiného podnikatele. Dotčený subjekt se může domáhat: zdržení se neoprávněného užívání jména; odstranění závadného stavu, které uloží povinnost porušiteli změnit své obchodní jméno; náhrady případné škody, a to včetně ušlého zisku; náhrady morální újmy formou zadostiučinění a nakonec také zveřejnění rozsudku.

3.4. Majitel práva

Oprávněný majitel resp. držitel ochranné známky, autorského práva nebo souvisejícího práva, práva k průmyslovému vzoru, patentu, dodatkového ochranného osvědčení, národního odrůdového práva, chráněného označení původu nebo zeměpisného označení, dále jakákoli jiná osoba oprávněná používat kterékoli z práv duševního vlastnictví uvedených v předchozím odstavci nebo zástupce majitele resp. držitele práva nebo oprávněného uživatele; majitel resp. držitel práva se sídlem nebo místem pobytu mimo ČR požívá stejných práv duševního vlastnictví jako majitel resp. držitel práva, který má sídlo nebo místo pobytu v ČR.

3.5. Výrobky porušující některá práva duševního vlastnictví

Padělek obecně je předmět, který má vzbudit zdání jiného, obvykle mnohem cennějšího předmětu. Z hlediska právní úpravy se padělkem rozumí výrobek nebo zboží, včetně jeho obalu, na němž je bez souhlasu majitele ochranné známky umístěno označení stejné nebo zaměnitelné s ochrannou známkou, porušující práva dotčeného majitele ochranné známky. Dále se za padělek považují i veškeré věci nesoucí takové

²² Poznámka autora: zde se rozumí fyzická nebo právnická osoba

²³ http://cs.wikipedia.org/wiki/Obchodn%C3%AD_jm%C3%A9no, ze dne 5.1.2011

označení, např.: značky, loga, etikety, nálepky, prospekty, návody k použití, doklady o záruce apod., a to i tehdy, jsou-li uváděny samostatně, včetně samostatných obalů, na nichž je takové označení umístěno.

Nedovolená napodobenina, nebo také úmyslně podvodná nápodoba originálu, je výrobek nebo zboží, které je rozmnoženinou nebo zahrnuje rozmnoženinu vyrobenou bez souhlasu majitele autorských nebo příbuzných práv nebo bez souhlasu majitele práv k průmyslovému vzoru, jestliže pořízení rozmnoženiny porušuje tato práva. Dále výrobek nebo zboží, porušující práva majitele patentu nebo užitého vzoru nebo práva majitele dodatkového ochranného osvědčení pro léčiva a pro přípravky na ochranu rostlin. Za nedovolenou napodobeninu pokládá tento zákon i formu nebo raznici zvlášť určenou nebo upravenou k výrobě nedovolené napodobeniny, jestliže použití takové formy nebo raznice poškozují nebo by mohlo poškodit práva majitele právní ochrany.

Za výrobek porušující některá práva duševního vlastnictví se obecně považuje také výrobek nebo zboží, porušující práva toho, jemuž svědčí ochrana zapsaného označení původu nebo zeměpisného označení.²⁴

3.6. Vietnamská komunita

Je jednou z nejvýznamnějších menšin, která se v současné době vyskytuje na území České republiky. Pro laickou veřejnost je známa jako komunita trhovců, kteří převážně okupují příhraniční nebo velké vnitrozemské tržnice. Jedná se o třetí nejpočetnější (po ukrajinské a slovenské) menšinu, kdy počátky přistěhovalectví spadají do padesátých let dvacátého století. V roce 2008 žilo dle uváděných pramenů v České republice na 60 tisíc Vietnamců a jen v letech 2009-10 narostla tato populace o dalších 20 tisíc. Charakteristickými rysy této komunity jsou:

- vysoké podíly osob s živnostenským oprávněním,
- s trvalým bydlištěm v České republice,
- vysoký podíl osob ve věku 0 – 14 let,
- vysoký podíl již studujících dětí na SŠ a VŠ²⁵

²⁴ Služební předpis č. 4/2009 Postup celních orgánů při ochraně práv duševního vlastnictví

²⁵ Ve zdroji: GŘC

3.7. Stánek a tržiště (tržnice)

Dle litery zákona se stánkem rozumí prostory ohraničené pevnou nebo přenosnou konstrukcí, pulty, stolky nebo obdobná zařízení, které slouží k prodeji zboží.

Tržištěm (tržnicí) se pak rozumí neuzavíratelný, uzavíratelný nebo částečně uzavíratelný, nezastřešený prostor, kde je nabízeno k prodeji zboží nebo poskytovány služby a ve kterém je umístěn více než jeden stánek.

3.9. Pojem „příhraniční vietnamská tržnice“

Jedná se o dokonale propojený komplex stánků, které vzájemně vytvářejí celé ulice a malá města. Celý komplex může být pevně ohraničen tak, že při pohledu zvenčí vytváří dojem města, u jehož bran mnohdy hlídají vyobrazené rozličné asijské symboly.²⁶ Uvnitř se pak nacházejí stovky jednotlivých stánků převážně s textilním zbožím, nejsou však výjimkou stánky s hračkami, bytovými doplňky, či dokonce zbraněmi (od paralyzérů, obušků, hvězdic až po plynové pistole). Kolem stánků se pohybují stovky vietnamských obchodníků, kteří nabízejí své zboží převážně zahraničním turistům. V areálu tržnice nebo jeho bezprostředním okolí neschází také nabídka služeb, jako jsou vietnamské restaurace, kosmetické salóny a další.

3.8. Dozorové orgány

Celní orgány - zákon číslo 185/2004 Sb., o Celní správě České republiky, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o CS“), zmiňuje slovo „celní orgán“, kdy Generální ředitelství cel, celní ředitelství a celní úřady tvoří Celní správu České republiky jako soustavu celních orgánů. Celní orgány jsou tedy správními úřady pro samostatnou oblast celnictví, jímž se mj. rozumí i plnění úkolů při správě daní a poplatků při dovozu. Správním úřadem pro oblast celnictví s celostátní působností je zřízeno Generální ředitelství cel se sídlem v Praze, jenž je podřízeno Ministerstvu financí. Dalšími správními úřady pro oblast celnictví jsou celní ředitelství a celní úřady s omezenou územní působností. Celní orgány jsou orgánem veřejné správy, jež jsou věcně a místně příslušné k provádění celních předpisů. Jelikož se tato práce zaměřuje na provádění kontroly v oblasti ochrany práv k duševnímu vlastnictví, je nutné zmínit, že k provádění těchto kontrol jsou věcně příslušná celní ředitelství a celní úřady.

²⁶ Viz obrazová příloha č. 2, foto č. 14

4. SOUČASNÁ PRÁVNÍ ÚPRAVA

Hned v úvodu je potřeba zmínit, že současná právní úprava, ochrany práv k duševnímu vlastnictví v působnosti celních orgánů, je jako celek řešena hned ve dvou rovinách najednou. V první se právní úprava zaměřuje přímo na ochranu soukromých subjektivních práv majitelů jako soukromoprávních subjektů a v druhé se zaměřuje na ochranu spotřebitele. Pro další lepší přehlednost je lepší tyto dvě uvedené roviny od sebe oddělit.

4.1. Ochrana soukromých subjektivních práv

Porušování práv ochrany duševního vlastnictví je dnes nejčastěji spojováno s přímým ekonomickým dopadem, neboť nárůst tohoto negativního jevu v posledních letech působí značné škody majitelům dotčených práv k duševnímu vlastnictví, ale nejen jim. Uvádění nedovolených napodobenin a padělků může totiž značně komplikovat obrannou pozici subjektům, které v souladu s právními předpisy a se souhlasem dotčených majitelů práv takové zboží vyrábějí a obchodují s ním. Dochází zde k situaci, která se dá popsat jako „vyčerpání práv k duševnímu vlastnictví“. Tato situace nastává ve chvíli, kdy došlo k uvedení chráněného výrobku na trh v ČR, tzv. národní vyčerpání práv nebo na trh kterékoliv země EU, tzv. regionální vyčerpání práv, samotným majitelem práva nebo s jeho souhlasem. Následně nemá tento majitel práva právní nástroj k tomu, aby zakázal dále nakládat s tímto výrobkem třetím osobám. K porušování práv k duševnímu vlastnictví²⁷ přistupují rozličné subjekty především za účelem zvýšení prodejnosti svého zboží a tím zvýšení svého ekonomického zisku respektive neoprávněného majetkového prospěchu. Dle údajů OBSE²⁸ z roku 2005 se obchod s výrobky porušujícími práva duševního vlastnictví podílí 5 – 7 procenty na světovém trhu při dosahovaném obratu až 500 mld. Euro.²⁹

Stále rostoucí potřeba právní ochrany soukromých subjektivních práv jejich majitelů (soukromoprávní subjekty) je upravena především komunitární³⁰ a na ni navazující

²⁷ např. užití neoprávněného označení výrobku chráněnou ochrannou známkou

²⁸ Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě

²⁹ Ve zdroji: OLSEN, K.: *Background report for the WIPO/OECD Expert Meeting on Measurement and Statistical Issues Geneva*

³⁰ Nařízení Rady (ES) č. 1383/2003, o přijímání opatření celních orgánů proti zboží podezřelému z porušení určitých práv duševního vlastnictví a o opatřeních, která mají být přijata proti zboží, o kterém bylo zjištěno, že tato práva porušilo, v platném znění a nařízení Komise (ES) č. 1891/2004, kterým se

národní právní úpravou³¹ upravující přijímání opatření celních orgánů proti zboží, které je pod celním dohledem a je podezřelé z porušení práv k duševnímu vlastnictví a proti zboží, o kterém tato skutečnost byla zjištěna. V rámci výše uvedeného opatření celních orgánů může celní úřad vzhledem k soukromoprávní povaze práv k duševnímu vlastnictví činit pouze předběžné opatření zahrnující zadržení zboží nebo pozastavení přidělení navrženého celně schváleného určení. Dále je již pouze na majiteli dotčeného práva, zda své právo uplatní podáním určovací žaloby v občanském soudním řízení. V případě, že majitel nevyužije možnosti podat určovací žalobu nebo o jejím podání neinformuje celní úřad, upustí celní úřad od zadržení zboží a je povinen toto zboží propustit. Zde je však důležité zmínit, že takto propuštěné zboží může celní úřad, pokud bude mít i nadále podezření z porušení práv k duševnímu vlastnictví opětovně zadržet. Propuštěné zboží do režimu volného oběhu totiž získává status zboží Společenství nacházející se na „vnitřním trhu“. Za tohoto stavu může celní úřad ve vztahu k tomuto zboží činit další opatření, tentokrát ale z druhé výše zmiňované roviny ochrany spotřebitele.

Může však nastat situace, kdy se výše uvedený postup uplatnit nemusí a zboží je rovnou zničeno v rámci tzv. zjednodušeného postupu³². K tomuto opatření přistoupí celní úřad v okamžiku, kdy o ně ve stanovené lhůtě požádá dotčený majitel práva s tím, že se jedná o zboží, které porušuje jeho práva k duševnímu vlastnictví. Současně platí podmínka, že majitel práva, deklarant, vlastník nebo držitel zboží musí taktéž ve stanovené lhůtě předat celnímu úřadu souhlas deklaranta, vlastníka nebo držitele zboží s jeho navrženým zničením, přičemž je v tomto případě uplatněna právní fikce udělení souhlasu, kdy deklarant, vlastník nebo držitel zboží na výzvu celního úřadu nepodá ve stanovené lhůtě námitky proti žádosti majitele práva o zničení zboží. Tento nestandardní právní nástroj vznikl z potřeby držitelů práv a organizace celní správy usnadnit postup umožňující zničení zboží porušující práva duševního vlastnictví, bez toho aniž by vznikla povinnost zahájit řízení ke zjištění, zda bylo podle vnitrostátních předpisů právo

stanoví prováděcí pravidla k nařízení Rady (ES) č. 1383/2003 o zásahu celních orgánů proti zboží podezřelému z porušení některých práv k duševnímu vlastnictví a opatřeních, která mají být přijata vůči zboží, o kterém bylo zjištěno, že tato práva porušilo, v platném znění.

³¹ Zákon č. 191/1999 Sb., o opatřeních týkajících se dovozu, vývozu a zpětného vývozu zboží porušujícího některá práva duševního vlastnictví a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

³² viz. kapitola 5.3.

k duševnímu vlastnictví porušeno.

4.2. Ochrana práv spotřebitele v kompetenci celní správy

Tato druhá rovina ochrany práv duševního vlastnictví v působnosti celních orgánů je ve svém principu chápána jako ochrana spotřebitele, neboť v sobě zahrnuje i ochranu zdraví a bezpečnosti osob. Uváděním výrobků, které porušuje práva k duševnímu vlastnictví na trh je spotřebitel klamán nejen dojemem, že si kupuje originální výrobek, ale také předpokladem, že tím získá výrobcem garantovanou kvalitu originálního výrobku, např.: v poslední době velmi diskutované napodobeniny léčiv. Nejedná se zde tudíž pouze o soukromoprávní ochranu, přičemž hlavním cílem je spíše veřejnoprávní ochrana osob, která naplňuje určitý veřejný zájem celé společnosti.

Na úrovni Společenství je ochrana spotřebitele vymezena pouze tzv. „akty prvního pilíře“, u nichž se předpokládá provedení, respektive implementace ve vnitrostátním právu. Vzhledem k tomu je celá právní úprava ochrany spotřebitele celními orgány řešena pouze vnitrostátní právní úpravou, a to zákonem číslo 191/1999 Sb., o opatřeních týkajících se dovozu, vývozu a zpětného vývozu zboží porušujícího některá práva duševního vlastnictví a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále je „protipirátský zákon“) a ZOS. Jedním z nejdůležitějších rozdílů od právní ochrany poskytované opatřeními celních orgánů při dovozu a vývozu na základě protipirátského zákona je skutečnost, že se případ porušení práv k duševnímu vlastnictví může projednávat v občanském soudním řízení, není to však podmínkou. Rozhodnout o propadnutí, zabránit případně zničení padělků nebo nedovolených napodobenin celní orgán může však i v situaci, kdy majitel práva žádnou určovací žalobu nepodal a soud tedy ve věci porušení práv majitele nerozhodl. V takovém případě celní orgány primárně rozhodují o tom, zda došlo k porušení klamavé obchodní praktiky. Samotný pojem nekalé obchodní praktiky uvedený v § 4 ZOS v sobě zahrnuje jak klamavé obchodní praktiky vymezené v § 5 ZOS tak agresivní obchodní praktiky citované pro změnu v § 5a ZOS. Důležitým bodem k prokázání spáchání správního deliktu porušením zákazu použití nekalých obchodních praktik, kdy o této skutečnosti nerozhodl soud, je pro celní orgány nutnost vypořádat se úspěšně s otázkou zda a proč došlo k nabízení nebo prodeji zboží, které porušuje práva k duševnímu vlastnictví. Teprve po prokázání této skutečnosti může totiž celní úřad učinit závěr, že došlo ze

strany výrobce, dovozce, vývozce, dodavatele nebo prodejce k porušení zákazu použití nekalých obchodních praktik a naplnění znaků skutkové podstaty správního deliktu. Užitím výše zmíněného postupu však není zcela vyloučena možnost řešit případ porušení práv k duševnímu vlastnictví občanskoprávní cestou, což může mít význam např. při uplatňování náhrady škody, která majiteli práva vznikla.³³

Je patrné, že stávající právní úprava ochrany práv duševního vlastnictví v působnosti celní správy vykazuje jisté odlišnosti od právních úprav ostatních dozorových orgánů, mezi které patří např.: ČOI nebo Státní zemědělská a potravinářská inspekce. Na rozdíl od celní správy obsahují zákony o těchto kontrolních orgánech zpravidla jak organizačněprávní normy tak zároveň normy kompetenční, které se subsidiárně používají ve všech činnostech na úseku veřejné správy v jejich působnosti. Zákon o CS tuto funkci zatím neplní, neboť kompetence v něm obsažené upravují pouze působnost celních orgánů. Věcná působnost celních orgánů v oblasti ochrany práv k duševnímu vlastnictví se zakládá především na nařízení Rady (ES) č. 1383/2003, o přijímání opatření celních orgánů proti zboží podezřelému z porušení určitých práv duševního vlastnictví a o opatřeních, která mají být přijata proti zboží, o kterém bylo zjištěno, že tato práva porušilo, v platném znění (dále jen „nařízení Rady (ES) č. 1383/2003“), protipirátským zákonem a ZOS. Ve vztahu k těmto předpisům má i zákon č. 13/1992 Sb., celní zákon, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „celní zákon“) povahu obecného předpisu, který se při výše uvedených kompetencích použije subsidiárně, a to dle ustanovení § 325 celního zákona. Podle této právní úpravy se při uplatňování kompetencí v oblasti ochrany práv k duševnímu vlastnictví použije ustanovení celního zákona o provádění celního dohledu, kde jsou upraveny zbývající právní vztahy, které nejsou upraveny ve výše uvedených speciálních právních předpisech, které jsou uplatňovány předčasně.³⁴

³³ Šilhat M.: *Celní správa a ochrana duševního vlastnictví*, časopis Clo Douane, roč. 43, č.1, s. 14-15

³⁴ Šilhat M.: *Celní správa a ochrana duševního vlastnictví*, časopis Clo Douane, roč. 43, č.2, s. 14-15

5. ZÁKONNÉ NÁSTROJE V RUKOU CELNÍ SPRÁVY K OCHRANĚ PRÁV K DUŠEVNÍMU VLASTNICTVÍ

5.1. Opatření celních orgánů při provádění celního dohledu

Jedná se o opatření přijímaná celními orgány proti zboží, které je pod celním dohledem a existuje u něj podezření, že porušuje některá práva k duševnímu vlastnictví a dále proti zboží, o kterém byla tato skutečnost již zjištěna. Opatření jsou přijímána jednak na základě komunitární úpravy práva nařízením Rady (ES) č. 1383/2003 a dále v souladu s navazující národní právní úpravou³⁵.

Z hlediska charakteru opatření se dají přijímaná opatření rozdělit na opatření předběžná a opatření nápravná. Pojmem „předběžné opatření“ se rozumí zejména možnost zajistit důkaz pro následné řízení o spáchaném správním deliktu zadržením podezřelého zboží. Proti zboží, o kterém již bylo zjištěno,³⁶ že se jedná o padělek nebo nedovolenou napodobeninu, se přiměřeně užijí „nápravná opatření“. Do nápravných opatření spadá především: rozhodnutí o sankci propadnutí nebo ochranném opatření zabrání zboží; rozhodnutí o zničení zboží, nebo jeho úpravě k využití pro humanitární účely na náklady osoby, která s ním obchodovala; rozhodnutí o uložení sankce pokuty za spáchání správního deliktu a rozhodnutí soudu o náhradě škody majiteli práva. Pravomoci celních orgánů k provádění nápravných opatření naplňují jeden ze závazků dohody TRIPS. Nápravná opatření mají za úkol bez náhrady odstranit z obchodní sítě veškeré zboží porušující práva k duševnímu vlastnictví a to způsobem, aby poškození majitele práva bylo co nejmenší. Obdobně lze postupovat i proti nástrojům a materiálu, které byly k vytvoření takového zboží použity. Vždy je však nutné dodržet zásadu přiměřenosti.

Zboží, proti kterému mohou být použity opatření celních orgánů při celním dohledu, musí splňovat některou z následujících podmínek:

1. je podezřelé z porušení některých práv k duševnímu vlastnictví, nebo o něm již bylo pravomocně rozhodnuto, že tato práva porušuje

³⁵ Zákon č. 191/1999 Sb., o opatřeních týkajících se dovozu, vývozu a zpětného vývozu zboží porušujícího některá práva duševního vlastnictví a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

³⁶ toto zjištění plyne z pravomocného rozhodnutí

2. podléhá celnímu dohledu a nachází se v některé ze situací uvedených v čl. 1 odst. 1 nařízení Rady (ES) č. 1383/2003:

- je navrženo do režimu volného oběhu, vývozu nebo přidělení celně schváleného určení, zpětného vývozu
- je odhaleno při provádění celní kontroly v okamžiku, kdy vstupuje na území Společenství nebo toto území opouští, je umístěno v režimu podmíněného osvobození od cla, podléhá oznamovací povinnosti při zpětném vývozu nebo je umístěno do svobodného pásma nebo svobodného skladu

Za účelem zjištění zda se jedná o zboží podezřelé z porušení některých práv k duševnímu vlastnictví, nebo o zboží, které tato práva porušuje, je třeba vycházet ze skutečnosti nakolik je kontrolované zboží svým vzhledem, označením nebo provedením shodné, podobné nebo zaměnitelné s originálním zbožím. Současně je třeba zohlednit, zda jsou předmětem práva duševního vlastnictví, která se zapisují do rejstříku, vedeného příslušným úřadem, nebo se jedná o práva, která tomuto zápisu nepodléhají. U práv k duševnímu vlastnictví, která jsou do rejstříku zapisována, je totiž stanovena podmínka pro přijetí opatření celními orgány. Musí se jednat o práva, zapsána příslušným úřadem s platností pro ČR, resp. s platností pro ES,³⁷ přičemž opatření vůči zboží, které může porušovat práva k ochranné známce, lze učinit za předpokladu, že se jedná o zboží shodné s konkrétním druhem zboží, které je pro danou ochrannou známku zapsáno a zařazeno podle tzv. Niceského třídění výrobků a služeb. Pro zapsání jednotlivých práv do rejstříku, je držitel práva při podání žádosti povinen prokázat, že je skutečným držitelem práva k dotyčnému zboží a to důkazem o zápisu nebo o podání žádosti u příslušného úřadu. U práv k duševnímu vlastnictví, která se do rejstříku nezapisují, tj. autorská práva, práva související s právem autorským a u práv k průmyslovým vzorům, která nejsou zapsána v rejstříku ani pro ně nebyla podána žádost o zápis, je pro přijetí opatření celních orgánů nutno doložit jiný důkaz osvědčující postavení autora nebo původce. Přirozeně platí, že stejnou povinnost má také třetí osoba oprávněná užívat právo k duševnímu vlastnictví a to předložením dokladu, na základě kterého je oprávněna dané právo užívat.³⁸

³⁷ tzv. práva Společenství

³⁸ Šilhat M.: *Celní správa a ochrana duševního vlastnictví*, časopis Clo Douane, roč. 43, č.3, s. 14-15

Pro zjištění, zda je naplněna podmínka, že se jedná o zboží podléhající celnímu dohledu, je třeba vycházet z příslušných ustanovení celního kodexu³⁹. Zde je uvedeno, že zboží podléhá celnímu dohledu od svého vstupu na celní území Společenství, a to tak dlouho, jak je nutné pro zjištění jeho celního statusu, a nejedná-li se o zboží Společenství, do okamžiku změny jeho celního statusu, jeho umístění do svobodného pásma nebo svobodného skladu, jeho zpětného vývozu nebo jeho zničení, a dále zboží opouštějící celní území Společenství.⁴⁰ Existují také výjimky, kdy je zboží z působnosti těchto předpisů vyloučeno:

- zboží se sice ocitlo v některé ze situací uvedených v čl. 1 odst. 1 nařízení Rady (ES) č. 1383/2003 bez souhlasu držitele práva, ale s jeho souhlasem bylo označeno nebo vyrobeno (souvisí s principem regionálního vyčerpání práva)
- je dováženo v osobním zavazadle cestujícího, pokud se jedná o zboží neobchodní povahy v rámci limitů osvobození od cla a vzhledem k množství a společenské nebezpečnosti neexistují věcné náznaky, že zboží je součástí obchodní přepravy

Základní znaky napovídající, že zboží porušuje některá práva k duševnímu vlastnictví: shoda kontrolovaného zboží se zbožím, na něž byla schválena žádost o přijetí opatření; podrobná informace o identifikačních prvcích zboží, získaná na základě konzultace s držitelem práva; zjištění podezřelého charakteru zboží nebo způsobu jeho balení; zjevně špatná kvalita použitého materiálu a neodborný způsob zpracování; neobvyklý způsob balení oproti originálním výrobkům; neobvyklá osoba dovozce nebo distributora; nápadný nepoměr deklarované celní hodnoty zboží v porovnání s hodnotou originálních výrobků; neobvyklá forma prodeje oproti běžnému prodeji originálních výrobků; označení zboží, obalů a dalších jeho součástí, které je stejné, podobné nebo zaměnitelné s označením originálního zboží.⁴¹

5.2. Podání a projednání žádosti o přijetí opatření celními orgány

K přijetí samotného opatření, ke kterému jsou celní orgány oprávněny, je nutné, aby

³⁹ čl. 37 a 183 Nařízení Rady (EHS) č. 2913/1992, kterým se vydává Celní kodex Společenství, v platném znění

⁴⁰ čl. 37 a 183 Nařízení Rady (EHS) č. 2913/1992, kterým se vydává Celní kodex Společenství, v platném znění

⁴¹ Šilhat M.: *Celní správa a ochrana duševního vlastnictví*, časopis Clo Douane, roč. 43, č.3, s. 14-15

držitel práva nejdříve sám podal žádost o jeho přijetí. Přijetí opatření může držitel práva svou žádostí iniciovat proti zboží, které se nachází v některé ze situací uvedených v čl. 1 odst. 1 nařízení Rady (ES) č. 1383/2003 a to jestliže se domnívá, že došlo k porušení jeho práva k duševnímu vlastnictví nebo i preventivně. Správu žádostí o opatření v Celní správě ČR zajišťuje Celní ředitelství Hradec Králové, které je oprávněno jednotlivé žádosti přijímat a projednat podle čl. 5 odst. 2 nařízení Rady (ES) č. 1383/2003 a § 4 odst. protipirátského zákona. Podání žádosti musí být provedeno na předepsaném formuláři nebo může být držitel práva vyzván k podání žádosti elektronickou formou. Držitel práva může být při vyřizování žádosti zastupován, přičemž zmíněný zástupce musí doložit své oprávnění k daným úkonům a stejně jako majitel práva musí doložit důkazy o nároku na příslušné právo. Případný zástupce musí být v samotné žádosti uveden, aby mohl být případně kontaktován a dále pokud se jedná o žádost o přijetí opatření Společenství, je nutné stanovit zástupce pro všechny členské země, kde je o opatření žádáno.

Držitel práva může žádost o přijetí opatření podat v kterémkoliv členském státě EU a současně se může dožadovat jeho přijetí i v ostatních členských státech. V ČR se žádosti o opatření týkají především zajištění práv k ochranným známkám, patentům a vynálezům, užitným a průmyslovým vzorům, dodatkovým ochranným osvědčením, chráněným označením původu a zeměpisným označením, zeměpisným označením pro lihoviny, odrudovým právům, právům autorským a právům souvisejícím s právem autorským. V rámci celé EU lze podat žádost pro ochranné známky Společenství, průmyslové vzory Společenství, označení původu a zeměpisná označení chráněná Společenstvím, dodatková ochranná osvědčení a zeměpisná označení pro lihoviny, za podmínky, že je dotčené právo registrováno u příslušného úřadu.

Nařízení Komise (ES) č. 1891/2004⁴² stanovuje nutné náležitosti opatření, které se skládá z následujících údajů: identifikace držitele práva a jeho zástupce; vyčerpávající technický popis zboží zaměřený hlavně na rozdíly mezi originály a padělkami, jsou-li tyto známy; uvedení druhu nebo charakteru možného podvodu; hodnotu originálního zboží a obchodních operací, souvisejících s porušením příslušných práv;

⁴² Kterým se stanoví prováděcí pravidla k nařízení Rady (ES) č. 1383/2003 o zásahu celních orgánů proti zboží, podezřelému z porušení některých práv k duševnímu vlastnictví a opatřeních, která mají být přijata vůči zboží, o kterém bylo zjištěno, že tato práva porušilo, v platném znění.

totožnost dovozce, vývozce, místo odeslání a určení zásilky, atd. Tyto údaje jsou velmi potřebné a umožní rychlou a jednoduchou identifikaci podezřelých zásilek na základě zásad analýzy rizik. Na závěr musí žádost o přijetí opatření obsahovat prohlášení držitele práva, které upravuje stav, kdy je postup celních orgánů zmařen jednáním nebo opomenutím ze strany držitele práva nebo když se dodatečně zjistí, že předmětné zboží práva k duševnímu vlastnictví neporušuje. Držitel práva pak nese veškerou odpovědnost za případné škody vůči osobám uvedeným v čl. 1 odst. 1 nařízení Rady (ES) č. 1383/2003. Dále držitel práva nese veškeré náklady spojené s uskladněním zboží pod celním dohledem.

Celní ředitelství Hradec Králové podanou žádost bez formálních nedostatků projedná a o svém rozhodnutí držitele práva vyrozumí do 30 dnů od jejího obdržení. Přijaté opatření je platné jeden rok a na základě žádosti může být prodloužena. ČŘ Hradec Králové dále zajišťuje distribuci vydaných opatření jednotlivým celním úřadům v rámci ČR⁴³ a případně dalším členským státům, kterých se může dotýkat předmětné zboží, o kterém žádost tvrdí, že porušuje práva k duševnímu vlastnictví. Na základě takto vydaných opatření začnou vnitrostátní celní orgány přijímat opatření v souladu s pravomocemi danými komunitárními a vnitrostátními předpisy.⁴⁴

5.3. Institut tzv. zjednodušeného postupu zničení zboží

Zjednodušeně tento institut umožňuje provedení jakéhosi zkráceného řízení mezi držitelem práva a deklarantem, vlastníkem nebo držitelem zboží bez toho, aby bylo zahájeno řízení za účelem zjištění, zda předmětné zboží porušilo práva držitele práv k duševnímu vlastnictví dle vnitrostátních předpisů. Tento zjednodušený postup byl do nařízení Rady (ES) č. 1383/2003 a následně do národní úpravy protipirátského zákona vložen právě za účelem výše uvedeného zjednodušení, čímž může předejít zdlouhavým a nákladným soudním sporům v občanském soudním řízení.

K jeho uplatnění se může přistoupit pouze za situace, že držitel práva příslušný celní úřad o tento postup ve stanovené lhůtě požádá s odůvodněním, že se jedná o zboží, které porušuje některá jeho práva k duševnímu vlastnictví. Dále musí držitel práva nebo deklarant, vlastník nebo držitel zboží doložit ve stanovené lhůtě celnímu úřadu souhlas

⁴³ Rozhodnutí o přijetí opatření či o jejich prodloužení jsou zasílána celním úřadům elektronicky.

⁴⁴ Šilhat M.: *Celní správa a ochrana duševního vlastnictví*, časopis Clo Douane, roč. 43, č.4, s. 14-15

deklaranta, vlastníka nebo držitele zboží s jeho navrženým zničením. Jak jsem již zmiňoval v kapitole 4.1, platí zde pro udělení souhlasu právní fikce, jestliže deklarant, vlastník nebo držitel zboží nepodá na výzvu celního úřadu ve stanovené lhůtě námitku proti žádosti majitele práva o zničení předmětného zboží. Je zde použita nezvyklá právní konstrukce, kde je spojen právní následek s uměle vytvořenou skutečností, která reálně neexistuje. To má význam především v těch případech, kdy je deklarant, vlastník nebo držitel zboží nekontaktní, neznámý nebo z nějakého důvodu nespolupracuje s celními orgány, i když jsou tím nenávratně dotčena jeho vlastnická práva nebo práva držby. Přípustnost tohoto řešení je zakotvena v čl. 11 nařízení Rady (ES) č. 1383/2003 s tím, že k další úpravě dojde v jednotlivých členských státech příslušnou vnitrostátní úpravou. Na rozdíl od některých členských zemí, kde je striktně vyžadován souhlas deklaranta, vlastníka nebo držitele zboží, je v ČR zjednodušený postup zničení zboží upraven v § 14 protipirátského zákona, včetně zmíněné fikce udělení souhlasu. V případě použití institutu zjednodušeného zničení zboží je vždy předmětné zboží označeno jako „zboží podezřelé z porušení práv k duševnímu vlastnictví“, protože o tomto faktu nebylo a ani nemohlo být pravomocně rozhodnuto. S tvrzením vycházejícím ze strany dotčeného majitele práva může deklarant, vlastník nebo držitel zboží souhlasit či nesouhlasit, přičemž v případě nesouhlasu je případný spor řešen příslušným soudem.

Otázkou zůstává, zda lze při použití takového zjednodušeného postupu následně deklarantovi, vlastníkovi nebo držiteli zboží udělit sankci za spáchaný správní delikt, když o skutečnosti, že se jedná, o zboží porušující práva k duševnímu vlastnictví nebylo pravomocně rozhodnuto. Zde se přikláním k názoru Bc. Marka Šilharta, že přece vždy existuje vyjádření dotčeného držitele práva, s kterým deklarant, majitel nebo vlastník zboží výslovně souhlasil nebo byla použita fikce souhlasu při jeho nečinnosti. Celní orgány jsou vždy povinny prověřit podezření ze spáchání správního deliktu, přičemž rozhodnutí se musí opírat o výsledek řádného procesu, jehož předmětem je dokazování k prokázání naplnění skutkové podstaty správního deliktu.⁴⁵

⁴⁵ Šilhat M.: *Celní správa a ochrana duševního vlastnictví*, časopis Clo Douane, roč. 43, č.5, s. 14-15

5.4. Ochrana spotřebitele na vnitřním trhu

Kontrolní činnost dozorových orgánů celní správy je spjatá s ochranou spotřebitele na vnitřním trhu od roku 2006, kdy vstoupila v platnost novela ZOS. Tato národní úprava vychází ze směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/29/ES ze dne 11. května 2005, o nekalých⁴⁶ obchodních praktikách vůči spotřebitelům na vnitřním trhu. Cílem směrnice je přiblížení a sjednocení právních postupů jednotlivých členských zemí v boji proti nekalým obchodním praktikám včetně klamavé reklamy, které tím mohou výrazně narušovat jak ekonomické zájmy spotřebitelů tak i soutěžitelů, včetně vnitřní stability trhu. Jedná se výhradně o právní úpravu mezi obchodníky a spotřebiteli. Úpravu postupů mezi obchodníky navzájem řeší právo ochrany hospodářské soutěže.

Základním kamenem z pohledu právní úpravy ochrany spotřebitele je vymezení pojmu nekalá soutěž, který je uveden v generální klauzuli nekalých obchodních praktik. Podle této klauzule musí nekalá obchodní praktika splnit tři podmínky:

1. jedná se o jednání podnikatele vůči spotřebiteli
2. předmětné jednání je v rozporu s požadavky odborné péče
3. jednání je způsobilé podstatně ovlivnit rozhodování spotřebitele, tak, že může učinit rozhodnutí, které by jinak neučinil.

Doplněním generální klauzule z pohledu ZOS je demonstrativní výčet, podle kterého jsou považovány za nekalé zejména klamavé a agresivní obchodní praktiky, které mohou být způsobeny:

- klamavým jednáním, spočívajícím v uvedení nepravdivých údajů nebo údajů, které mohou být pravdivé, ale vzhledem k souvislostem mohou spotřebitele uvést v omyl
- klamavým opomenutím důležitého údaje nebo jeho uvedením nesrozumitelným nebo nejednoznačným způsobem.

V příloze č.1 ZOS je stanovena černá listina obsahující výčet obchodních praktik, které jsou považovány za klamavé. V souvislosti s ochranou spotřebitele na vnitřním trhu je pro praxi celních orgánů nejdůležitější ustanovení § 5 odst. 2 ZOS, která

⁴⁶ V příloze č. 3 je přiložen Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové 30 Af 3/2010 ze dne 25. 1. 2011, se zajímavým komentářem týkajícím se klamání spotřebitele podle zákona č. 634/1992 Sb.

vymezuje, že za klamavou obchodní praktiku se pro účely tohoto předpisu rozumí též nabízení nebo prodej výrobků nebo služeb porušující některá práva duševního vlastnictví, jakož i skladování takových výrobků za účelem nabízení nebo prodeje a neoprávněné užívání označení chráněného podle zvláštního právního předpisu,⁴⁷ o ochranných známkách, v obchodním styku.

Celní orgány společně s ostatními pověřenými správními orgány v rámci svých kompetencí dbají na ochranu spotřebitele proti nekalým obchodním praktikám tím, že mohou na návrh dotčené osoby nebo z moci úřední uplatnit předběžná opatření⁴⁸ nebo následná opatření.⁴⁹ O sporech týkajících se nekalé hospodářské soutěže rozhodují na návrh dotčené osoby výhradně soudy v občanském soudním řízení. I v těchto případech mohou být uplatněny předběžná a následná opatření, mezi něž patří např.: upuštění žalovaného od užívání určitého označení, nařízení k odstranění závadného stavu.⁵⁰

5.5. Bezúplatný převod padělků k humanitárním účelům

Když v roce 1997 a následně v roce 2002 stihly Českou republiku ničivé povodně, rozjela se po celé republice široká humanitární kampaň ve prospěch osob, které byly těmito povodněmi postiženy. Zároveň se znovu objevily hlasy a to nejen z řad laické veřejnosti, poukazující na zbytečné plýtvání při ničení zabraného a propadnutého zboží celními orgány, namísto efektivního využití právě pro zmíněné humanitární účely. Jak vyplývá z důvodové zprávy byla právě v reakci na veřejnou humanitární pomoc obětem povodní přijata zákonem č. 255/2004 Sb., novela protipirátského zákona, která od 1.5.2004 umožňuje využití padělků k humanitárním účelům respektive k bezúplatnému převodu. Tato novela navazuje na § 22 odst. 2 zákona č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky, ve znění pozdějších předpisů, který stanoví, že bezúplatně lze věc převést pouze ve veřejném zájmu, anebo je-li bezúplatný převod hospodárnější než jiný způsob naložení s věcí nebo stanoví-li tak zvláštní právní předpis.

Přijátá novela protipirátského zákona vymezuje, že předmětem bezúplatného převodu může být zboží, které pravomocné rozhodnutí označilo za padělek⁵¹ a u kterého bylo zároveň vysloveno propadnutí nebo zabránění, tudíž se již jedná o padělky v majetku

⁴⁷ zákon číslo 441/2003 Sb., o ochranných známkách, ve znění pozdějších předpisů

⁴⁸ zajištění závadných výrobků, pozastavení prodeje, atd.

⁴⁹ uložení správní pokuty, rozhodnutí o propadnutí nebo zabránění, zničení závadných výrobků, atd.

⁵⁰ Šilhat M.: *Celní správa a ochrana duševního vlastnictví*, časopis Clo Douane, roč. 43, č.7, s. 22-23

⁵¹ zboží porušující právo na označení – ochranné známky

státu. Před samotným předáním na humanitu však musí být padělaná ochranná známka ze zboží odstraněna, což zajišťuje příslušný celní úřad na náklady pachatele správního deliktu nebo může jejich odstranění provést přijímající organizace na své náklady. Přijímající organizace je dále povinna označit upravené padělky nápisem humanita a to způsobem, aby nebyla snížena důstojnost osob, které je budou užívat. Samotné přijetí novely vzbudilo velké nadšení v očích odborné i laické veřejnosti, ovšem záhy se začaly projevovat první nedostatky této právní formulace. Odstranit jednoduché prvky, mezi něž patří našitá loga nebo visačky, je poměrně jednoduché. Problém však nastává ve chvíli, kdy je předmětem úpravy padělek s prvky složitějšími, jako jsou např.: vyšité pruhy, znaky nebo ornamenty, které neumožňují jejich odstranění bez zjevného poškození zbývající části výrobku, nehledě k značné nákladnosti potřebné úpravy. Při rozhodování o bezúplatném převodu tedy vstoupila v platnost další podmínka, kdy celní úřad posuzuje vhodnost propadnutého nebo zabaveného zboží pro užití k humanitárním účelům. Zákon nestanoví pouze podmínky pro zboží, které se může stát součástí převodu, ale i podmínky, které musí splnit organizace, mající o zboží humanitárního charakteru zájem a mezi něž patří např.: typ organizace, zajištění opatření k zabránění zneužití padělků, atd. Převod se uskutečňuje na základě smlouvy mezi Generálním ředitelstvím cel⁵² a příslušnou přijímající organizací. Nesplněním některé z povinností smlouvy se přijímající organizace dopustí správního deliktu, pod správní pokutou do výše sto tisíc korun.

Za zmínku rozhodně stojí případ z praxe, kdy o bezúplatný převod padělků zažádala Vězeňská služba ČR, která využívá textilní odpad k pracovní terapii vězňů, kteří z tohoto odpadu vyrábějí např.: hračky, didaktické a speciální pomůcky pro děti ve školách a školkách, dětských domovech, dále pro nemocnice a zařízení pro duševně nebo fyzicky nemocné osoby. V souladu s ustanovením protipirátského zákona odbor 30 GŘC vyhodnotil žádost jako nereálnou, neboť Vězeňská služba ČR nesplňuje požadavky přijímající organizace dle tohoto zákona i když některé výrobky jsou vězni za účelem humanity vyráběny. Situaci se nakonec podařilo zdárně vyřešit a to na základě faktu, že účelem bezúplatného převodu bylo ve své podstatě zničení padělků a následné využití jejich odpadu. Celní úřad tedy rozhodl o zničení padělků

⁵² Generální ředitel pověřil uzavíráním smluv ředitele ČR Hradec Králové, který tak činí jménem GŘC.

prostřednictvím Vězeňské služby ČR, což není v rozporu s celními předpisy ani s protipirátským zákonem.⁵³

5.6. Správněprávní a trestněprávní odpovědnost a postih

Úpravu správního práva trestního je ve vztahu k ochraně práv duševního vlastnictví v působnosti celní správy možno opět rozdělit do dvou rovin a to dle protipirátského zákona a ZOS. Jsou jimi naplňovány povinnosti členského státu z hlediska stanovení sankcí za porušení nařízení Rady (ES) č. 1383/2003 a následných vnitrostátních předpisů vycházejících ze směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/29/ES, které mají být přiměřené, účinné a odrazující.

Prvně se zde budu zabývat správními delikty dle protipirátského zákona, kde se podle tohoto zákona se mohou správního deliktu dopustit fyzické osoby formou přestupku nebo právnické a podnikající fyzické osoby formou jiného správního deliktu. Pro všechny zmíněné subjekty je naplnění skutkové podstaty stejné s výjimkou, že jiné správní delikty navíc zahrnují neplnění povinností přejímající organizace.⁵⁴ Skutková podstata zbývajících správních deliktů zahrnuje jednání, při kterém je určitým způsobem nakládáno se zbožím porušujícím některá práva k duševnímu vlastnictví.⁵⁵ Jednotlivé hranice sankčních pokut jsou tradičně odstupňovány podle závažnosti spáchaného protiprávního jednání tak, že 100.000,- Kč, 1.000.000,- Kč a 5.000.000,- Kč lze udělit za porušení povinností ve větším rozsahu a 20.000.000,- Kč za porušení povinností ve značném rozsahu, přičemž pro určení rozsahu porušení je určující celní hodnota nebo hodnota statistická při vývozu nebo zpětném vývozu. Jestliže některá z těchto měřitelných hodnot přesáhne milion Kč, jedná se o porušení ve větším rozsahu. U porušení značného rozsahu musí být měřená hodnota vyšší než 5 milionů Kč. Současně s udělením pokuty protipirátský zákon předpokládá propadnutí nebo zabránění zboží porušujícího práva k duševnímu vlastnictví, z důvodu stažení takového zboží z oběhu.

ZOS upravuje správní delikty spáchané výrobcí, dovozci, vývozci, dodavateli a prodávajícími, zkrátka osobami vykonávajícími nějakou podnikatelskou činnost, kterou jsou dotčeni spotřebitelé. Samotný správní delikt vyplývající z dozorové činnosti

⁵³ Šilhat M.: *Celní správa a ochrana duševního vlastnictví*, časopis Clo Douane, roč. 43, č.6, s. 14-15

⁵⁴ viz. předchozí kapitola 5.5

⁵⁵ viz. kapitola 5.1.

celních orgánů se zakládá na zákazu užívání nekalých obchodních praktik, které již byly zmiňovány výše, včetně nabízení, prodávání nebo vývozu výrobků původně určených pro humanitu a v neposlední řadě také správní delikt provozovatele tržnice, který nevede nebo nepředloží evidenci prodávajících, kterou je povinen vést. Za tyto spáchané správní delikty může celní úřad udělit sankci ve výši do 5 milionů Kč a příkazem vydaným na místě sankci do výše 5 tisíc Kč, přičemž v důsledku zrušení ustanovení o dozoru celních orgánů v ZOS musí celní orgány paradoxně ukládat propadnutí nebo zabrání zboží porušujícího práva k duševnímu vlastnictví stále podle protipirátského zákona.

Odpovědnost a postih za trestné činy spáchané porušením práv k duševnímu vlastnictví v oblasti trestněprávní řeší ustanovení § 150 až 152 zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „trestní zákon“). Jednotlivá ustanovení se vztahují k porušování práv k ochranné známce, obchodnímu jménu a chráněnému označení původu, za které lze uložit trest odnětí svobody až na dva roky, případně peněžitý trest nebo propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty, dále se vztahují k porušování průmyslových práv, za které lze taktéž uložit trest odnětí svobody až na dva roky nebo peněžitý trest. Poslední ustanovení se vztahuje k porušování autorského práva, práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi, za které lze uložit trest odnětí svobody až na dva roky, případně peněžitý trest, propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty, přičemž trest odnětí svobody v rozmezí 6 měsíců až 5 let se udělí, pokud byl uvedeným činem získán značný prospěch nebo pokud byl tento čin spáchán ve značném rozsahu.

Oprávnění k provádění úkonů v trestním řízení mají podle trestního řádu orgány činné v trestním řízení, které zahrnují soud, státní zástupce a policejní orgán. Policejním orgánem se mimo jiné rozumí také pověřené orgány celní správy, jimiž jsou v případech celostátního nebo mezinárodního významu GŘC a CŘ v ostatních případech. V postavení policejního orgánu jsou pověřené celní orgány pouze v řízení o trestných činech spáchaných porušením celních předpisů a předpisů o dovozu, vývozu nebo průvozu zboží a dále porušením právních předpisů při umístění a pořízení zboží v členských státech Evropských společenství, je-li toto zboží dopravováno přes hranice

ČR, a v případech porušení předpisů daňových, jsou-li celní orgány správcem daně podle zvláštních právních předpisů.⁵⁶

5.7. Aktuální změny v protipirátském zákoně

Dne 1. srpna 2011 vstoupila v platnost novela protipirátského zákona, která nově zavádí termíny dovozce a vývozce, se kterými předpis od počátku pracoval, ale nijak blíže je nedefinoval. Výrazné změny se dostalo také při postupu celního úřadu, který má podezření, že dovážené zboží by mohlo porušovat práva k duševnímu vlastnictví. Dle ustanovení § 9 odst. 3 odpadá celnímu úřadu povinnost vydat při zadržení zboží rozhodnutí. Zadržení se provede ústním oznámením dovozci nebo vývozci zadrženého zboží, přičemž následně je s touto osobou sepsán protokol o vydání nebo odnětí zadrženého zboží.⁵⁷ Proti zadržení zboží lze podat do tří dnů písemná námitka, která však nemá odkladný účinek a o kterých bez zbytečného odkladu rozhodne ředitel příslušného celního úřadu.

Zákon dále přesněji vymezuje spolupráci mezi příslušnými celními úřady a ČR Hradec Králové ve věci zadrženého padělaného zboží, které by mohlo být použito pro humanitární účely. V § 14a odst. 1 je nově stanovena povinnost příslušného celního úřadu, který zboží zadržel, oznámit skutečnost, že zadržené zboží nebylo zničeno v rámci zjednodušeného postupu ČR Hradec Králové, které rozhodne o využití upravených padělků k humanitárním účelům.⁵⁸ Pokud ovšem celní úřad obdrží od ČR Hradec Králové vyjádření, že zboží nelze k humanitě využít, rozhodne o zničení padělků a nedovolených napodobenin dle příslušných § protipirátského zákona.

⁵⁶ Šilhat M., *Celní správa a ochrana duševního vlastnictví*, časopis Clo Douane, roč. 43, č. 8, s. 14-15

⁵⁷ Stejným postupem je upraven i způsob provádění dozoru na vnitřním trhu, kde se stejně jako v tomto případě provede zadržení zboží podezřelého z porušení práv k duševnímu vlastnictví namísto rozhodnutím faktickým úkonem v podobě ústního oznámení kontrolovanému subjektu.

⁵⁸ Z praktického hlediska by mělo být toto oznámení zasláno až ve chvíli, kdy bylo již pravomocně rozhodnuto o propadnutí nebo zabránění těchto padělků.

6. SPECIFIKA ŽIVOTA VIETNAMSKÉ KOMUNITY V ČR

6.1. Průběh migrace Vietnamců do ČR před rokem 1989

Vzhledem k významným politickým událostem minulého století musíme migraci vietnamských občanů do České republiky rozdělit do dvou samostatných etap a to na období před rokem 1989 a na tzv. „Ekonomickou migraci“ po roce 1989.

Prvními vietnamskými občany, kteří zavítali do bývalé ČSR, byli studenti, a to již ve 40. letech minulého století.⁵⁹ Na základě pounorových událostí v roce 1948, kdy se bývalé Československo vydalo cestou směřující do podobné politické roviny jako tehdejší VDR, byly rozvinuty přímé diplomatické vztahy, které se po následujících čtyřicet let odvíjely od přátelství a spolupráce v duchu tzv. socialistického internacionalismu. Hlavní náplní bylo utvoření hospodářské a technické spolupráce, která však zejména na počátku měla spíše charakter jednostranné pomoci za strany ČSR. Vyústěním tohoto dlouholetého svazku bylo sepsání několika významných dohod např. o hospodářské a technické pomoci; o dodávkách zboží na úvěr; o výměně zboží a platech, či dohoda o vědecko-technické spolupráci nebo o spolupráci v oblasti zdravotnictví. Jako poslední byla v roce 1980 uzavřena Smlouva o přátelství a spolupráci mezi ČSSR a VSR. V horizontu let 1950 až 1989 na základě výše uvedených dohod a smluv, zejména pak Dohody o kulturní spolupráci a Dohody o vědeckotechnické spolupráci, poskytovala tehdejší Československá strana pravidelně každý rok vietnamským studentům stipendia ke studiu na československých školách. V 50. letech se jednalo zejména o stipendia poskytnutá na základě kulturní spolupráce, které umožnily ročně studium desítkám studentů (graduálního a postgraduálního studia), kteří měli stanovený specifický program. Od 60. let se stipendia na základě smluv začala udělovat především studentům v oblasti technických a ekonomických směrů, výjimečně pak studentům DAMU a FAMU. Kritéria pro výběr a vlastní průběh studií byla velice přísná a vietnamští studenti museli dodržovat přísná pravidla, týkající se především prospěchu a chování.⁶⁰ Kvóta každoročně udělovaných stipendií byla postupem času zvyšována, až např. v roce 1968 jich bylo uděleno čtyři sta. Přesto však

⁶⁰ Viz kapitola Podmínky pro život Vietnamců v ČR před rokem 1989

až do osmdesátých let poptávka z vietnamské strany výrazně převyšovala nabídku strany české.

Druhou významnou skupinou vietnamských občanů, pobývajících na území tehdejšího Československa byla skupina praktikantů, učňů a pracovníků, kteří sem byli vysláni především na základě Dohody o vědeckotechnické spolupráci a to od přelomu 50. a 60. let. Jednalo se o pracovníky v oblastech strojírenství, textilního, potravinářského a obuvnického průmyslu a dopravy. V roce 1966 se jejich počet významně navýšil poté, co vietnamská vláda požádala o mimořádné přijetí 2100 technických kádrů a kvalifikovaných dělníků k vyškolení do československých škol. V průběhu let 1967 – 1970 na základě usnesení vlády ČSSR ze dne 15. března 1967 k realizaci technické pomoci VDR přicestovalo do tehdejšího Československa za účelem zaškolení 2146 praktikantů strojírenského, papírenského, hutního, textilního, sklářského, chemického a stavebního průmyslu. Počátkem roku 1975 byla tato odborná příprava ukončena odjezdem posledních skupin zpátky do Vietnamu.

Současně s ukončením vietnamsko-amerických bojů v roce 1973, zesílil také zájem vietnamské vlády o vysílání svých občanů za účelem získání profesních zkušeností do zahraničí, který vyústil diplomatickou návštěvou vietnamské delegace v ČSSR.⁶¹

⁶¹ Doslovná citace nejdůležitějších požadavků a výsledků plynoucích z jednání delegací, inicializující následně dohody a smlouvy:

- 1) *Vietnamská vláda velmi naléhavě žádá, abychom u nás během několika let vyškolili deset až dvanáct tisíc mladých vietnamských dělníků. Přitom má velký zájem na tom, aby vietnamští občané byli u nás přijati v co největším počtu co nejdříve. Nejdříve vietnamská delegace předložila návrh, abychom již v tomto roce přijali 4000 vietnamských občanů. Když jsme vysvětlili, že to není reálné, navrhla vietnamská delegace, abychom tedy přijali v roce 1973 2000 Vietnamců, v r. 1974 4500, v r. 1975 4500 a v r. 1976 1000. Uvedli jsme na to ve shodě s jednáním u místopředsedy vlády J. Gregora, že odhadujeme, že do konce roku 1973 bude lze přijmout pouze asi jeden tisíc osob a v dalších letech tři až čtyři tisíce osob ročně. Přestože vietnamská delegace prosila, abychom se snažili přijmout více Vietnamců již v roce 1973, zdá se, že v celku naše stanovisko považovala za přijatelné.*
- 2) *Vietnamská delegace vysvětlila, že k nám zamýšlí vysílat mladé lidi ve věku 17-25 let, zpravidla alespoň s ukončeným sedmiletým vzděláním, duševně i fyzicky schopné zvládnout profese, ve kterých mají být školeni. Vyšší věk vysílaných bude pro nás výhodnější z hlediska pracovního výkonu.*
- 3) *Vietnamští občané by u nás proházel nejprve intenzivní jazykovou výukou po šest měsíců, z toho tři měsíce ve společných střediscích a další tři měsíce již v podnicích, kde se budou učit a kde budou zároveň již seznamováni se svým budoucím pracovištěm a prací. Poté mají procházet odbornou přípravou. Vietnamská strana kladla důraz na to, že VDR potřebuje připravit u nás vysoce kvalifikované odborné kádry v jednotlivých profesích a že odborná výuka má být uspořádána a její doba stanovena z tohoto hlediska. Naproti tomu vietnamská delegace souhlasila s tím, že je nutno poměr teorie a praktického výcviku upravit odlišně a racionálně podle náročnosti jednotlivých profesí, že v méně náročných profesích, také*

Jednalo se o prioritu vietnamské vlády, která získání kvalifikovaných pracovních sil ve strategických oblastech považovala za klíčový faktor rozvoje a obnovy válkou zničeného Vietnamu. Byly sepsány další smlouvy týkající se přijímání studentů, učňů a o zaměstnávání, dohoda o odborné přípravě občanů VDR v československých podnicích, na základě kterých do tehdejší ČSSR v rozmezí let 1974 až 1977 přijelo cca 5000 vietnamských občanů. I nadále přetrvával zájem vietnamské strany zejména o pracovníky strojírenského, energetického a stavebního průmyslu.⁶² Pomyslným vrcholem migrace před rokem 1989 bylo období let 1979 až 1985, kdy Československá vláda dne 19. prosince 1979 usnesla o sjednání další dohody s Vietnamem o odborné přípravě a dalším zvyšování kvalifikace vietnamských občanů v československých organizacích. Na základě výše uvedené dohody přijelo v tomto období do tehdejší ČSSR neuvěřitelných 8700 žáků⁶³ a 23 300 stážistů a praktikantů.⁶⁴

vzhledem k vyššímu věku některých vietnamských občanů, bude mít větší podíl praktický výcvik a že učební plány, které používáme pro naše učně, bude účelné dle těchto hledisek upravit.

- 4) *60 – 70% vietnamských občanů má zůstat po vyučení v československých podnicích na výrobní praxi, během které by pracovali za stejných podmínek jako naši dělníci. Praxe měla trvat kolem tří let tak, aby celková doba pobytu v ČSSR nepřesáhla šest roků. Vietnamská strana určí podle skupin profesí, kteří vietnamští dělníci u nás zůstanou na praxi po vyučení a kteří se budou po vyučení vracet. Má zejména zájem na tom, aby se po vyučení vraceli dělníci stavební výroby, zatímco dělníci strojírenských profesí by převážně dále pracovali u nás. Výrobní praxe vietnamských dělníků po vyučení může být jistým přínosem také pro naši ekonomiku, zejména v některých strojírenských závodech s nedostatkem pracovních sil. Počítáme proto s tím, že u nás používané učební plány budou pro přípravu vietnamských dělníků upraveny. Naše učební plány jsou z velké části tříleté také proto, poněvadž do učení se u nás přijímá mládež již v 15 letech. Tříletou učební dobu bude nutné v případě vietnamských dělníků zachovat při více složitých a náročných profesích, zatímco v jiných profesích ji bude možno zkrátit, popřípadě položit větší důraz na praktický výcvik.*
- 5) *Ze seznamu profesí, které vietnamská strana předložila, a který je připojen v příloze č. IV, vyplývá, že vietnamští občané by se měli školit převážně ve strojírenských profesích nebo profesích na základní strojírenské profese úzce navazující. Podle odvětví má být vyškolen pro kovoprůmysl 4600 dělníků, pro stavebnictví (z největší části jde o řidiče a údržbáře stavebních strojů), pro energetiku 1400 dělníků, pro chemický průmysl 660 dělníků a pro radiotechniku 450 dělníků.*
- 6) *Vietnamská strana vyslovila naléhavou prosbu, aby vzhledem ke klimatu v zimě u nás a na Sibiři, kudy bude skupina vlakem projíždět, mohla první skupina vietnamských občanů k nám přijet nejpozději v říjnu nebo začátkem listopadu t.r. Proto nás požádala o konečné stanovisko, kolik vietnamských občanů a v jakých profesích může v této skupině přijet, nejpozději v srpnu až v září. Pobyt této první skupiny, by byl prozatím uspořádán podle našeho ujednání s VDR o školení vietnamských praktikantů z roku 1967.*
- 7) *Poněvadž jde o odlišný způsob přípravy vietnamských občanů a půjde zároveň o daleko větší jejich počet a delší dobu pobytu, bude nutné, jestliže vláda ČSSR návrh schválí, uzavřít o podmínkách přípravy vietnamských občanů novou mezinárodní dohodu. Vietnamská delegace velmi žádala, aby dohoda byla uzavřena do konce roku 1973.*

⁶² Je důležité zmínit, že do roku 1975 se vysílání do zahraničí týkalo výhradně občanů severního Vietnamu, který ovládala komunistická strana. Teprve po vojensko-politickém sjednocení severní a jižní části země se podíl vyslaných obyvatel z jižní části začal postupně zvyšovat.

⁶³ Zejména studenti středních odborných učilišť.

Vlastní odborná příprava začínala vždy tří měsíčním intenzivním kurzem češtiny a byla zpravidla uskutečňována dvěma způsoby. První skupinu tvořili pracovníci v učebním poměru s navazující praxí přímo ve výrobě, který trval zpravidla sedm let s možností prodloužení za souhlasu obou stran. Druhou skupinu tvořili praktikanti a stážisté, kteří zde pobývali obvykle tři až čtyři roky, přirozeně také s možností prodloužení.

Mimo tyto dvě významné skupiny migrantů se do ČSSR dostávali i jiné osoby, avšak povětšinou v zanedbatelném počtu. Za zmínku stojí snad jedině skupina tzv. „Chrastavských dětí“ které byly v roce 1956 – 1959 umístěny v dětském domově v Chrastavě na Liberecku. Jednalo se o válečné sirotky,⁶⁵ které tehdejší Československá vláda přijala po bitvě u Dien Bien Phu roku 1954, za účelem získání kvalitního vzdělání. Po čase však byla většina dětí na základě obav vietnamské strany, že ztratí svou kulturní identitu, vráceny zpět do Vietnamu. Pouze několika dětem bylo dovoleno u nás dále studovat a některé zde žijí dodnes.⁶⁶

6.2. Podmínky pro život Vietnamců v ČR před rokem 1989

V předchozí kapitole bylo nastíněno několik základních smluv a dohod, na základě kterých bylo tehdejší Československou vládou umožněno vzdělávání vietnamských občanů v Československých školách a podnicích. Do jednotlivých smluv ze 70. a 80. let, byly navíc implementovány nároky plynoucí každému vietnamskému migrantovi. Mezi základní se řadil nárok na zimní oblečení v hodnotě 2400 Kčs a zálohu na mzdu ve výši 900 Kčs, splatnou do jednoho roku. Zaměstnavatelem poskytnuté ubytování museli sice imigranti platit, ale maximálně do výše 50 Kčs za měsíc, dále měli nárok na celotýdenní podnikové stravování a to včetně víkendů. Pro případ, že by si vietnamští občané nezvykli na české závodní stravování, byla předpisem stanovena podmínka, která stanovila povinnost vybavit každou jim určenou ubytovnu kuchyňkou. Mzda byla vypočítávaná dle českých mzdových předpisů, jen s tím rozdílem, že každý Vietnamec byl při zdanění chápán jako živitel dalších dvou osob. Dovolená se Vietnamským pracovníkům vypočítávala, jako kdyby pracovali od osmnácti let věku. Na čerpání

⁶⁴ Dohoda stanovila, že vzniklé náklady budou hrazeny z výnosů práce občanů VSR.

⁶⁵ Jednalo se o cca sto člennou skupinu dětí vietnamských funkcionářů a rodin postižených válkou.

⁶⁶ Ve zdroji: ČERNÍK J. a kol.: *S vietnamskými dětmi na českých školách*, BROUČEK S.: *Historie migrace z Vietnamu do českých zemí a dále* BROUČEK S.: *Aktuální problémy adaptace vietnamského etnika v ČR*

dovolené ve Vietnamu měli nárok až po minimálně dvouleté práci v Československu a byla striktně přidělována pouze ženatým (vdaným) pracovníkům, kterým musel podnik za tímto účelem umožnit dva měsíce volna. Základním délkou pobytu trvala čtyři roky⁶⁷ a po jejím ukončení si mohl dotyčný vietnamský občan odvést do své domoviny bezcelně zboží, jehož hodnota nesměla přesáhnout padesát procent jeho celkového výdělku. Přepravu tohoto zboží do Vietnamu musel, včetně nákladů na přepravu, zajistit příslušný podnik, u kterého byl vietnamský občan zaměstnán. Postupem času musela být zavedena jistá omezení ze strany celních orgánů, neboť Vietnamci prokázali, že jsou opravdovými mistry ve využití malého prostoru k balení.⁶⁸

Za tato, dle mnohých občanů ČSSR, nadstandardní privilegia však museli všichni „pozvaní“ Vietnamští pracovníci a studenti v Československu zaplatit jistou daň ve formě neustálého kontrolování a sledování pohybu na veřejnosti. Měli omezený, většinou pouze písemný, kontakt s rodinou, byli rozmístěni na ubytovnách po celé republice, ale vždy odděleně od svých Československých spolupracovníků. Jejich komunitní život se zpravidla odvíjel od vzájemného navštěvování nebo shánění a nakupování již výše zmíněného zboží, které posílali do Vietnamu. Studenti museli dodržovat celou řadu zásad a omezení, které byly kontrolovány ambasádou prostřednictvím vedoucích skupin.⁶⁹ Patřil k nim kupříkladu zákaz důvěrných vztahů studentů opačného pohlaví, nošení západních oděvů, či povinnost plnit studijní povinnosti na výbornou. Vietnamští studenti dokonce nesměli chodit sami ven, volně se mohli pohybovat pouze ve trojicích (severokorejští studenti údajně v desetičlenném kolektivu). Kdo nejednal podle nastavených pravidel, tomu hrozil okamžitý návrat do Vietnamu, neboť všichni studenti byli prostřednictvím vietnamského velvyslanectví v Československu pod přímým dohledem vietnamského vedení. V osmdesátých letech se v návaznosti na změnu Vietnamské politiky⁷⁰ a pozvolnému uvolňování „železné

⁶⁷ Doba pobytu se mohla se souhlasem obou stran prodloužit.

⁶⁸ Příslušný podnik musel také zajistit přepravní bednu, kterou dokázali Vietnamci beze zbytku využít. Byly zaznamenány případy, kdy do jedné bedny bylo uloženo několik jízdních kol a šicích strojů nebo mopedů či motocyklů. Celní předpisy se proto přizpůsobily a zavedly se množstevní limity pro vývoz výše uvedeného druhu zboží.

⁶⁹ Většinou starší a zkušenější Vietnamec, který uměl dobře česky a vyznal se v základech českého práva. Zde je položen základ jakéhosi vnitřního servisu komunity vůči majoritě, viz. kapitola 6.5. myšlení a projevy vietnamské komunity.

⁷⁰ V roce 1986 začala Vietnamská vláda, byť stále řízená komunistickou stranou, provádět hospodářské reformy „doi moi“, které hospodářství Vietnamu rychle otevíralo cizímu kapitálu (hlavně z Číny, Japonska, Francie....)

opony“ začali objevovat i tací, kteří se vymykali zaběhlému stereotypu dovozem a prodejem na místním trhu nedostatkového zboží, jako byla např. drobná elektronika.

V druhé polovině osmdesátých začalo být jasné, že původní záměr na vyškolení kvalifikovaných pracovníků je v nedohlednu. Obě strany začaly využívat nastavený systém ve svůj prospěch. Zatímco Vietnamští migranti začali přicházet do ČSSR za vidinou lepšího výdělků, česká strana pro změnu začala obsazovat vietnamské pracovníky v hospodářsky neatraktivních oborech, na pásové výrobě či jen jako pomocnou pracovní sílu. V důsledku politických rozhodnutí ČSSR, na které měla bezesporu vliv již zmiňovaná změna politiky Vietnamské vlády, došlo po roce 1985 k zásadnímu zvratu ve vzájemných vztazích. Vláda ČSSR postupně vypověděla všechny vzájemně uzavřené dohody a smlouvy, zrušila konzulát v Saigonu, vyrovnala veškeré neplněné závazky a ukončila převážnou většinu oficiálních hospodářských styků.

Závěrem je nutné provést zhodnocení vývoje vzájemných vztahů, které k podmínkám života v ČSSR bezpodmínečně patří. Počáteční zaměstnávání se přirozeně neobešlo bez komplikací, plynoucích zejména z požadavku vietnamské strany o zaměstnávání svých občanů v Československém zemědělství. Zdejší pěstební podmínky jsou však natolik rozdílné, že nabyté praktické zkušenosti nešly v podmínkách Vietnamu výrazněji aplikovat. K tomu se přiřadil fakt, že vietnamští pracovníci měli pocit, že jsou zařazováni do podřadných funkcí a tuzemské podniky si pro změnu stěžovaly, že nemohou vietnamské pracovníky využívat k těžší práci, pro jejich odlišnou tělesnou stavbu. Společnost v šedesátých a sedmdesátých letech obecně chápala přítomnost vietnamských migrantů jako přirozenou součást morální pomoci zemi zmítající se ve válečném konfliktu s imperialistickým západem. V osmdesátých letech se pohled veřejnosti na vietnamské pracovníky poněkud změnil, což zapříčinilo vznik některých předsudků. Důvodem bylo zejména výrazné navýšení počtu vietnamských pracovníků, kteří se museli vyrovnávat s cizím prostředím, jejich intenzivní cestování po celé republice a v neposlední řadě jejich již zmiňované „kšeftování“ s drobnou elektronikou. V některých extrémních případech se objevily dokonce mezi majoritou známky xenofobního a rasistického chování, které skončily u tehdejších československých soudů. Celkově byl ale postoj k vietnamským migrantům

stále dobrý, což se projevilo i výrazným zvýšením smíšených partnerství a manželství, která však mnohdy neměla dlouhého trvání.

Zjednodušeně by se dalo říci, že vzájemné vztahy navázané před rokem 1989 přetrvávají dodnes a ve Vietnamu je Česká republika zapsána jako přítel, který v nouzi pomáhal. Díky pobytu v ČSSR se také výrazně zlepšil sociální statut většiny navrátilců se Vietnamců, díky dosaženému vzdělání a hlavně výrazně vyšším výdělkům. Dodnes se stává, že rodiče, kteří pobývali nějaký čas v ČSSR, pošlou své dítě do České republiky za vidinou lepšího života. Neuvědomí si však, že dnešní podmínky jsou na hony vzdáleny těm, jež platily v době ČSSR, kdy měli migranti zajištěnu práci, ubytování a základní jazykové kurzy.⁷¹

6.3. Hlavní migrační proudy po roce 1989

Vietnamci, kteří žijí a pracují v současné době v České republice, pocházejí z několika mezi sebou nezávislých migračních proudů, které se začaly objevovat na počátku 90. let.

První skupinu tvořily Vietnamci, kterým se podařilo přečkat pro ně nepříznivé období vzájemných česko-vietnamských politických vztahů, bez toho, že by byli nuceni vycestovat zpět do vlasti. Traduje se, že Československá vláda poskytla jako kompenzaci Vietnamcům, které již nemohly zaměstnávat tuzemské podniky,⁷² cca 14 miliard amerických dolarů, které měly primárně sloužit k jejich reemigraci. Česká strana však nebyla schopna vyvinout na vlastní „dotažení“ reemigrace dostatečný tlak. Tehdejší migranti využívali hned několika způsobů jak se nucené reemigraci do VSR úspěšně vyhnout. Mezi tři nejčastější způsoby patřilo dočasné přemístění do sousední země⁷³, založení společnosti s r.o., společně s některým z místních občanů, což jim otevřelo cestu k získání povolení k dlouhodobému resp. později trvalému pobytu. K nim se přidávali navrátilci, kteří sice takové štěstí jako první jmenovaná skupina neměli a byli nuceni vycestovat zpět do vlasti, ale díky znalosti prostředí a vybudovaným kontaktům nebylo pro ně návrat nijak obtížný.

⁷¹ Ve zdroji: ČERNÍK J. a kol.: *S vietnamskými dětmi na českých školách*, BROUČEK S.: *Historie migrace z Vietnamu do českých zemí*

⁷² Převážně se jednalo o problémy podniků z důvodů ekonomické transformace či z důvodu jejich úplného zrušení.

⁷³ Zvláště do východního Německa, kde se nacházelo také mnoho vietnamských migrantů z dob NDR.

K výše uvedeným „starousedlíkům“, které sami Vietnamci mezi sebou nazývají *xu moc* (tzn. „plesniví“ Vietnamci)⁷⁴ se začali přidávat po roce 1989 novodobí *Viet Kie*,⁷⁵ kteří dokonale využili možnosti scelování rodin, následování další vlnou reemigrantů ze sousedního Německa, které bylo ve své „reemigrační“ politice mnohem důslednější než tehdejší ČR. Po rozdělení Československa docházelo k příchodu Vietnamců z ostatních zemí, zvláště pak z Polska, Maďarska a samostatného Slovenska. Na ně navázala poslední vlna „čerstvých“ migrantů po roce 2000, kteří jsou některými vrstvami vietnamské komunity označováni jako *ga* (slepičí = hloupí, naivní) nebo *thoc* (rýže = venkované, křupani), tvořící její nejchudší část a jsou najímáni na podřadné práce.

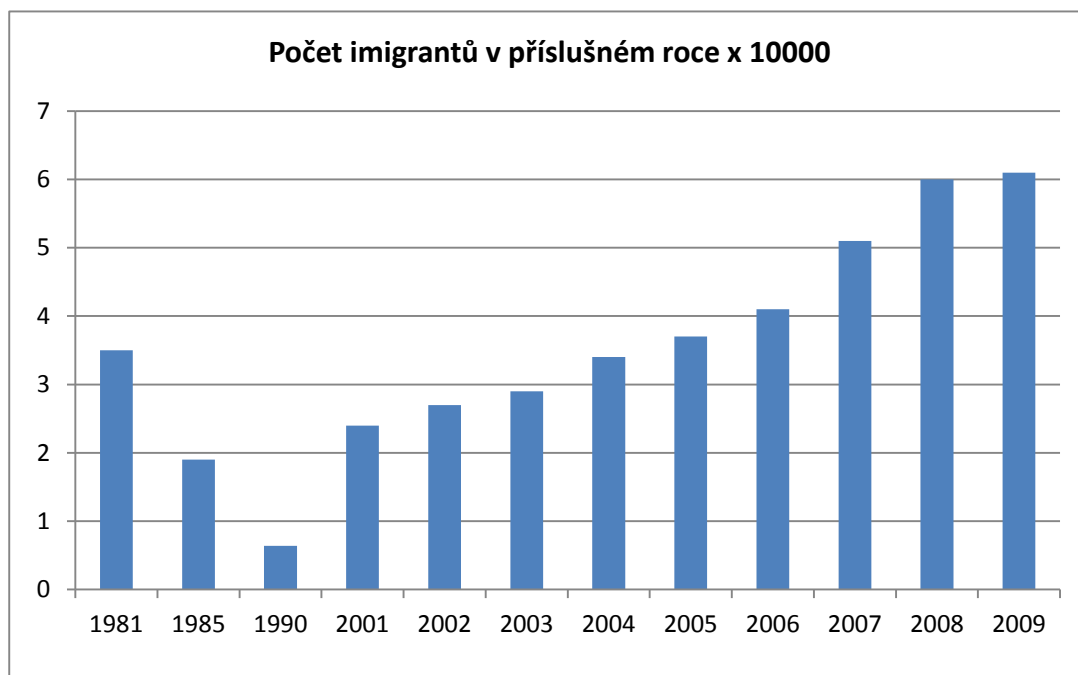
Paralelně s tím jak se z české strany zpříšňovala pravidla pro udělování povolení k pobytu, začala vzkvétat imigrace nelegální. Ta byla prováděna za pomoci organizovaných skupin, které využívaly bídy a zoufalství chudých venkovských obyvatel Vietnamu.⁷⁶ Cestovalo se většinou v malých skupinách, ale výjimkou nebylo ani pašování jednotlivců. Trasa vedla přes Rusko, kde byla většinou v Moskvě naplánována přestávka k přípravě na další cestu do Maďarska, odkud se za pomoci kamionů dopravovali migranti přes maďarsko-slovensko-české hranice.

⁷⁴ Plesniví z toho důvodu, že jsou zde již tak dlouho, že na nich vzrůstá plíseň.

⁷⁵ Domorodé označení pro Vietnamce žijící v cizině.

⁷⁶ Jednalo se především o venkovské obyvatele z bývalého severního Vietnamu a to konkrétně z nejchudších provincií Nghe An a Ha Tinh, dále pak Hung Yen, Hai Duong a delty Rudé řeky.

Graf č. 1.: Vývoj migrace vietnamských občanů v ČR

Zdroj: ČSU, k uvedeným číslům je však nutné připočítat kvalifikovaný odhad ÚOOZ, který mimo oficiální čísla ČSU počítal již v roce 2007 s dalšími 25 tisíci Vietnamci, pobývajícími na území ČR bez patřičných dokladů.

Celá řada soudobých migrantů využila při svém příchodu do ČR některou z neoficiálních vietnamských zprostředkovatelských agentur,⁷⁷ které jsou dlouho diskutovaným problémem vietnamské minority u nás.⁷⁸

6.4. Důvody tzv. „Ekonomické migrace“ po roce 1989

Tuto zřejmě finančně náročnou a strastiplnou cestu podstupovala většina ilegálních migrantů s úmyslem výrazně zlepšit svou stávající ekonomickou situaci a s vidinou zajištění lepšího života pro sebe a pro své děti. Nebyli hnáni touhou poznat nebo snad zažít něco nového, ale čistě materiálním ziskem.⁷⁹ Tato touha a zároveň mýtus pramení

⁷⁷ Tyto neoficiální zprostředkovatelské agentury většinou bez příslušné licence požadují za „zprostředkování“ cesty do Evropy nehorázné finanční sumy (u legálního transferu se uvádí suma v rozpětí mezi 4 – 15 tis. dolary za osobu), které většinou představují celý majetek imigrantů. Po příjezdu na místo určení, jsou bez finančních prostředků, nuceni buď nechat se zaměstnat u svých bohatších krajanů, nebo si od nich „půjčí“ na vysoký úrok peníze, za které si nakoupí jejich zboží, které pak prodávají na některé z jimi vlastněných tržnic.

⁷⁸ Ve zdroji: PECHOVÁ E.: *Migrace z Vietnamu do České republiky v kontextu problematiky obchodu s lidmi a vykořisťování* a dále JELÍNKOVÁ M., MIKUŠOVÁ P. a TRLIFAJOVÁ L.: *Jaké cesty vedou do Česka? Česká vízová politika a praxe v Mongolsku, Vietnamu a na Ukrajině mezi lety 2007 a 2010*

⁷⁹ Ve Vietnamu je stále udržován mýtus o zahraniční práci coby životním štěstím a určitým privilegiem.

z dosavadního velkého rozdílu v životní úrovni u nás a ve Vietnamu, kterou v očích chudých Vietnamců umocňují při svých návštěvách *Viet Kieu*, dováženými dary, útratou během dovolené a v neposlední řadě fotografiemi, kterými se rádi chlubí. Pokud totiž u nás Vietnavec vlastní kupříkladu šest tisíc korun, vlastní sice pouhou čtvrtinu průměrného platu, ale ve Vietnamu je schopen touto sumou pokrýt náklady celé rodiny na několik měsíců. Jedná se skutečně o velice silný argument, který však v sobě skrývá řadu úskalí, které domorodci ve Vietnamu nejsou schopni vyhodnotit. Z vyprávění navrátilců, jejich darů a předkládaných fotografií už není patrné, jak tvrdě musí v cizině pracovat, aby byli schopni financovat výrazně vyšší náklady, které jsou s jejich pobytem spojené. Odchod do ciziny totiž výrazně zvedá společenský statut a význam zbytku rodiny ve Vietnamu. Neúspěch, či pouhé přiznání skutečnosti o nelehkém životě v zahraničí, je potom považován za vystavení rodiny hanbě a potupě v očích sousedů.

Současný pobyt na území ČR také většina z Vietnamců, kteří přišli po roce 1989, respektive po roce 2000, vnímá jako jakýsi déle trvající provizorní stav. Tato skutečnost je pak dobře patrná, zaměříme-li se zejména na oblasti bydlení a trávení volného času. Jejich snaha je v zásadě směřována ke splnění tří základních cílů, které odráží jejich pojetí „lepšího života“ a které převážná většina přítomných Vietnamců dodržuje:

- a) prvním cílem je uživení rodiny a to na dobré úrovni
- b) druhým cílem je finančně zajistit děti a dopřát jim kvalitního vzdělání
- c) třetí cíl je spojen se snahou postarat se o rodiče, kteří zůstali ve Vietnamu.⁸⁰

Síla migrace vietnamského obyvatelstva má své zdroje i přímo v politice Vietnamské vlády, která za tímto účelem zřídila množství oficiálních zprostředkovatelských agentur. Od roku 1994 výrazně stoupl export vietnamské pracovní síly a to nejen do zemí Evropy, ale především do Jihovýchodní Asie. Vietnamská vláda tak řeší nejen problémy

⁸⁰ Myšlenka zmíněného provizoria je také pro některé z nich silně limitující v tom smyslu, že následně neví, kam výsledky svého relativně vysokého zisku investovat, či co za ně pořídit. Jsou známy případy, kdy bohatý Vietnavec, utratí velkou sumu peněz v některém z kasin jenom proto, že zkrátka neví, kam by investoval. Do Vietnamu už také peníze nechce posílat a to z přesvědčení, že se snaží pouze sám a oni tam ne.

Někteří navrátilci byli zděšeni, když při návštěvě Vietnamu zjistili, že z jejich rodiny nikdo nepracuje a všichni žijí pouze z darů a peněz, které jim posílali.

s nezaměstnaností vlastních lidí, ale je si vědoma významného přílivu peněz, které tito emigranti zašlou nazpět svým rodinám.⁸¹

Další silnou motivací je beze sporu i snaha o udržení pospolitosti rodiny, kdy v převážné většině případů odejde nejdříve muž a následně dorazí jeho rodina. Student Trung Ta Minh (2002, s. 16) píše ve své bakalářské práci: „*Rozhodnutí o odchodu není rozhodnutím jednotlivce, ale celé rodiny, protože většinou všichni skládají dohromady peníze na cestu, což chápou jako návratnou investici. Finanční minimum nutné k odjezdu počítají zhruba 10 000 USD. Na tuto cestu se vydávají především mladší muži, ženy většinou přilétají až poté, co muži vytvoří zázemí. Když manželé legalizují svůj pobyt a vytvoří obchodní kontakty, tak teprve přijíždějí i děti. Vytvářejí zpravidla rodinné podniky, kde pracuje celá rodina.*“

Posledně zmiňovaným důvodem je získání zahraničního studijního pobytu formou stipendia, či možnost placeného studia pro studenty z bohatších rodin, kteří nebyli přijati na vysokou školu ve Vietnamu. Studium často souvisí s formou jakéhosi „uklizení“ dětí bohatých rodičů, které se dostaly na scestí, např. v podobě problémů s drogami.⁸²

6.5. Základní sociální a kulturní odlišnosti vietnamské minority

I přes výsledky statistických údajů, které řadí vietnamskou menšinu na třetí místo v žebříčku nejpočetnějších menšin u nás, nejedná se prozatím o uznanou národnostní menšinu v ČR. Povětšinou je tato svérázná komunita vnímána jako dosti uzavřená a izolovaná, bez větších snah o integraci do života české společnosti. Výše uvedené konstatování souvisí s výše zmiňovaným „provizorním“ stavem, který stále platí pro významnou část zde žijících Vietnamců. Jako příklad uzavřenosti této komunity může posloužit pečlivě organizovaný „uzavřený“ svět odehrávající se na největších českých tržnicích, jako je kupříkladu SAPA a HKN v Praze, či podobné velkoobchody v Brně, Chebu a Ostravě. Vietnamští migranti zde vytvořili z původních několika stánků a budov postupem času úctyhodný komplex, kde se nalézají veškeré potřebné zázemí, které mnohdy zahrnuje nejen obchody s asijskými potravinami a restaurace, ale i kadeřnictví,

⁸¹ Tento problém nabral na intenzitě zvláště koncem devadesátých let dvacátého století, kdy čeští imigranti z Vietnamu vyváželi do své země pravidelně horentní sumy českých korun, ignorující zcela příslušná platná ustanovení devizového zákona.

⁸² Ve zdroji: PECHOVÁ E.: *Migrace z Vietnamu do České republiky v kontextu problematiky obchodu s lidmi a vykořisťování*

redakce časopisů, právní služby, cestovní kanceláře, školky a družiny, atd. Jsou zde pořádány rozličné komunitní akce, mezi něž patří např. koncerty vietnamských zahraničních umělců, sportovní turnaje, různé slavnosti a organizování táborů pro vietnamské děti, přičemž účast je vždy hojná. Někteří z nich tudíž nejsou vůbec motivováni, aby se snažili tento „asijský ostrov“ opustit, či se jen prostě naučit česky a porozumět zdejšímu prostředí, což se nejvíce projevuje na nízké osobní účasti při jednáních s majoritou. Vietnamci žijící v ČR jsou rámcově místními chápáni jako v celku úspěšní podnikatelé, kteří jsou schopni obstát v podmínkách, ve kterých by český podnikatel neuspěl. Tajemství jejich úspěchu, který je mnohdy neuváženě předmětem závisti či xenofobie, spočívá v odhodlání uspět takřka za každou cenu. Není výjimkou, že pracovní doba vietnamského podnikatele zahrnuje práci každý den od rána do večera, bez jakýchkoliv požitků, na které je zvyklý tuzemský podnikatel⁸³ a při minimálních nárocích na spotřebu potravin. Toto hodnocení přirozeně neplatí na vietnamské děti, které s integrací již povětšinou nemají potíže. Umí dobře česky, nezdřídka navštěvují společně se svými českými spolužáky různé kroužky a tráví s nimi i hodně volného času. V duchu tradic jsou však neustále rodiči povzbuzováni ke kvalitnímu studiu, což se jim mnohdy úspěšně daří.⁸⁴

Nyní se pokusím nastínit a vysvětlit některé ze základních charakteristik chování a projevů, kterými se vůči okolí vietnamští migranti projevují a které jsou mnohdy tak rozdílné, že mohou vytvářet řadu vzájemných mezikulturních nepochopení. Tyto projevy jsou pak vzhledem ke zmiňované uzavřenosti komunity majoritou mnohdy opomíjeny nebo zůstávají do značné míry nepochopeny.

Hned na úvod je potřeba zmínit jeden významný rozdíl, který se týká prostého oslovení. Ve vietnamštině stejně jako v češtině najdeme osobní zájmena,⁸⁵ ovšem na rozdíl od češtiny nejsou v běžné zdvořilé vietnamské konzervaci tato osobní zájmena prakticky vůbec užívána. Typické jejich použití u dospělých je v nadávkách, dále je používají malé děti při hovorech mezi sebou. Mezi dospělými mohou být použity pouze

⁸³ Při kontrolách vietnamských obchodů a stánků jsem byl často svědkem, v jak provizorních podmínkách žijí celé vietnamské rodiny. Nezdřídka se jednalo o upravené nebytové prostory patřící k místu podnikání, kde jediným zařízením byla televize se satelitem, stará sedací souprava a plotýnkový vařič. Děti měly mnohdy pouze vyčleněný kout, kde si musely hrát na zemi na starém koberci.

⁸⁴ Před nedávnem bylo na nástěnce Gymnázia Šumperk vyvěšeno pořadí deseti nejlepších studentů, mezi nimiž figurovali na předních místech uvedeni i tři studenti Vietnamské národnosti.

⁸⁵ *tao* – já; *mày* – ty; *nó* – on, ona, ono; *chúng tao* – my, *chúng mày* – vy; *chúng nó* – oni, ony, ona.

ze předpokladu, že se jedná o velmi blízké přátele. Užití osobního zájmena při oslovení vietnamského migranta by se dalo přirovnat k urážlivému tykání někomu v tuzemsku, komu se netyká. V běžné zdvořilé konverzaci nahrazují osobní zájmena podstatná jména označující příbuzenské vztahy. Ve vietnamské společnosti je kladen veliký důraz na společenské postavení, které je odvozeno od věku, generační příslušnosti a od vztahu k hlavě rodiny.⁸⁶ Při studeném úředním styku jsou používána slova *dědeček* (ông) a *babička* (bà), ve významu pan nebo paní, obdobně jako v evropských jazycích i pro dospělé mladé lidi, přičemž se při tomto užití původní význam slova nepocit'uje.

Dalším zásadním rozdílem jsou vyznávané náboženské hodnoty, které v případě Vietnamců vycházejí z tradic animistů,⁸⁷ konfucianství⁸⁸ a buddhismu, kde jsou hluboce zakořeněny zásady, jako úcta ke starším a to nejen rodičům, ale i vůči starším sourozencům, povinnost rodičů řádně pečovat o své děti a povinnost dětí pečovat o své rodiče či zásady vztahů mezi přáteli. Zajímavá je i funkce vietnamského lunárního kalendáře, je nespočívá pouze v měření času, ale i k vykládání osudu, kdy za pomoci speciálních příruček a odborníků si Vietnamci vybírají vhodné dny na cestu, uzavírání obchodu, svatbu, pohřeb, atd. S kalendářem úzce souvisí i vietnamské svátky, které jsou rozprostřeny v průběhu celého roku tak, aby měl člověk pravidelný odpočinek a dostatek času na uctívání božstev. Nejvýznamnějším vietnamským svátkem je pak lunární nový rok *Tet Nguyen Dan* (zkráceně *Tet*), kdy mnoho Vietnamců po celém světě opouští své prozatímní domovy a vydává se nazpět domů do Vietnamu, aby mohli, nadsazeně převedeno na naše zvyklosti, bouřlivě oslavit příchod nového roku, posvátně uctít velikonoce a sejít s celou rodinou v klidu a pohodě vánoc. Tento zhruba měsíc trvající dočasný návrat, je vietnamskou stanou výrazně podporován, neboť vietnamská vláda si je velmi dobře vědoma, přílivu zahraničního kapitálu, který se však mnohdy zakládá, jak již bylo zmíněno, na nelegálním vývozu peněz.

Z hlediska hlubšího pochopení dané problematiky stojí za zmínku i úloha vietnamské ženy, která je odpradáвна, vzhledem k vykonávaným funkcím v rodině mimo přirozenou výchovu dětí poměrně významná. Vychází od prvopočátků z vysoké

⁸⁶ Díky tomu se lidé ve Vietnamu dělí na samé strýčky a tety, při jejichž oslovení je potřeba dávat pozor na jejich věk, který je porovnáván s věkem rodičů.

⁸⁷ Věřili, že vše živé i neživé kolem nás má svou duši, dále věřili v posmrtný život, díky čemuž uctívali předky a opěvovali mytické i skutečné hrdiny.

⁸⁸ Hlavní společensko – filosofické učení, o které se po staletí opírala vietnamská feudální společnost a které ve velké míře určovalo morální hodnoty vzdělaných vrstev.

dělby práce, kde úloha muže spočívá v lovení ryb a práci na polích, přičemž složitější úloha, spočívající v umné směně, či zpeněžení produktů mužské práce na městském tržišti, připadlo na ženu. Díky tomu jsou vietnamské ženy samostatnější, rozhodnější a více komunikativní a to jak v tradičních tak i nových profesích.⁸⁹

Vzájemné vztahy jsou u vietnamských migrantů dislokovány dle hierarchie, která bude nastíněna v navazující kapitole a z které vyplývá, že výjimkou není vzájemné vykořisťování nebo provozování lichvy. Nejchudší Vietnamci jsou často najímáni k pracím v nelegálních padělatelských dílnách nebo dílnách na výrobu cigaret či alkoholu, mnohdy za značně neuspokojivých podmínek. Většinou se však jedná o z hlediska hierarchie důsledek vertikálních vztahů shora dolů. V horizontální rovině, která je více odvislá od vzájemných rodinných vztahů, není výjimkou řada solidárních přístupů zahrnujících sbírky komunity ve prospěch jednotlivce (kterému bylo kupříkladu kontrolními orgány zabaveno veškeré zboží) nebo poskytnutí jakéhosi přivýdělku, kdy jedinec pomáhá ostatním např. při vybalování a doplňování zboží. Pro nejnižší vrstvy Vietnamců je charakteristické, že si navzájem pomáhají v pro ně těžkých životních chvílích v duchu a tradici opravdové komunity.⁹⁰

6.6. Napojení na organizovaný zločin

Trestná činnost páchaná vietnamskou komunitou na území ČR je v přímém souladu s jejich obchodními aktivitami, založenými z větší části na prodeji padělaného textilního oblečení a obuvi, elektroniky, lihovin a cigaret, DVD či CD nosičů a videokazet. Výše uvedené zboží je zpravidla nabízeno formou stánkového prodeje, na tržnicích či velkoobchodních, zřízených za tímto účelem v západočeském příhraničí. Do podvědomí občanů ČR je tato páchaná trestná činnost zapsána jako působení tzv. „vietnamské mafie“, zahrnující jednotlivé vietnamské zločinecké gangy, které spolu více či méně spolupracují.

Hierarchie vietnamských zločineckých gangů, působících na území ČR, není dle posledních zpracovaných výzkumů nikterak rozsáhle propracovaná. Zpravidla se jedná o tříступňový model, kdy na jeho pomyslném vrcholu stojí „šéf“, kterým je nejčastěji migrant z dob před rokem 1989. Jde se buď o bývalého studenta či osobu, která

⁸⁹ Mnohdy je možné u vietnamských stánků vidět více ženy než muže, kteří se soustřeďují v oddechových centrech, kde se sjednávají obchody nebo hrají rozličné společenské hry.

⁹⁰ Ve zdroji: ČERNÍK J. a kol.: *S vietnamskými dětmi na českých školách*

v porevolučním období zbohatla díky pašování lihovin, cigaret a padělků textilu. Na druhém stupni se nacházejí tzv. „pobočníci“, rekrutovaní převážně z řad spolužáků a spolupracovníků⁹¹, figurující současně jako společníci v šéfem založených společnostech. Třetí stupeň tvoří tzv. „vojáci“, tj. ostatní najímané osoby nebo širší okruh příbuzenstva šéfa či jeho pobočníků. Obdobný princip funguje i u rodinných gangů, kde jediným rozdílem je skutečnost, že pobočníci jsou rekrutováni z řad vlastní rodiny, pro které hlava rodiny („šéf“), zajistila v průběhu času pozvání potřebné pro cestu z Vietnamu.

Dalším typem organizovaného gangu je model, kde šéf má svého zástupce, najímajícího spolupracovníky tzv. ad hoc,⁹² kteří dále již sami najímají a řídí pracovníky skupiny ad hoc. Tento typ je nejvíce používán při pašování zboží, či lidí přes hranice v nákladních kontejnerech, kdy stejný šéf a jeho zástupce najímají další jednotlivé řídicí činitele, úkolující konkrétní zločinecké buňky.

Posledním a nejnižším typem jsou pak tzv. pouliční gangy, které jsou zpravidla tvořeny jádrem skupiny v počtu pět až deset osob. Členové tohoto gangu jsou v drtivé většině Vietnamci, mající mezi sebou velmi úzké přátelské teritoriální či sociální vazby. Vedoucím skupiny je Vietnamec, který si získal přirozený respekt ostatních členů gangu. Ve chvílích, kdy není pro skupinu „práce“, živí a stará se o sebe každý člen individuálně, ale to jen v případě, že svou činností neohrozí ostatní členy gangu. Takto organizovaný gang může také, jako výše uvedené struktury, najmout na konkrétní „práci“ další členy ad hoc. Výsledky posledních akcí poukazují na skutečnost, že některé pouliční vietnamské gangy fungují na jednostupňovém vůdcovském principu vytvořeném z tzv. „*Bo Doi*“ (vojáků).⁹³

Skutečnost, že se jedná o organizovaný zločin nejen v rámci ČR, ale v podstatě o dobře fungující mezinárodní korporaci, je v souvislosti s porušováním práv k duševnímu vlastnictví nejvíce patrná na několika příkladech z let 2002 až 2004, kdy byly provedeny nárazové rozsáhlé kontrolní akce ve spolupráci Celní správy, ČOI a Policie ČR, na nejznámějších tržnicích v ČR. Tehdy např. necelý týden po provedené kontrole, nejznámější chebské tržnice „Dragoun“, při níž bylo zadrženo padělané zboží

⁹¹ Požívají u šéfa bezmeznou důvěru.

⁹² „za určitým účelem“ pouze na konkrétní akce.

⁹³ Osoby vyložené spojené s násilnou trestnou činností.

v hodnotě neuvěřitelných 250 milionů korun, byla tržnice opět padělaným zbožím přímo přecpána. Dalším aspektem je bezesporu způsob, jakým je padělané a jiné pašované zboží dováženo a uváděno do volného oběhu v ČR.⁹⁴

I přes skutečnost, že nejpočetnější skupinu Vietnamců v ČR stále tvoří stánkaři prodávající své výrobky na tržnicích, je v posledních letech patrná snaha mnohých z nich přemístit své prodejny do kamenných obchodů po celém území ČR. Mění nejenom svá stanoviště, ale především sortiment nabízeného zboží a služeb. Začaly tak vznikat nové smíšené obchody a tzv. zeleniny, kdy první začaly jako houby po dešti vyrůstat v Praze a větších městech po celé ČR. Dnes nejsou výjimkou ani v malých a zastrčených obcích, kde vietnamští obchodníci skoupili nevyžité budovy dřívějších zkrachovalých obchodů. Otázkou zůstává, zda není za provozováním těchto obchodů pouhé praní špinavých peněz pocházejících z nějaké nelegální trestné činnosti, jako je např. v poslední době hojně rozšířené pěstování marihuany ve vietnamských velkopěstírnách. Patří už k jakémusi koloritu, že na fádni otázku jak se daří, dostane člověk ve většině vietnamských obchodů nejčastější odpověď „spatny, bankrot“.

Pro zajímavost, v souvislosti se změnou vývoje ekonomiky mající přímý dopad na politiku zaměstnávání vietnamských migrantů v ČR a v souvislosti s přímým napojením vietnamské mafie na státní orgány, uvádím citaci novinového článku, otištěného dne 15.4.2010 v rubrice Česko na straně č. 5 Hospodářských novin, pod názvem „Z Vietnamců jsou zaměstnaní živnostníci“, jehož autorem je pan Miroslav Petr:

I přes propad zaměstnanosti v Česku a likvidaci tisíců pracovních míst pro gastarbeitery, Vietnamci z Česka neodcházejí. Žije a pobývá jich tu v současnosti podle údajů Česko-vietnamské společnosti (ČVS) přes 65 tisíc, z toho 35 600 starousedlíků s deseti- až čtyřicetiletým pobytem. Jenže – počet těch, kteří tu pracují v zaměstnaneckém vztahu, klesl za poslední dva roky ze 17 tisíc na 3 tisíce. Obrovský počet se jich k dnešnímu dni „přelil“ do fiktivní podnikatelské sféry. Od ztráty pracovního víza, a tedy nuceného vystěhování, se zachránili živnostenským povolením, a tedy podnikatelským vízem.

Stali se z nich „podnikatelé“, přestože neumí česky, dál se v otrockých podmínkách nechávají zaměstnávat na nelegální smlouvy o dílo (tedy tzv. švarcsystém) u agentur a pronajímat do továren. Nebo slouží v tržnicích.

⁹⁴ Ve zdroji: Němec M.: *Organizační struktura vietnamských zločineckých gangů působících v České republice a hlavní druhy jimi páchané kriminality*

„Doma zaplatili 13 tisíc dolarů vietnamským mafiánským zprostředkovatelům, jejich rodiny mají zastavené domy, o které by přišly, kdyby se z Česka jejich příbuzní vrátili bez vydělaných peněz,“ vysvětluje šéf ČVS Marcel Winter, proč se Vietnamci drží zuby nehty v Česku. Spousty vietnamských „živnostníků“ i tak přišly o práci v továrnách a žijí se jako pomocníci svých vietnamských zavedených kolegů – stánkařů, zásobovačů kamenných obchodů, další tisíce dělají pro agentury načerno jakoukoliv práci.

Sám Winter se rozčiluje, jak je možné, že české úřady udělí Vietnamci živnostenské povolení, když dotyčný neumí ani česky, není často vyučený v žádném řemesle, nemá střední školu. Na vině za tisíce Vietnamců v šedé zóně je podle Wintra hlavně stát, který v minulých letech rozdával v Hanoji podnikatelská víza jak na běžícím pásu. Od ledna 2007 do října 2008 udělila hanojská ambasáda 14 tisíc podnikatelských víz lidem bez znalosti češtiny a řemesla a pouhé 3 tisíce pracovních víz vyučeným Vietnamcům.

Teď je už vydávání pracovních i podnikatelských víz zastaveno a o to víc se na „podnikatele“ transformují v Česku lidé s vízem pracovním. O tom, jak snadno může u nás češtiny a řemesla neznalý cizinec získat délkou pobytu neomezené živnostenské oprávnění, vědí dobře lidé z neziskovek a firem, zaměřených na poradenství pro cizince. „Takzvaný klient vše vyřídí za 30 tisíc korun. Umí relativně dobře česky, chodí několikrát týdně na živnostenský úřad vyřizovat povolení na zakázku pro jednotlivé Vietnamce,“ popisuje zavedenou praxi pracovnice jedné ze společností, zaměřených na pomoc imigrantům.

„Klient má řádně vyplněné všechny formuláře a má s sebou v kufru 120 tisíc. To je minimální částka, jakou musí cizinec žadatel o živnosták doložit. Klient s podklady pro dalšího svého zákazníka ale se stejným kufříkem a stejnými penězi přijde za dva dny znovu,“ dodává žena, která si přeje zůstat v anonymitě. Agentury ze zákona mohou zaměstnávat lidi jen přímo do klasického pracovního poměru, ale to se úspěšně obchází zadáváním smluv o dílo, které nejsou pro tuto činnost sice povoleny, ale ze kterých agentura neplatí daně a pracovní úřady nebo cizinecká policie to odhalí málokdy. Sami cizinci – živnostníci – ovšem platí řádně daň, sociální a zdravotní pojištění. To musí totiž dokládat na úřadě každý rok při prodlužování živnostenského povolení. V situaci bídné poptávky továren po pracovní síle se agentury doslova podbízejí cenou, účtovanou za pronájem dělníků. „Častěji než jindy za cenu šizení na daních a na sociálním a zdravotním pojištění,“ popisuje situaci Rudolf Pavlík, majitel jedné z personálních agentur.

6.7. Problematika obchodu s padělkami v dikci vietnamských zločineckých gangů

V České republice jsou tržnice, zřízené za účelem podnikání vietnamských trhovců, v očích většiny obyvatelstva vnímány jako snadný zdroj k získání „levného“ značkového zboží známých světových značek jako např. Adidas, Puma, Nike a dalších.

V duchu předchozích kapitol je zřejmé, že, se jedná se o fenomén související s uchycením imigrantů na trhu práce a zároveň s dobře organizovanými vietnamskými zločineckými gangy, které působí na celném území ČR.

„Kopírování“ je přirozený jev, který je zakódován v podvědomí většiny asijských národů, mající prameny v jejich kulturním přesvědčení. „*Pro co myslet neco novy, když to stary funguje dobry*“, řekl mi kdysi jeden můj známý Vietnamec v Holešovické tržnici v Praze.⁹⁵

Z počátku byl přísun padělaného zboží zajišťován výhradně za pomoci spolupráce čínských a vietnamských zločineckých gangů, které tímto zbožím dodnes zásobují v podstatě celý evropský trh. Padělané zboží, pocházející z Číny, se dá co do svého vzniku rozlišit do dvou základních skupin. Do první skupiny patří padělky, které vznikly okopírováním celé technologie výroby, nebo některé její klíčové části.⁹⁶ Tyto padělky jsou většinou rozeznatelné na první pohled: nejsou označeny originálními štítky výrobce, mají jiné balení a celkově působí jaksi „laciným“ dojmem. Druhou skupinu tvoří padělky nebo nedovolené napodobeniny, které jsou od originálu prakticky nerozeznatelné, díky skutečnosti, že se ve své podstatě jedná o originály.⁹⁷ Zboží je nakupováno vietnamskými gangy a putuje za pomoci námořní dopravy v kontejnerech do západoevropských nebo polských přímořských přístavů. Vzhledem k množství kontejnerů a celkového objemu dováženého zboží je takováto zásilka padělaného zboží jen stěží celními orgány odhalitelná, neboť v přístavech nejsou pro úplnou vnitřní kontrolu všech kontejnerů směřujících z Číny či Tchajvanu potřebné kapacity, byť je při kontrolách často používáno moderní rentgenové zařízení nebo speciálně cvičených psů. Pokud přece jenom dojde k odhalení takovéto zásilky, není zdaleka vyhráno. Padělané zboží, které dorazilo do některého z evropských přístavů, je zpravidla fiktivně určeno pro uvedení na trh v některé zemi mimo EU. Ve většině případů je tedy bez

⁹⁵ Poznámka autora: jednalo o vysokoškolsky vzdělaného člověka pana Diong Thi Thui, který do ČR přišel jako student.

⁹⁶ Jako příklad lze uvést nejmenovanou evropskou sportovní firmu, která se rozhodla vyrábět v Číně svou novou kolekci sportovní obuvi. Vzhledem k dynamice čínského stavebnictví a růstu průmyslu, vznikla do půl roku nedaleko „originální“ továrny, továrna vyrábějící vcelku povedené napodobeniny.

⁹⁷ Jedná se o padělky, jejichž výrobu, respektive původní originální sérii, si zadala u čínského výrobce některá z renomovaných značkových firem. Po ukončení výroby příslušné série, mělo dojít k odevzdání veškeré použité výrobní technologie, což se však někdy jaksi nezdaří a příslušná série výrobků je zkrátka vyrobena znovu a mnohdy i několikrát. Jsou známy však i případy, kdy po ukončení řádné směny, nastoupí k provozu na výrobní lince směna druhá, která vyrábí tytéž produkty jen s tím rozdílem, že jsou označeny logem dle přání příslušného zákazníka.

dalšího propuštěno do režimu tranzitu,⁹⁸ v jehož průběhu se prostě „záhadně ztratí“ v některé ze zemí EU, bez toho aniž by dorazilo k celnímu úřadu určení. Tímto způsobem dochází nejen k obrovským nelegálním ziskům zainteresovaných zločineckých gangů, ale zároveň k rozsáhlým ztrátám na straně příjmů státního rozpočtu. Převážené kontejnery totiž často obsahují nejen různé druhy padělaného zboží, ale mnohdy další pašované komodity jako jsou nezdaněné cigarety nebo alkohol.

Na počátku devadesátých let bylo obvyklé, že většina skladovacích prostor a tržnic, určených pro skladování a další distribuci padělaného zboží, bylo členy vietnamské mafie pronajato. V současnosti je však situace zcela odlišná a většina využívaných objektů⁹⁹ a tržnic je v přímém držení vietnamských gangů, čemuž předcházelo vytlačení původních vlastníků za pomoci různých nátlakových metod, vyhrožování nebo prostého přeplacení. Tyto prostory jsou následně upravovány takovým způsobem, který umožňuje vytvoření dokonalých komplexů tajných úkrytů a skrýší, zahrnující systémy dvojitých stěn a podzemních úkrytů.¹⁰⁰ Nezřídka jsou pak v těchto prostorách odhalovány i celé padělatelské dílny, které mnohdy vynikají vysokou kvalitou použitých technologií.¹⁰¹

K prodeji a nabídce padělaného zboží jsou většinou zneužíváni ti nejhudší Vietnamci, kteří prodejem padělaného zboží splácí své závazky vůči některému z šéfů zločineckého gangu. Mnoha z dnešních Vietnamců, kteří přicestovali do ČR po roce 1989, byla „poskytnuta“ mafii půjčka na vysoký úrok, kterou jsou nyní nuceni splácet.¹⁰² Při kontrolních razířích na tržnicích je pak většinou veškeré závadné zboží zabaveno a oni jsou nuceni požádat o další půjčku s ještě vyšším úrokem. Tato situace dohání řadu z nich k zoufalství, rostoucí agresivitě nebo vymýšlení triků jak práci kontrolním orgánům co nejvíce ztížit.

⁹⁸ Zboží zahrnuté do tohoto režimu je dopravováno pod dohledem od jednoho celního úřadu k druhému.

⁹⁹ Mnohdy se jedná o významné budovy v centrech, či lukrativních zónách velikých českých měst.

¹⁰⁰ Systém dvojitých stěn je používán zejména v komplexech asijských velkostržnic, kdy za stěnou obsahující pouze nezávadné zboží se mnohdy v tajné místnosti ukrývá velké množství padělek, které jsou konečnému zákazníkovi nabízeny až na základě jakéhosi „otypování“. Několikrát jsem byl v roli „turisty“ pozván do nitra takovéhoho upraveného stánku, kde mi bylo nabízeno nepřehledné množství oblečení, označeného padělanými markantami světových značek. (viz obrazová příloha č. 2, foto č. 7 až 12).

¹⁰¹ V časopise Clo Douane z ledna 2011 byl uveřejněn případ, kdy byla odhalená padělatelská dílna osazena strojem, který byl schopen ve velmi krátkém čase vyšít na obyčejné triko markantami hned několika známých chráněných značek (viz obrazová příloha č. 1, foto 1,2).

¹⁰² Tento úrok může činit 5 až 15% týdně, tj. 280 až 560% ročně!!!

Mezi nejčastější projevy kriminálního jednání vietnamské minority V ČR v přímé souvislosti s porušováním práv k duševnímu vlastnictví patří dle dostupných soudních statistik páchané hospodářské trestné činy, související povětšinou s § 268 trestního zákona (porušování práv k ochranné známce, obchodnímu jménu a chráněnému označení původu), § 270 trestního zákona (porušování autorského práva), § 251 trestního zákona (neoprávněné podnikání) či § 244 trestního zákona (porušení předpisů o nálepkách k označení zboží).

7. PROBLEMATIKA OCHRANY PRÁV K DUŠEVNÍMU VLASTNICTVÍ V ČR VE SPOJITOSTI S VIETNAMSKOU KOMUNITOU

7.1. Devadesátá léta a „boom“ v obchodu s padělaným textilem

V souvislosti se zhroutil „Železná opona“ a s postupným otevřením trhu, se zvláště do západočeského příhraničí začaly hrnout davy západních občanů s úmyslem navštívit své dřívější državy a při té příležitosti, s využitím rozdílu v aktuálním kurzu, nakoupit na území ČR nějaké to levné zboží. Bezprostředně po převratu však v českých obchodech mnoho zboží nebylo, čehož obratně využili první vietnamští obchodníci. Mnozí sice stále pracovali v tehdejších československých podnicích na základě výše zmíněných mezinárodních dohod, ale tou dobou již pravidelně o víkendech dojížděli do pohraničí nabízet západním turistům levný textil a elektroniku, které byl v té době nedostatek. Ze začátku na hranice dojížděli ze svých továrních ubytoven s velkými taškami nabitými zbožím vlakem. Záhy si však začali pořizovat první automobily, kterými pak bylo možno převážet celé stánky. Zboží bylo vietnamskými obchodníky nakupováno na tzv. „burzách“, které počátkem 90. let vyrostly v některých českých městech. Nejvýznamnější byla tehdejší burza v Ostravě, kde se dalo pořídit velmi žádané a hlavně relativně levnější zboží dovážené převážně polskými a tureckými státními příslušníky. Do konce devadesátých let vietnamští stánkaři bezezbytku využili nízké konkurence a neschopnosti českých textilních firem reagovat na změnu poptávky, v důsledku čeho zaplavili český trh levným textilem z Číny, Turecka a Polska.

Ve stejné době se také začaly objevovat první nedovolené napodobeniny chráněných světových značek, v převážné většině ve formě jakýchsi velmi primitivních obtisků na rozličných textilních výrobcích. Vzhledem ke směšné pořizovací ceně bylo toto zboží vyhledávaným artiklem, neboť v porevoluční euforii chtělo mít doma mnoho lidí nějaký ten „Adidas“. Postupem času začali vietnamští obchodníci soustřeďovat své stánky v účelově zakládaných tržnicích v příhraničí, nebo větších městech ČR. S rostoucí poptávkou po levném textilu a doplňcích, docházelo ke stále většímu rozmachu „stánkaření“ mezi tehdejšími Vietnamci.

Tak jak si nikdo z tehdejších Vietnamců nelámal hlavu s příslušnými zákony upravujícími zákaz prodeje padělků, o to méně byl brán zřetel na ustanovení paragrafů ochraňujících vlastnictví pozemků. Většina tehdejších tržnic byla proto vybudována na státních nebo soukromých pozemcích jako černá stavba, bez příslušného stavebního povolení, o dodržování revizních podmínek ani nemluvě. Mnoho z nich se do dnešní doby podařilo za pomoci zákonných postupů zlikvidovat, nebo přesunout na jiná místa, přičemž u některých přispěla k likvidaci ona neutěšená situace v oblasti provádění revizí. Jak bylo zmíněno v předchozí kapitole, jsou tyto tržnice a velkotržnice pod přímou nadvládou vietnamské mafie.

7.2. Trendy spojené se současnými tržnicemi a jejich nájemci

Za pomyslný vrchol v rozvoji a výstavbě vietnamských tržnic je možno považovat začátek jednadvacátého století, kdy snad každé větší město mělo nějaké to větší či menší tržní místo, kde bylo vietnamskými trhovci nabízeno rozličné zboží, převážně však textilní výrobky a drobná elektronika. Tyto tržnice byly mnohdy zřízeny jako jakási provizoria vystavěná na prázdných a nevyužitých pozemcích v centru měst, kde byla plánována budoucí výstavba nebo města zřizovala tržnice v nevyužitých prostorech městských budov, nejčastěji nevyužitých kulturních domů. Další kategorie tržnic vznikla jako důsledek laxního přístupu místních stavebních úřadů nebo prosté neschopnosti vymoci příslušné právo, související s odstraněním „černé“ stavby. V západočeském příhraničí se díky tomu podařilo vietnamským trhovcům vybudovat několik rozsáhlých komplexů, takřkajíc na zelené louce a které svou rozlehlostí nemají jinde v ČR obdobu. Převážná většina je tvořena ze shluku dřevěných, důmyslně spojených a propojených stánků, konstruovaných tak, aby primárně poskytovaly ochranu před přírodními živly, za využití co největší možné plochy k vystavování a nabídce, v převážné většině textilního zboží. Při příjezdu k takto postavené tržnici je už z dálky patrné, že stavitelé při výstavbě nikterak neřešili estetickou stránku vznikajícího komplexu, nýbrž co do rozmanitosti použitých stavebních materiálů pouze hrubou účelovost.¹⁰³

¹⁰³ Situace se v poslední době výrazně zlepšila za pomoci tlaku ze strany kontrolních orgánů na vlastníky tržnic, kteří byli donuceni k legalizaci většiny černých staveb, z čehož vyplynuly nucené úpravy, které přispěly k výraznému vylepšení vzhledu současných tržnic.

Většina měst v ČR má upraven provoz tržnic a prodej zboží mimo kamenné obchody nařízením, tzv. tržním řádem. Ten může striktně stanovit místa pro prodej zboží a poskytování služeb, členění míst podle druhu prodávaného zboží nebo poskytovaných služeb, nehledě na stanovení kapacity a přiměřené vybavenosti tržnice. Dále zde bývá vymezena doba určená k prodeji a provozu služeb, pravidla udržování čistoty a základy bezpečnosti. Co je však nejdůležitější, jsou zde stanoveny podmínky pro provozovatele příslušné tržnice, zahrnující z hlediska kontrol prováděných příslušnými orgány, klíčovou povinnost přidělit prodejčům a poskytovatelům služeb prodejní zařízení nebo konkrétní místa a vést o přidělení evidenci a uchovávat ji nejméně po nějakou nařízením stanovenou dobu. Při kontrole na tržnicích, kde je provoz upraven takovýmto tržním řádem, zpravidla nedochází k problémům spojeným se zajišťováním padělků neznámé osobě, tak jak se děje na většině tržnic v západočeském příhraničí, ale majitel stánku je ihned znám z řádně vyvěšeného označení nebo je provozovatelem dodatečně identifikován.

Pod stále rostoucím tlakem ze strany kontrolních orgánů začaly být prodej a nabídka padělků „ve velkém“ soustředěny do dobře ukrytých skrýší v útrobách stánků sestávající většinou z důmyslného systému falešných stěn, kam se „běžný“ člověk zřídka kdy podívá, neboť tyto dobře ukryté prostory jsou obvykle zpřístupněny až po prvotním „oťukání“ kupujícího prodávajícím trhovcem a slouží primárně k uspokojení zahraniční klientely.¹⁰⁴ Dalším způsobem je ukrývání padělků v podzemních skrýších, odkud jsou v případě projevení zájmu ze strany kupujícího následně vyneseny na pult stánku.¹⁰⁵ Přes veškerou důmyslnost při stavbě úkrytů jsou stále častěji celními orgány zaznamenávány úspěchy při jejich odhalování. I v reakci na tento vývoj se postupně mění princip zásobování tržnic, kdy vietnamští trhovci postupně upouští od skladování padělků přímo ve stáncích nebo v jejich blízkosti přistavených kontejnerech, protože byly většinou snadno odhaleny a následně zabaveny při kontrolních razíích.¹⁰⁶ Posledním trendem pak je upustit od skladování většího množství padělků vůbec a zajistit spíše plynulé zásobení tržnic dle aktuální poptávky. Jako příklad může posloužit konkrétní případ z prosince 2010, kdy se brněnským kolegům podařilo odhalit co do množství produkce zřejmě největší padělatelskou dílnu na území ČR. Ta byla situována

¹⁰⁴ Viz kapitola 6.7. Problematika obchodu s padělků v díce vietnamských zločineckých gangů.

¹⁰⁵ Viz obrazová příloha č. 2, foto č. 9, 10 a 11.

¹⁰⁶ Viz obrazová příloha č. 2, foto č. 3, 4, 5 a 6.

v prostorách rodinného domu, odkud byly zásobeny padělky městské tržnice v Brně a příhraniční tržnice u Znojma. Na místě byl pracovníky celní správy zajištěn stroj, resp. výrobní linka, s jejíž pomocí byli padělatelé schopni vyrobit neuvěřitelných 150 kusů padělků za hodinu. Jednalo se o skupinu pěti občanů vietnamské národnosti, kteří měli svou činnost dokonale zorganizovanou. Na místě většinou žádné padělky skladovány nebyly. Ihned po zpracování původně nezávadného zboží, které bylo šicím strojem patřičně upraveno, byly padělky odvezeny k prodeji na některou z výše uvedených tržnic. Kuriozitou celého případu zůstává způsob, jakým poměrně subtilní vietnamští padělatelé celou výrobní linku a to bez povšimnutí sousedů, dostali do nitra domu, když k jejímu transportu při zajišťování bylo potřeba více než patnácti statných celníků.

Výrazných změn dosáhla i samotná výroba padělku, kdy došlo k jejímu výraznému zjednodušení. Tento způsob padělání se začal rozšiřovat jako reakce na stoupající množství záchytů a zadržování dováženého padělaného zboží celní správou ČR, kdy je pro organizovanou skupinu snazší dovést a propustit do volného oběhu na území ČR kontejner obsahující zboží bez jakéhokoliv „závadného“ označení a příslušným markantem chráněné ochranné známky ho „dovybavit“ až těsně před prodejem i v návaznosti na aktuální poptávku. Výskytu tohoto trendu nahrává několik záchytů z posledních let, kdy byl celními orgány zaznamenán opakovaný dovoz padělků markantů ochranných známek, které byly lstivě ukryty např. v dutinách porcelánových a sádrových výrobků. Jednalo o markanty známých světových výrobců, které stačilo ke konečné výrobě padělku pouze našít obyčejným šicím strojem na nějaký, povětšinou textilní výrobek.¹⁰⁷

Posledním zde zmíněným trendem majícím úzkou souvislost s vývojem situace na současných vietnamských tržnicích je migrace valné části Vietnamců z tržnic do kamenných obchodů v centru většiny českých měst. Tato migrace po roce 2005 začala dramaticky akcelarovat, jako reakce na rozhodnutí mnoha městských úřadů a magistrátů, které začaly ve velké míře rušit do té doby provizorně fungující tržnice, o kterých byla zmínka na začátku této kapitoly. K rušení tržnic bylo přistoupeno nejen z důvodů zmiňované plánované výstavby, ale mnohdy i z estetických důvodů. Mnoho vietnamských obchodníků tak bylo nuceno najít si pro své podnikání nové prostory.

¹⁰⁷ Viz obrazová příloha č. 1, foto č. 2,3 a 4.

Došlo k pozvolnému přesunu trhovců do kamenných obchodů, které si zpočátku pronajímali od svých českých sousedů, ale postupem času začali ve velkém tyto prostory skupovat. Není dnes proto žádnou výjimkou, že i ve značně zapadlé vesnici došlo ke znovuotevření dávno zrušeného obchodu se smíšeným zbožím a jeho majitel je vietnamského původu. Ve větších městech jsou pro změnu vietnamskými obchodníky skupovány celé domy nacházející se na lukrativních místech náměstí, či pěších zón, za účelem provozování obchodů s levným textilem, nebo v poslední době stále více rozšířeným prodejem potravin a zeleniny. S nabídkou padělků v kamenných obchodech vyvstala pro jejich prodejce nová zkušenost, související se změnou prostředí, které už neumožňuje vyhnout se možné identifikaci při kontrole prostým útěkem a distancí od vystaveného zboží.

S tímto problémem se však dokázali poměrně záhy vyrovnat a to paradoxně s nevědomým přispěním majitelů ochranných známek. Přijímání opatření celních orgánů je mnohdy ze strany majitelů předmětných práv podmiňováno množstevními kvótami, bez jejichž naplnění nemají o záchyty padělků zájem.¹⁰⁸ Při kontrolách kamenných provozoven jsou pak často nalezeny pouze omezené počty nabízených padělků některé světové značky, právě z výše uvedených důvodů. Zbytek padělků je pak mnohdy bezpečně ukryt v soukromých bytových prostorech, které s provozovnou sousedí.¹⁰⁹ Kontrolním orgánům tak nezbývá než vzhledem k nedostatečnému množství padělků řešit vzniklou situaci domluvou, nebo zjištěné padělky zadržet a doufat, že kontrolovaný subjekt, jemuž bylo zboží zadrženo, nepodá proti většinou v těchto případech využívanému příkaznímu řízení odpor. Tento způsob je celními úřady hojně využíván v rámci zjednodušené formy řízení o přestupku.

V poslední době přibývá světových výrobců, kteří ve snaze ušetřit náklady na externí právní zástupce, zaměstnávají své specializované odborníky,¹¹⁰ kteří jsou schopni obratem vystavit potvrzení, že se v případě předmětného zboží jedná o padělek nebo

¹⁰⁸ Tento trend je dán stoupajícími finančními náklady majitelů práv k duševnímu vlastnictví, které jsou nuceni vynakládat na udržení svého právního zastoupení v ČR, které je ve většině případů zprostředkováno některou vybranou advokátní kancelář.

¹⁰⁹ Skutečně bezpečně, neboť i při zjištění podezření, že v soukromých bytových prostorech jsou ukrývány padělky, nemůžou být tyto prostory zkontrolovány, neboť se jedná o příliš velký zásah do osobních práv a svobod příslušného obyvatele. Ze stávajících zkušeností vyplývá, že žádosti o provedení domovní prohlídky jsou vzhledem k nízké nebezpečnosti státními zástupci povětšinou zamítány.

¹¹⁰ Např.: společnost Adidas má k dispozici na území ČR svého zástupce specializujícího se na posuzování zadržených padělků.

nedovolenou napodobeninu. Dalším řešením je využití některé externí agentury, která může zastupovat hned několik desítek majitelů ochranných známek, a jejíž speciálně školení pracovníci jsou schopni při součinnostní kontrole na místě vystavit kontrolním orgánům totéž potvrzení, bez ohledu na počty zadržovaných padělků.

Druhá skupina vietnamských trhovců, kteří neměli takové štěstí jako jejich movitější soukmenovci, podnikající dnes většinou ve svých kamenných obchodech, je dodnes nucena podnikat v již zmiňovaných podmínkách velkostržnic, kde jsou díky převládajícímu dominantnímu vlivu vietnamské mafie stále více izolováni od okolního světa. Typickým příkladem je fungování již zmiňované pražské tržnice Sapa, kde je většinou povolen vstup pouze vyvoleným vietnamským obchodníkům a zaměstnancům, což je důsledně kontrolováno při vstupu do objektu některou z najatých bezpečnostních agentur.

7.3. Současné globální trendy v porušování práv k duševnímu vlastnictví

Není to už jen padělání textilu, obuvi či rozličných video nosičů, čím se dnešní padělatelé při svém „businessu“ zabývají, jak bylo zvykem ještě v době poměrně nedávné. Dnešní doba, ve spolupráci s konzumní společností, nabízí přehršel výrobků, jejichž úspěšné napodobení může padělatelům zajistit výrazné zisky.

Trendy v padělání zboží: padělání textilních výrobků, jejich doplňků a obuvi je tradiční, v dnešní době stále hojně využívaný způsob nelegálního obohacení, který však za svou éru prošel značným vývojem, tak jak se padělatelé přizpůsobovali zvyšujícímu se tlaku ze strany kontrolních orgánů, mající za cíl potlačit tento druh nelegálního obchodu. Současná nabídka na vietnamských velkostržnicích tak kupříkladu zahrnuje stále větší počty padělků méně známých světových značek, které mnohdy pracovníci kontrolních orgánů v množství vystaveného textilu jen stěží zaznamenají. Staré známé padělky triček s nepřehlédnutelnými nápisy Adidas, Nike či Lonsdale London, nahrazují čím dál častěji padělky značek, které jsou určeny pro specifický okruh klientů, hlavně dnešních teenagerů. Typická pro tento druh padělků je skutečnost, že markant chráněné ochranné známky „nesvíí“ na zákazníka z dálky, ale jedná se třeba jen o malý symbol ukrytý pod nezávadnou nášivkou na rukávu bundy, rubu kalhot, či vyražený na podrážkách bot.¹¹¹

¹¹¹ Viz obrazová příloha č. 1, foto č. 11,12.

Mezi další oblíbené a hojně rozšířené zboží v oblasti napodobování patří výrobky drogistického průmyslu, jejichž padělky se dají najít snad na každé tržnici. Jedná se zejména o laciné napodobeniny parfémů a toaletních vod světoznámých firem jako je Christian Dior, Chanell, Gucci, Armani, Lacoste a dalších.¹¹² Do dnešního dne byly celní správou ČR zaznamenány i případy padělání výrazně levnějšího drogistického zboží, kdy v českých hypermarketech byla zadržena celá šarže padělků pracího prášku Ariel.¹¹³

Zejména v posledních letech s nástupem tzv. „chytrých“ telefonů jako jsou např. telefony iPhone, americké společnosti Apple, se padělatelé stále častěji zaměřují na zhotovování více či méně dokonale funkčních napodobenin těchto velmi úspěšných přístrojů, které se napříč generacemi těší stále větší oblibě. Jedná se především o záležitost Číny, která drží pomyslný prim v počtu užívaných padělaných „cokolivPhone“.¹¹⁴ Americký list New York Times vydal nedávno rozsáhlý článek, kde uvedl, že čínský mobilní trh je z celých dvaceti procent zaplaven padělků a rozsáhlá distribuce je směřována nejen směrem do Indie a Ruska, ale i do Evropy a Ameriky. Skutečně fascinující je skutečnost, že padělek telefonu se dá vyrobit již v ceně okolo dvaceti dolarů, přičemž nejluxusnější padělané modely jsou prodávány daleko za hranicí sta dolarů, a to bez jakýchkoliv dodatečných výdajů, které zahrnují pro nás samozřejmé placení daní a dodržování uživatelsky bezpečných technologií. V ČR bylo v poslední době provedeno hned několik záchytů takovýchto přístrojů.¹¹⁵

Mezi doslova horké novinky v oblasti padělaných komodit spadají pokusy padělatelů nabízet k prodeji padělky léčiv a dokonce i některých zemědělských produktů. Záměrem je bezpochyby přijít snadno ještě k výraznějšímu zisku, který výroba a prodej takového druhu zboží nabízí. V případě léků byly zprvu zaznamenány pokusy o padělání rozličných podpůrných přípravků a potravinových doplňků, které mohou být prodávány mimo oficiální distribuční síť lékáren. Mezi posledními záchyty se však objevily i padělky anabolik, přípravků na hubnutí, a některé podpůrné přípravky, patřící

¹¹² Viz obrazová příloha č. 1, foto č. 9

¹¹³ Viz obrazová příloha č. 1, foto č. 8

¹¹⁴ Mnohdy se jedná o vzhledově velice zdařilé napodobeniny. Naopak, zřejmým funkčním nedostatkem těchto napodobenin je výrazně menší počet podporovaných funkcí, které nabízejí originální telefony, nehledě na vysoké procento poruchovosti a dokonce zvýšeného rizika při používání, kdy často dochází k problémům s baterií. Viz obrazová příloha č. 1, foto č. 6

¹¹⁵ V roce 2011 bylo provedeno celkem 74 záchytů, v celkovém objemu 1845 ks mobilních telefonů, převážně značek NOKIA, Apple a iPhone (ve zdroji GŘC).

do kategorie léčiv vydávaných v ČR pouze na lékařský předpis. Jednalo se o padělky podpůrných přípravků s názvem Cialis a Viagra,¹¹⁶ kde přepočítaná hodnota originálních tablet z posledního záchytu, byla vyčíslena na cca dva milióny korun. Přípravky svou účinnou látkou ovlivňují srdeční činnost, kdy nepřesné stanovení bezpečné dávky může uživateli způsobit i infarkt myokardu. Užitím většiny padělaných léčiv zpravidla dochází k nenávratnému poškození některých orgánů lidského těla. Jsou dokonce zaznamenány i případy úmrtí, kdy padělky obsahovaly toxické a karcinogenní látky. Je pak skutečně alarmující, když se mezi oběťmi těchto závadných produktů objeví i děti.¹¹⁷ U padělků zemědělských produktů se jedná zejména o napodobování známých preparátů k ničení různých druhů škůdců, přičemž v drtivé většině je jako účinná složka použita neregistrovaná chemikálie, nebo látka, jejíž běžný prodej je v zemích EU zakázán. Užitím takového výrobku může dojít k nevratnému poškození přírody a nebezpečnému kontaminování zemědělských produktů, včetně půdního fondu.

Tento způsob padělání nezahrnuje už jen oblast ochrany práv majitelů ochranných známek a ochranu spotřebitele ve smyslu používání klamavých obchodních praktik, ale především oblast záměrného uvádění výrobků, poškozujících zdraví spotřebitele, na trh, což by v důsledku mělo být vždy hodnoceno jako trestný čin.

Není možné v rámci jedné kapitoly popsat celé spektrum oblastí, kam se ubírají soudobí padělatelé při své honbě za ziskem, proto ostatní významné padělané komodity zboží zde budou pouze zmíněny. Pozornost si zcela jistě zaslouží nedovolená výroba a napodobování náhradních dílů v automobilovém průmyslu,¹¹⁸ kde hrozí nejen vysoké daňové úniky a vysoké ztráty v zisku automobilek, ale především se opět jedná o skryté nebezpečí v podobě nízké kvality zhotovených padělků a jejich použití ve vozidle. Poslední zde zmíněnou významnou komoditou, která je výrazně zneužívána vietnamskou komunitou v oblasti padělání a nedovoleného napodobování, jsou dětské hračky. Zde se jako největší problém jeví skutečnost, že v drtivé většině se jedná o plastové výrobky, které jsou nabízeny malým dětem, bez jakékoliv kontroly nad

¹¹⁶ Viz obrazová příloha č. 1, foto č. 10

¹¹⁷ Dle sdělení mluvčího SÚKL Ondřeje Veselého došlo v USA k úmrtí 81 lidí v důsledku požití padělku heparinu a v Nigérii po požití sirupu proti bolesti zubů, který obsahoval látku do rozmrazovačů etylenglykol, zemřelo 84 dětí.

¹¹⁸ Poznámka autora: na serveru www.youtube.cz, jsou k nalezení videa, která dokládají výrobu téměř dokonalých napodobenin vozidel čínskými automobilovými „kutily“.

obsahem nebezpečných látek, jako jsou polychlorované bifenylly a dnes tolik diskutované ftaláty ke změkčování PVC.

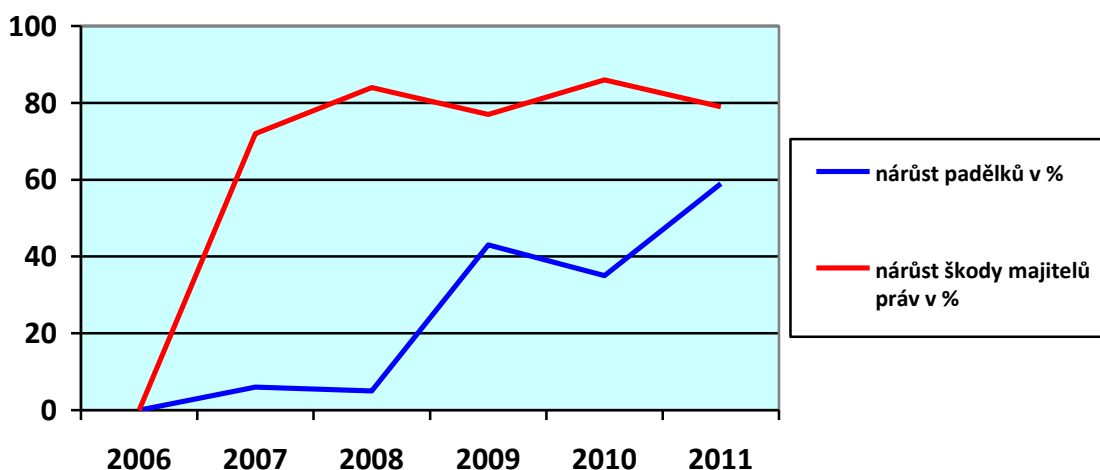
Výše uvedené příklady jsou jen jakýmsi vzorkem ze směsice výrobků, které byly v poslední době celními orgány zachyceny a identifikovány jako padělky, nebo nedovolené napodobeniny ochranných známek, či průmyslových vzorů. Tak, jak roste rozmanitost a množství nabízeného padělaného zboží, finišuje také snaha o zvýšení kvality produkovaných padělků, které v mnoha případech jsou již skutečně na dobré úrovni.

Tabulka č. 1: Množstevní vývoj záchytů provedených celní správou ČR v letech 2004 až 2011

Rok	Celkový počet kusů zadržených padělků	Škoda vzniklá majitelům práv/Kč
2004 (pouze stánkový prodej)	971 436	1 022 197 580
2005 (pouze stánkový prodej)	107 236	218 679 102
2006 (dovoz + vnitřní trh)	1 559 581	585 224 387
2007 (dovoz + vnitřní trh)	1 663 507	2 118 120 622
2008 (dovoz + vnitřní trh)	1 639 910	1 787 278 472
2009 (dovoz + vnitřní trh)	2 722 336	2 545 214 257
2010 (dovoz + vnitřní trh)	2 414 506	4 287 505 382
2011 (dovoz + vnitřní trh)	3 822 021	2 744 839 004

Zdroj: oddělení analýzy GŘC

Graf č. 2: procentuelní znázornění nárůstu zadržených padělků a škody způsobené majitelům práv v jednotlivých letech (údaje viz předchozí tabulka)

Zdroj: oddělení analýzy GŘC

Trendy v distribuci padělků: jak bylo uvedeno výše, v oblasti stánkového prodeje, který je stále doménou vietnamských obchodníků, se jedná zejména o pozvolný přesun nabídky padělků do kamenných obchodů, jejich nabízení užšímu okruhu klientů,

zejména pak zahraničním zákazníkům, a v neposlední řadě jejich omezené skladování a výroba v reakci na konkrétní poptávku.

Dá se tak říci, že u všech uvedených druhů padělaného zboží mimo, je nabídka k prodeji uskutečňována v drtivé většině za pomoci internetu. V distribuci padělků se jedná o novodobý fenomén, který každým rokem násobí svůj podíl na celosvětovém prodeji padělaného zboží. Jeho rozmach souvisí s nespornými výhodami, které tento druh nelegálního obchodu nabízí, spočívajícími zejména v nízkém riziku odhalení prodávajícího a nižší vymahatelnosti práva než u klasické nabídky v kamenném obchodě, zvláště pak u zahraničních zasilatelských společností. Jen v počtu záchytů padělaných léků byl celní správou ČR zaznamenán značný nárůst, kdy v roce 2009 byly zajištěny léky v hodnotě cca 3,1 milionu korun a v roce 2010 už činila hodnota zajištěných léčiv 6,9 miliónů korun. Samotná distribuce je pak provedena převážně ve formě poštovní zásilky, kde jsou zasílané padělky pro kontrolní orgány jen těžko zjištělné.

Drzost dnešních distributorů padělků nezná mezí, proto jsou stále častěji zaznamenávány pokusy o nabídku a prodej padělků „podomním“ způsobem. V několika případech byla zjištěna nabídka a prodej falzifikátů motorových pil,¹¹⁹ které organizovaná skupina nabízela k prodeji dům od domu, s odůvodněním, že se jedná o výhodný nákup originálního zboží. Žádnou výjimkou pak není takováto nabídka padělaného textilu, kdy i jinak řádní občané české národnosti nakupují na vietnamských velkoobchodních padělky za účelem distribuce svým kolegům a známým. Rozvoz padělků je pak uskutečňován soukromými vozidly, k jejichž odhalení dojde většinou jen náhodně, při zastavení vozidla v rámci kontrolních činností Policie ČR, nebo častěji při výkonu celního dohledu, prostřednictvím oprávnění Celní správy ČR k zastavování vozidel při pátrání po zboží, které tomuto dohledu uniklo.

¹¹⁹ Viz obrazová příloha č. 1, foto č. 7.

8. ZJIŠTĚNÉ POZNATKY Z PRAXE A NÁVRHY ŘEŠENÍ

8.1. Analýza chování vietnamských trhovců v průběhu kontrolních akcí

Účelem této kapitoly je nastínit několik nových poznatků o chování a projevech vietnamských trhovců, které jako obranná strategie mají znepríjemnit postup celních orgánů při provádění kontrolních akcí v prostřední asijských tržnic. Z výše uvedených skutečností vyplývá, že Vietnamská minorita nepatří mezi majoritou výrazně negativně vnímané menšiny pohybujícími se na území ČR. Vietnamci jsou většinou vnímáni jako velmi pracovití, skromní a uzavření obchodníci, kteří jsou schopni obstát za mnohem tvrdších podmínek než obchodníci evropští. Na druhé straně jsou díky své uzavřenosti a uměle udržované izolovanosti vůči okolnímu světu schopni vypracovat skutečně dokonale fungující zločinecké sítě, jejichž činnost zahrnuje rozličnou škálu nelegálních aktivit, počínaje paděláním značkového zboží, přes provozování lichvy, obchod s lidmi a zbraněmi, až po výrobu a prodej omamných a psychotropních látek. Je důležité připomenout, že převážná většina „prostých“ Vietnamců je k výše uvedeným nelegálním činnostem více či méně zneužívána.

Mezi základní projevy vietnamských trhovců, mající souvislost s kontrolními akcemi prováděnými Celní správou ČR, patří všeobecně vysoký respekt, který se mnohdy projevuje až panickým strachem z uniformovaných mužů zákona. Při zahájení kontroly je pak nejčastější obrannou strategií útěk většiny trhovců¹²⁰ od svých stánků a pozorování průběhu kontroly z bezpečné vzdálenosti.¹²¹ Všudypřítomný úsměv viditelný ve vietnamských tvářích pak jen potvrzuje, že je jim stávající situace velmi nepříjemná.¹²²

Tato strategie ústupu je postupně nahrazována některými formami řízené kolektivní obrany, která má úzkou souvislost se stále se zvyšující zadlužeností, ekonomickou a životní nejistotou vietnamských trhovců. Zvyšující se nervozita se projevuje i ve stoupajícím počtu verbálně a fyzicky napadených celníků.

K nově identifikovaným strategiím patří shlukování vietnamských trhovců do početnějších skupin, které se snaží bránit v pohybu pracovníkům celní správy, s cílem zamezení vstupu do kontrolovaného stánku. Není pak žádnou výjimkou, že do čela

¹²⁰ Nutno poznamenat, že tato strategie jim je doporučována i ze strany jejich právních zástupců.

¹²¹ Viz obrazová příloha č. 2, foto č. 13.

¹²² Ze studií vietnamského etnika vyplynulo, že se usmívají za každé i velmi nepříjemné situace.

takto zformovaných útvarů jsou vystavovány těhotné ženy nebo matky s dětmi, jejichž primárním úkolem je ještě více odvést pozornost od předmětu kontroly, a případně ještě více ztížit situaci pro kontrolní orgán často předstíranou mdlobou, či jiným simulovaným druhem zranění. Tuto strategii dokázali dotáhnout do naprosté dokonalosti, kdy „omdlívají“ doslova s dokladem totožnosti v ruce, ve snaze zabránit svému předvedení, na příslušný celní úřad, za účelem prokázání totožnosti.¹²³ Za strategii opravdového zoufalství je pak možno považovat spíše nechtěné brání rukojmí, kterými se stávají důvěřiví zákazníci tržnic. Ve chvíli kontroly totiž mohou být vietnamskými prodavači nedobrovolně uvězněni v přistavených kontejnerech, nebo uzamčeni uvnitř stánku, při snaze vyhnout se kontrole ze strany celníků. Tato skutečnost může kontrolovanému stánkaři velmi přitížit, vzhledem k tomu, že mimo prodeje padělků může vyvstat podezření z trestného činu omezování lidské svobody. Poškození by však museli tento mnohdy nepříjemný zážitek nahlásit na policii a to při představě vleklého sepisování úředního protokolu většina z nich s mávnutím ruky vzdá. Dílčím aspektem je vlastní neochota policie podobné prohřešky výrazněji řešit, neboť prokázání úmyslu je v tomto případě velmi složité. Zákazníci vstupují do předmětných prostor dobrovolně a jsou velmi dobře srozuměni s tím, že nakupují padělky, kde lze podobný postup očekávat.

Samotné projevy a druhy agresivity budou popsány v následující kapitole, ale pro komplexní představu je třeba zmínit i zásadní odlišnosti v chování asiátů při možném zatýkání za použití donucovacích prostředků. Z letitých zkušeností pracovníků SON¹²⁴ vyplývá, že pokud je občan vietnamské dopaden a zpacifikován, dojde u takto zadrženého po chvíli k celkovému uvolnění, které má za následek často popisované „zgumovatění“ končetin. Tento stav nastupuje jako důsledek odevzdání a smíření se s pozicí poraženého, což by se na straně zasahujícího celníka mělo vždy projevit výrazným zmírněním účinku použitého donucovacího prostředku (např. přiložené páky) vůči takto zadržené osobě.

¹²³ Dle ustanovení § 31 odst. 4), zákona č. 13/1993, Celní zákon, ve znění pozdějších předpisů.

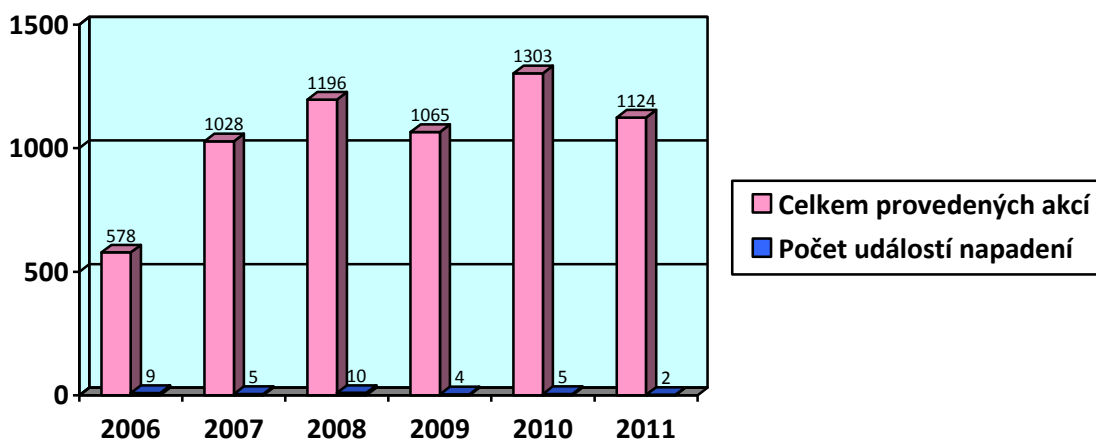
¹²⁴ Skupiny operativního nasazení Celní správy, obdoba Útvaru rychlého nasazení (URNA) Policie ČR.

8.2. Statistika – služební zákroky ve spojitosti s napadením celníků

Shromáždit údaje potřebné k vytvoření uceleného přehledu o počtu napadených či dokonce zraněných pracovníků celní správy během prováděných služebních úkonů a zákroků, bylo primárním úkolem této kapitoly. Dotazováním kolegů, pracujících na oddělení analýzy GŘC, bylo zjištěno, že žádná samostatná databáze, či statistika počtu napadených celníků neexistuje. Hlášení o napadení nebo zranění celníka se však musí vždy zaznamenat do intranetové aplikace celní správy pod názvem Hlásná služba, ze které byly následující údaje také vytaženy. Údaje o napadení jsou zaznamenány od konce roku 2005, kdy byla aplikace Hlásná služba spuštěna. Události z předchozích let nejsou dle vyjádření pracovníků odboru 32 GŘC k dispozici v žádné aplikaci, a tudíž je jejich dohledání takřka nemožné. Jednotlivá hlášení jsou založena v rozličných archivech celních úřadů, potažmo celních ředitelství.

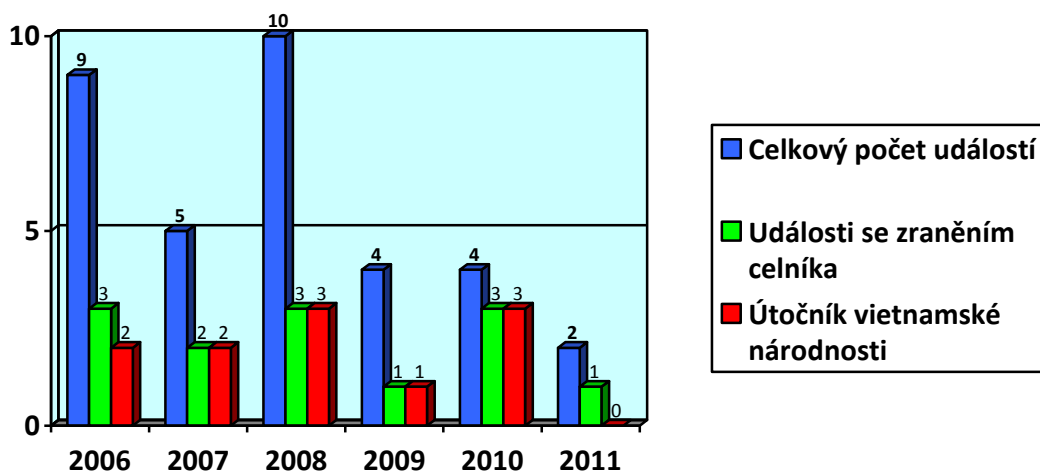
Sledování údajů o napadení zasahujících celníků by mělo být jednou ze součástí rozsáhlejší analýzy, jejímž úkolem je vypracovat metodiku taktických postupů, které se stále více ukazují jako nepostradatelné k úspěšnému nasazení pracovníků celní správy při rizikových kontrolách na vietnamských tržnicích. Vzhledem k převážně vypjaté situaci mezi vietnamskými trhovci a pracovníky celní správy při provádění většiny kontrol, se jeví použití optimalizovaného postupu jako nutnost k predikci mimořádných událostí ve formě jakéhokoliv napadení.

Graf č. 3: Porovnání počtu událostí s napadením celníků k celkovému počtu provedených akcí

Zdroj: oddělení analýzy GŘC

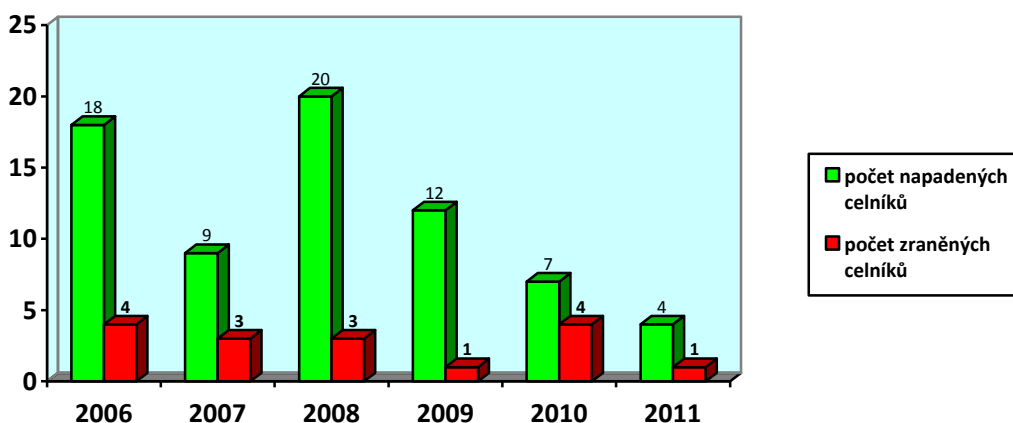
Graf č. 4: Přehled případů napadení celníků za období 2006 - 2011

Zdroj: oddělení analýzy GŘC

Celkový počet událostí zaznamenaných v systému Hlásná služba činil od konce roku 2005 do konce roku 2011 celkem 34 případů. Z údajů, poskytnutých zdroji GŘC ohledně celkového počtu napadených celníků vyplývá, že největší nárůst napadení byl zaznamenán v roce 2006 a 2008, kdy bylo provedeno několik rozsáhlých a celá řada menších akcí za účelem potírání nelegálního obchodu s padělaným zbožím na velkých českých tržnicích. Při masivních akcích byly nasazeny stovky celníků z celních ředitelství po celé ČR tak, aby byl zajištěn neustálý dozor nad kontrolovanými tržnicemi a přitom ještě dostatek lidí pro vlastní provádění kontrol.¹²⁵

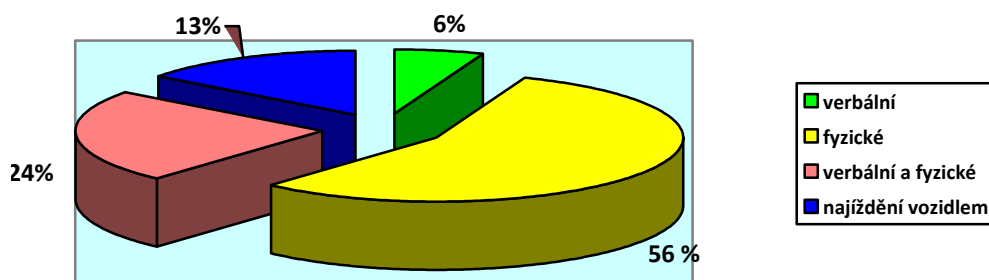
Graf č. 5: Počet fyzicky napadených celníků při kontrolních akcích na vietnamských tržnicích

Zdroj: oddělení analýzy GŘC

¹²⁵ Více v kapitole 8.2.

Graf č. 6: Procentuelní zastoupení případů napadení celníků (dle druhu napadení)

Zdroj: oddělení analýzy GŘC

Ze statistik dále vyplývá, že nejčastějším druhem napadení celníků při provádění kontrol na vietnamských tržnicích je fyzické napadení, které se na celkovém počtu podílí hned z 56 procent. Většinou se jednalo o fyzické napadení formou strkání, nedovoleného dotýkání, kopání nebo kousání či škrábání. Mnoho dalších případů zaznamenáno nebylo, neboť se veskrze jednalo o pouhé náznaky útoků, které však, dle výpovědi zúčastněných, byly mnohdy velmi sugestivní.¹²⁶ Bohužel byly zaznamenány i případy napadení bodnými nebo sečnými zbraněmi, jejichž účinek způsobil mnohem větší zranění a vyžádal si náklady na dlouhodobé léčení postižených celníků. Je nesporné, že utržená zranění pracovníků celní správy mají přímou souvislost se změnou taktiky provádění kontrol stánkového prodeje, která je cíleně směřována k vyvolání silných negativních ekonomických dopadů na vietnamské trhovce. Jedná se o tzv. princip „vykrvácení“, o kterém se bude podrobněji hovořit v následující kapitole.

8.3. Taktika provádění kontrolních akcí na tržnicích celní správou a její nedostatky

Kontroly stánkového prodeje na vietnamských tržnicích celními orgány, ve spojitosti s ochranou spotřebitele na vnitřním trhu, začaly nabývat intenzity vstupem ČR do EU a to zejména s ohledem na zprávu USTR o ochraně a vymáhání práv k duševnímu vlastnictví ve světě, která byla vydána v roce 2008. V té době vstoupila v platnost novela ZOS, kde jsou upraveny všechny již zmiňované kompetence Celní správy ČR

¹²⁶ Dle popisu přímého účastníka, kolegy z CÚ Plzeň, se jednalo o situaci, kdy se vietnamský obchodník (údajně pod vlivem drog) opakovaně rozběhl proti hlídce kontrolujících celníků s mačetou v ruce, ale v dostatečné vzdálenosti se vždy zastavil.

v oblasti ochrany spotřebitele a patřičné právní nástroje k jeho ochraně na vnitřním trhu. Od samého počátku provádění kontrol na vnitřním trhu provázely celní správu značné, zejména technologické problémy, kdy celní orgány získaly novou kompetenci, se kterou se setkávali pouze v rámci celního řízení a nikoliv ve specifických podmínkách terénu u konečných prodejců. V průběhu nepřeborného množství kontrolních akcí, provedených celní správou na vietnamských tržnicích v oblastech západní hranice a na území hlavního města Prahy, bylo s postupem času vypracováno hned několik restriktivních metod, které jsou kontrolními orgány celní správy při kontrolách vietnamských tržnic používány nejčastěji. Jednotlivé metody jsou zde nastíněny chronologicky, tak jak byly uzpůsobovány nastoleným podmínkám a požadavkům kontrolních orgánů.

Mezi nejčastěji využívané formy kontroly patří (z dnešního pohledu spíše patřila) namátková operativní kontrola, kdy se však nemusí jednat pouze o předem vytipovaná prodejní místa na tržnicích, jakožto nejrizikovějších prostor. Mnohdy je celními orgány zjištěna nabídka „závadného“ zboží i v kamenných obchodech, které jsou většinou taktéž ve vlastnictví vietnamských obchodníků.¹²⁷ Celní orgány provádějí operativní kontrolní nákupy, a to zpravidla s pracovníky ČOI, kteří mají tuto kompetenci na rozdíl od kontrolních orgánů celní správy danou zákonem. Kontrolní nákupy jsou prováděny z důvodu naplnění skutkové podstaty zjištění prodeje, případně skladování za účelem prodeje, tak jak to stanoví příslušný právní předpis. Po provedení tohoto kontrolního nákupu, zjištění porušení ZOS a s tím souvisejících právních předpisů, je vůči prodejci zahájeno správní řízení ve věci porušení povinnosti příslušných právních předpisů. V případě zjištění většího množství zboží porušujícího práva duševního vlastnictví je kontaktován policejní orgán celní správy, který má možnost prodeje, spolu se zajištěným zbožím, předat k zahájení trestního stíhání a s tím souvisejícími úkony. Od této taktiky se však upouští a to s ohledem na stav, kdy soudy rozhodují v průměru do tří let a tresty jsou neúměrné. Prodejce zpravidla dostává podmíněný trest s odkladem maximálně na 24 měsíců a propadnutí zboží. V praxi je tedy užívána metoda první, kterou je zahájení správního řízení, kde porušitel, kromě propadnutí zboží, dostává

¹²⁷ Zajímavý případ se odehrál v Praze, kdy celníci zabavili padělky společnosti Adidas přímo ve stejnojmenné značkové prodejně a to na udání samotného majitele provozovny, který zjistil, že personál nakupuje padělky v Holešovické tržnici a prodává je zákazníkům coby originály, přirozeně vše mimo účetní doklady.

peněžité trest v adekvátní výši,¹²⁸ s ohledem na množství zboží, a zároveň v případě opakovaného porušení se vystavuje riziku odebrání živnostenského listu. Výhoda takto provedené kontroly, z pohledu plánování, spočívá ve výrazně menší náročnosti organizování, kdy je zpravidla zapotřebí i menšího počtu zasahujících celníků,¹²⁹ a není potřeba prakticky žádné speciální monitorovací zařízení.

Zřejmý nedostatek takto prováděné kontroly tkví v často podceňovaném nebezpečí tzv. přečíslení možných agresorů z pohledu kontrolujících celníků.¹³⁰ Jak ukázaly zkušenosti zasahujících celníků, není pro dobře organizovanou skupinu „obránců“ na straně vietnamských trhovců žádný problém, rozdělit kontrolní skupinu, případně ji vytlačit z kontrolovaného stánku, nebo některého člena obklopit samotného, uprostřed stánku. V důsledku takovýchto situací pak dochází k nejvážnějším případům fyzického napadení celníků, popsanych v předchozí kapitole.

Poslední zde zmíněnou a dle dosahovaných výsledků jednoznačně nejúčinnější strategií kontrol, prováděných na velkých vietnamských tržnicích, je tzv. „strategie vykrvácení“. Tato strategie byla s velkým úspěchem opakovaně nasazena v letech 2008 až 2010 na největších západočeských a jihočeských tržnicích, kdy se ve své podstatě jednalo o psychologickou válku mezi Celní správou ČR a majiteli velkotržnic. Smyslem této kontroly, je dlouhodobě udržovat obchodníky vietnamské národnosti v takovém postavení, aby se nedařil otevřený prodej zboží porušující práva k duševnímu vlastnictví. Spouštěcím mechanismem celé akce je pak situace, kdy dozorový orgán, respektive orgán s pravomocí policie, získá povolení příslušného státního zastupitelství k provedení úplné kontroly tržnice i se všemi nutnými úkony, jako je např. často medializované řezání zámků. Proto, aby policejní orgán celní správy získal povolení státního zastupitelství, musí být před samým zahájením kontrolní akce proveden podrobný monitoring s případným pořízením videozáznamu nebo fotodokumentace tak, aby byla žádost k udělení souhlasu ke kontrole opřena relevantními důkazy. Po získání příslušného povolení, byť třeba jen částečného, je zahájena kontrolní akce, kdy je vesměs první den provedena podrobná prohlídka veškerých skladových a prodejních prostor tržnice, za účelem zajištění veškerého „závadného“ zboží. Následně, po

¹²⁸ Otázkou zůstává, co je to adekvátní výše pokuty, neboť nikde není stanoven přepočítací koeficient, který by stanovil výši pokuty vzhledem ke škodě vzniklé majiteli práva. Často pak dochází k situaci, že za přestupek ve stejném rozsahu jsou rozličnými celními úřady stanoveny diametrálně rozdílné pokuty.

¹²⁹ Kontrolní skupina se skládá většinou z tří až šesti celníků.

¹³⁰ Když pomineme fakt, že při takovémto druhu kontroly je zboží většinou zajištěno neznámé osobě.

provedení tohoto prvotního razantního zásahu, je zahájena již zmíněná taktika vykrvácení, kdy hlavním smyslem je nepřetržité, třeba i několikátýdenní monitorování a kontrolování veškerého pohybu vietnamských obchodníků u vjezdů do areálu tržnice. Vietnamští trhovci dobře vědí, že zboží, které není označeno některou ze světoznámých ochranných známek je téměř neprodejné a tudíž kupující, kterými jsou zpravidla zahraniční turisté z EU15, nemají o toto tzv. neznačkové zboží zájem.

Zásadním nedostatkem akcí prováděných v tomto rozsahu je vysoká finanční náročnost na zajištění dostatečných lidských zdrojů, techniky, ubytování a nákladů spojených s dojížděním. Na druhou stranu je potřeba vyzdvihnout výrazný pozitivní aspekt takovéto akce, spočívající v relativní bezpečnosti pracovníků kontrolního orgánu celní správy při vlastní kontrole, kdy při takto rozsáhlé akci nebyl žádný závažnější druh napadení ze strany vietnamských trhovců zaznamenán.

Z hlediska objektivního pohledu na věc je třeba uvést, že jednotlivé prvky viny za napadení je třeba hledat nejen na straně vietnamské minority, bránící svůj „denní chleba“, ale také na straně zasahujících celníků, kde je na místě nutná zejména profesionální znalost zákonných souvislostí a zvýšená schopnost potlačovat negativní emoce. Na závěr je nutné poznamenat, že pracovníci celní správy byli svými nadřízenými často vysíláni na tato opravdu specifická místa kontroly bez většího povědomí o projevech a specifických odlišnostech této, pro většinu z nich, cizí kultury.

8.4. Návrhy řešení

Historie jednoznačně ukázala, že z hlediska bezpečnosti kontrol na vietnamských velkotržnicích je vždy zapotřebí nasazení odpovídajícího počtu zasahujících celníků, zejména za účelem budování psychologické převahy, tzv. „demonstrace síly“, na straně kontrolních orgánů. Neméně důležitou úlohu však hraje i zvyšování profesních znalostí zasahujících celníků v oblasti práce s menšinami, které jsou mnohdy pro úspěšné a bezproblémové zvládnutí takto specifických kontrol klíčové.

Klíčové je i zvládnutí problematiky komunikace, kdy jakýkoliv úkon ze strany kontrolního orgánu nelze vnímat jako nepřátelský akt, ale rovnoprávný vztah dvou partnerů, z nichž každý má svá práva a povinnosti. V ideálním případě by mělo dojít ke kombinaci sebe prezentace s prokázáním respektu k protějšku. Zmíněnou sebe prezentací je u celníků myšleno zejména profesionální vystupování a organizace kontrolní činnosti,

uniforma včetně viditelného ozbrojení a v neposlední řadě klidné, ale důrazné vystupování. V drtivé většině případů je využitelná i prostá výšková převaha, která v kombinaci s výše uvedenými prvky vytváří u občanů vietnamské národnosti pocit převahy a autority na straně pracovníků kontrolního orgánu. Prokazování respektu by pak mělo být pro protistranu snadno identifikovatelné a to jednak v projevech, signalizujících dobrý úmysl, ke kterým patří zejména pozdrav, představení se, vysvětlení účelu kontroly a upřímný úsměv, tak i ve využití znalosti kulturních odlišností zahrnujících zejména dodržování intimní zóny, podřízení se jistým prvkům obřadnosti a zvýšená vnímavost k sociálním a kulturním odlišnostem, popsáním v předchozích kapitolách.

Při organizování vlastních kontrol je pak důležité nezapomínat na základní pravidlo, spočívající ve schopnosti komunity, řešit efektivněji vzniklé problémy. V tomto směru je nepostradatelná úloha majitele tržnice, který je z pozice „respektovaného muže“ mnohdy ochoten pomoci výměnou za projev vděčnosti.

V oblasti legislativní se jako první nabízí změna příslušných zákonných ustanovení upravujících kompetence Celní správy ČR při kontrolách uzamčených skladových prostor bez souhlasu státního zastupitelství a bez přítomnosti policejního orgánu. Tento handicap by bylo vhodné odstranit a umožnit celním orgánům neomezený vstup do prostor, kde vzniká podezření na porušování práv k duševnímu vlastnictví a to s ohledem na skutečnost, že tato kompetence není celním orgánům neznámá, zejména pak v klíčových oblastech problematiky celní a daňové správy. Druhým zásadním nedostatkem je nemožnost provádění samostatných kontrolních nákupů a získávání relevantních důkazů, které lze využít nejen v rámci správního, ale i trestního řízení. Ačkoliv tuto pravomoc supluje ČOI, je nutno bohužel konstatovat, že tato instituce je v dlouhodobém horizontu nepružná, a vzájemná spolupráce není výkonnými pracovníky kladně hodnocena. Třetím nedostatkem je předávání prodejců k zahájení úkonů v trestním řízení. Postup je příliš zdoluhavý, výsledek nepřiměřený a to i s přihlédnutím k faktu, že se mnohdy jedná o opakovaný trestný čin.

Závěrečným doporučením, pro zvýšení efektivity při výkonu ochrany spotřebitele na vnitřním trhu prostřednictvím celních orgánů, je plné využití stávajících kompetencí, zahrnujících především možnost podávat podněty příslušným živnostenským úřadům ke zrušení, či alespoň pozastavení, provozování povolené činnosti subjektům, které byly na

základě provedených analýz kontrol celní správou jednoznačně vyhodnoceny jako vysoce rizikové. Snahou a důsledným využitím této pravomoci by mělo být ozdravení prostředí podnikajících subjektů v České republice, s důrazem na to, aby živnost provozovaly pouze ty subjekty, které se pohybují plně v mezích zákonů a obecně platných nařízení.

9. ZÁVĚR

S přihlédnutím k aktuálnímu vývoji na vietnamských tržnicích v západočeském příhraničí, se může lehce nabýt dojmu, že Celní správa ČR opakovanými rozsáhlými akcemi dosáhla požadovaného výsledku, kdy od roku 2010 Americké úřady už nevnímají ČR jako zemi, která připouští porušování práv k duševnímu vlastnictví, což mělo za následek, že ČR již nefiguruje ve zprávě USTR o ochraně a vymáhání práv k duševnímu vlastnictví ve světě. Jen pro upřesnění bych uvedl, že tato zpráva je jednoznačně pozitivní pro investory, kteří zvažují vstup do české ekonomiky a samotný akt odstranění České republiky ze seznamu Watch List je nejen záležitostí image, ale může české ekonomice i pomoci. V boji s otevřenou nabídkou padělků není přesto zdaleka vyhráno, přičemž i nadále bude důležitým krokem udržet ČR mimo seznam zemí, které se na tomto seznamu nadále udržují. Lze tak usuzovat i z posledně vydané zprávy USTR, kdy tato organizace, v roce 2012, pohrozila ČR opětovným zařazením na seznam.

Nicméně i přes tento zdvižený prst ze strany USTR je jasné, že nabídce padělků ve formě otevřeného prodeje na vietnamských tržnicích zvoní hrana. Mimo zmiňované kontroly ze strany Celní správy ČR se na postupném omezování stánkového prodeje podepisuje sílící hospodářská krize a zejména rostoucí nezájem ze strany klíčových zahraničních zákazníků. Vietnamci jsou nuceni zavírat jeden stánek za druhým, stěhují se do vnitrozemí, přičemž hledají nové zdroje obživy. Movitější mění druh podnikání, ti méně šťastní se nechávají zaměstnat jako dělníci. Zdá se, že i přes všechny obtíže a leckdy tvrdou kritiku, které byla Celní správa ČR po řadu let vystavována ve spojitosti s neutěšenou situací na vietnamských velkotržnicích, se situace na poli ochrany práv k duševnímu vlastnictví začíná sice pomalu, ale jistě měnit k lepšímu. Je však jen otázkou času, kdy se všechny síly kontrolních orgánů budou muset ubírat jiným směrem, kterým se soudobí podlodníci ubírají, např. v dnešní době stále častějším případům odhalování nelegálních pěstíren marihuany.¹³¹

¹³¹ Je patrné, viz. obrazová příloha č. 2, foto č. 15,16, že jsou tyto pěstírny mnohdy z technologického hlediska velmi dobře vybaveny. Ukrývány jsou zejména v nevyužitých budovách, či rodinných domech a to tak důmyslně, že k odhalení přispěje mnohdy jen náhoda nebo je prozradí nelegální odběr elektrické energie.

Nadále nezodpovězenou otázkou zůstává, jakým směrem se bude ochrana práv k duševnímu vlastnictví v budoucnu ubírat. Začínají se totiž pomalu, ale jistě prosazovat názory, jejichž ústřední myšlenka schvaluje nabídku a prodej padělaného zboží, jelikož se údajně jedná o jev výhodný jak pro spotřebitele, tak i pro celou společnost. Současně dochází ke zpochybnění rozsahu škod, způsobených zejména módní branží prodejem padělků, kdy je argumentováno skutečností, že skupiny lidí, kteří padělky kupují, uvedenou značku vlastně propagují a originální zboží by stejně nikdy nekoupily. O síle uvedených argumentů svědčí i fakt, že se staly předmětem studie financované EU, která uvedené domněnky více méně potvrdila. Závěrem zpráva nastiňuje i nově formulovaná průlomová doporučení, týkající se činnosti kontrolních orgánů, kde je nastíněna vize ponechat boj s podloudníky šířícími padělky zcela v diki majitelů předmětných práv. Dle zprávy, by kontrolní orgány neměly v boji s padělky marnit čas, přičemž je zpochybňován dlouhodobě uznávaný argument, že zisky z padělání slouží k financování terorismu a organizovaného zločinu, navíc podepřený průzkumem veřejného mínění, kde není pro přijímání tvrdých opatření přílišná podpora.¹³²

Zda se v případě módního průmyslu skutečně jedná o přehnané stanovení výše škod způsobených padělateli, je nejspíš otázkou pro samostatný výzkum, včetně posouzení, zda by mělo dojít k omezení ochrany práv módních výrobců ze strany kontrolních orgánů. Faktem ale zůstává, že v oblasti padělání léků, či výrobků poškozujících nenávratně zdraví člověka, musí být boj s padělatelstvím naopak výrazně zesílen.

¹³² <http://www.presseurop.eu/cs/content/article/330611-padelky-jsou-skvela-vec>, ze dne 22.3.2012

10. POUŽITÁ LITERATURA

Publikace:

- ČERNÍK J. a kolektiv: *S vietnamskými dětmi na českých školách*, nakladatelství H&H Vyšehradská s.r.o., dotisk 2007, ISBN 80-7319-055-9
- NĚMEC M.: *Mafie a zločinecké gangy*, EURONION Praha spol. s r.o., 2003, ISBN: 80-7317-026-4
- BLAFKOVÁ M.: *Specifika života vietnamské komunity v ČR [online]*, E-polis.cz, 22. leden 2009, ISSN 1801-1438.
- ZDRAŽIL M., *O ochraně spotřebitele, Praktická příručka se vzory a judikaturou*, Linde Praha, 2000, ISBN 80-7201-240-1
- TÝČ V., *Průmyslová a autorská práva v mezinárodním obchodě*, Linde Praha, 1997, ISBN 80-7201-102-2
- HULVA T.: *Ochrana spotřebitele*, ASPI, 2005, ISBN 80-7357-064-5
- BOHÁČEK M., JAKL L.: *Právo duševního vlastnictví*, VŠE Praha, 2002, ISBN 80-245-0463-4
- HOROVÁ O.: *Ochrana spotřebitele po vstupu do Evropské unie*, Nakladatelství VŠE, 2006, ISBN 80-245-1106-1.
- KOPECKÁ S.: *Evropská unie a ochrana práv průmyslového vlastnictví*, Úřad průmyslového vlastnictví, Praha 2002, ISBN 80-7282-025-7.
- DOBŘICHOVSKÝ T.: *Moderní trendy práv k duševnímu vlastnictví v kontextu evropského práva, dohody TRIPS a činnosti WIPO*, Linde Praha, 2004, ISBN 80-7201-467-6.
- ŠILHART M., *Celní správa a ochrana duševního vlastnictví*, časopis Clo douane, ročník 42, číslo 12/2008 a ročník 43, čísla 1 – 11/2009.

Právní předpisy

- Nařízení Rady (ES) č. 1383/2003
- Nařízení Komise (ES) č. 1891/2004
- Zákon č. 191/1999 Sb., o opatřeních týkajících se dovozu, vývozu a zpětného vývozu zboží porušující některá práva duševního vlastnictví a o změně některých dalších zákonů
- Zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele
- Zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském zákon č. 441/2003 Sb., o ochranných známkách

- Služební předpis č. 4/2009, Postup celních orgánů při ochraně práv duševního vlastnictví

Internetové zdroje

- BROUČEK, S.: *Aktuální problémy adaptace vietnamského etnika v ČR*. In Uherek, Z. *Integrace cizinců na území České republiky*, Etnologický ústav AV, Praha, 2003, dostupné z http://www.cizinci.cz/files/clanky/107/vietnamska_etnika.pdf, ze dne 23.2.2012.
- Stanislav Brouček: *Historie migrace z Vietnamu do českých zemí*, dostupné z <http://www.klubhanoi.cz/view.php?cislocianku=2005040901> ze dne 20.1.2012.
- KOCOUREK, J. (2005): *Vietnamci v ČR*, In: Socioweb 5/2005, Praha, dostupné z http://www.socioweb.cz/upl/editorial/download/124_socioweb_5.pdf, ze dne 23.2.2012.
- JEŽEK J. a kol.: *Prosazování práv z duševního vlastnictví, Učební texty, „Enforcement of Intellectual Property Rights“ (Phare 2001) 1. vydání 2003*, dostupné z <http://www.dusevniivlastnictvi.cz/assets/vyukove-materialy/prosazovanipravdusevniivlastnictvi.pdf>, ze dne 24.1.2012.
- TITĚROVÁ K.: *Vzdělávání dětí cizinců: výzva českému školství*, Multikulturní centrum Praha, 2011, dostupné z <http://migraceonline.cz/e-knihovna/?x=2285580>, ze dne 26.1.2012.
- Olsen K.: *Background report for the WIPO/OECD Expert Meeting on Measurement and Statistical Issues Geneva, October 2005*, dostupné z <http://www.oecd.org/dataoecd/42/44/35651123.pdf>, citováno dne 2.2.2012.
- PECHOVÁ E.: *Migrace z Vietnamu do České republiky v kontextu problematiky obchodu s lidmi a vykořisťování*, La Strada Česká republika, o.p.s., 2007, dostupné z http://aa.ecn.cz/img_upload/224c0704b7b7746e8a07df9a8b20c098/Zprava_migrace_Vietnam.pdf, ze dne 12.1.2012.
- JELÍNKOVÁ M., MIKUŠOVÁ P. a TRLIFAJOVÁ. L.: *Jaké cesty vedou do Česka? Česká vizová politika a praxe v Mongolsku, Vietnamu a na Ukrajině mezi lety 2007 a 2010*, Multikulturní centrum Praha, 2011, dostupné z http://aa.ecn.cz/img_upload/224c0704b7b7746e8a07df9a8b20c098/Jake_cesty_vedou_do_Ceska.pdf, ze dne 25.8.2011.
- <http://www.klubhanoi.cz>
- <http://www.dusevniivlastnictvi.cz>
- <http://www.upv.cz/>
- <http://www.celnisprava.cz/>
- <http://www.mpo.cz/>
- <http://portal.gov.cz/>
- <http://cs.wikipedia.org/>